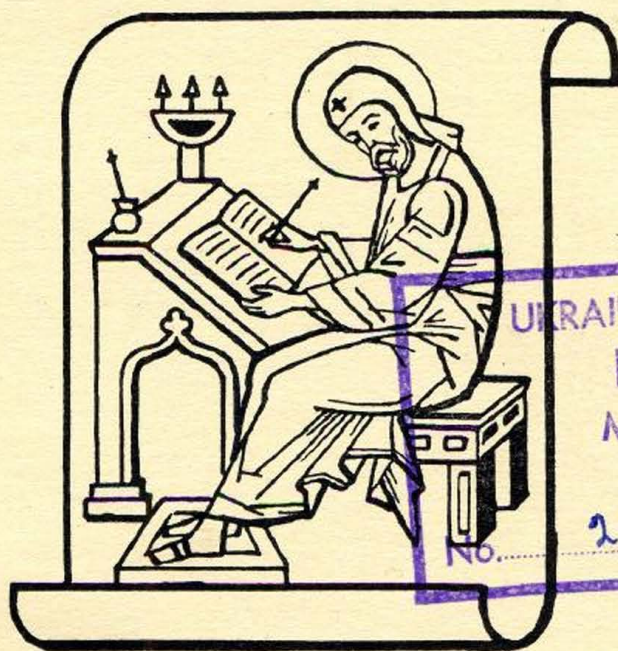

ЛОГОС

Богословський Квартальник
Periodicum Theologiae Trimestre

UKRAINIAN BISHOP'S
LIBRARY
MELBOURNE

2525

No.

Видає

Колегія Професорів Духовної Семінарії ОО. Редемптористів
у Ватерфорд, Онт., Канада.

Published by the Ukrainian Redemptorist Fathers, St. Mary's Seminary,
Waterford, Ont., Canada.

Т. III., Кн. 1.
Січень—Березень

1952

Vol. III., No. 1.
January—March

РЕДАКЦІЯ

о. В. Маланчук, Ч.Н.І.

Catherine St.,
Yorkton, Sask., Canada

Адміністрація

о. Ст. І. Шавель, Ч.Н.І.

Catherine St.,
Yorkton, Sask.,
CANADA

EDITORIAL ADDRESS

Rev. W. Malanchuk, C.Ss.R.

Managing Office

Rev. St. I. Shawel, C.Ss.R.

ЗМІСТ

ВПреосв. Кир Йосиф Сліпий:
ДОГМАТИКА ВСЕЛЕНСЬКОЇ ЦЕРКВИ 1

А. Михальський:
Й. В. РУТСЬКИЙ В СВІТЛІ ЗАКИДІВ
І ФАКТІВ 10

о. д-р Микола Комар:
ПОДРУЖНЄ ПРАВО СХІДНОЇ
ЦЕРКВИ 20

о. С. С. Шавель, ЧНІ.:
ЗНАЧЕННЯ ЖИВОГО БОЖОГО СЛОВА
В ХРИСТІЯНСЬКОМУ ЖИТТІ 27

Д-р. Богдан Казимира:
КОРПОРАТИВНА ДУМКА СЕРЕД
УКРАЇНЦІВ 34

ВИБРАНІ ПИТАННЯ—

о. Герберт Ротг, ТІ.:
КАТОЛИЦЬКЕ ХРИСТІЯНСТВО 41

о. Роман Хомяк, ЧНІ.:
АПОСТОЛЬСЬКА ПЕРЕСТОРОГА 47

ЕНЦИКЛІКА ПАПИ ПІЯ ХІ НА
ЧЕСТЬ СВ. ЙОСАФАТА 50

РАДІОПРОМОВА СВ. ОТЦЯ ПАПИ
ПІЯ ХІІ 57

ХРОНІКА—о. В. М., ЧНІ. 61

РЕЦЕНЗІЇ 72

CONTENTS

Archiepp. Josephus Slipyj:
Theologia Dogmatica Eccl. Cathol. 1

A. Mychalskyj:
J. B. Rutskyj in Lumine
Obiectionum et Factorum 10

Dr. Nicolaus Komar:
Ius Matrimoniale pro Ecclesia
Orientali 20

P. St. S. Shawel, CSsR.:
Significato Vivi Verbi Divini
in Vita Christiana 27

Dr. Bohdan Kazymyra:
Idea Corporationis apud
Ukrainos 34

Analecta—

P. Herbert Roth, SJ.:
Religio Christiana Catholica 41

P. Romanus Chomiak, CSsR.:
Adhortatio Apostolica 47

Litterae Encyclicae S. P. Pii XI
in Honorem S. Josaphat 50

Radionuntius S. P. Pii XII 57

Chronica—P. V. M., CSsR. 61

Recensiones 72

ЛОГОС

Богословський Квартальник
Periodicum Theologiae Trimestre

Т. III., кн. 1. Січень-Березень 1952 January-March. Vol. III. No. 1.

Архієп. Йосиф Сліпий

ДОГМАТИКА ВСЕЛЕНСЬКОЇ ЦЕРКВИ ТОМ ТРЕТІЙ

Archiepp. Josephus Slipuj

THEOLOGIA DOGMATICA

ECCLESIAE CATHOLICAE
VOL. III.

(Продовження)

ДРУГА ЧАСТИНА

PARS SECUNDA

ПРО ПОДИНОКІ ТАЙНИ, ЗОКРЕМА

13. Тайна хрещення довершується погруженням або обмиттям у воді і призначенням Пресв. Тройці. Догма віри.

І. Пояснення. В тезі говориться про матерію і форму тайни. Теологи загально розрізняють дальшу і ближчу матерію. Дальшою є природна вода, а ближчою саме погруження в воді, згл. обмиття чи покроплення водою. Догмою віри є, що вода (H²O) є чинником хрещення. Що ближчою матерією є погруження чи пак обмиття, це є загальна думка теологів. До важності належить, щоб вода спливала по тілі, інакше не може бути ні погруження ні обмиття. Христос вибрав саме воду як матерію, тому що до найконечнішої тайни треба якраз найдоступнішого середника. Вода і в природнім стані є найважливішим чинником при повстанні життя. Годиться отже, щоб вона була і матерією при надприроднім відродженні через уділення божої благодати. Вона очищує тілесну нечистоту, тому й є відповідним символом очищення від гріхів. Дальше вода гасить спрагу, хрещення—грішні пристрасті. Вода є прозора для природного світла—хрещення для світла віри. Вода гасить вогонь, хрещення—вічне пекло.

Форма має висловлювати акт хрещення в ім'я Пресв. Тройці з названням поодиноких осіб. Що це належить до важности тайни, є певною думкою теологів Церковнослов'янська форма є перекладом грецької: Крещается

раб Божій (. . . .) в имя Отца и Сина и Святаго Духа. Латинська форма є: Ego te baptizo in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti.

Повна грецька форма хрещення записана перший раз у Теодора з Мопсестії († 428) в його поученнях для катихуменів: Βαπτίζεται Ν. εις το όνομα του πατρός και του υιού και του αγίου πνεύματος. Аріянську форму хрещення подав Теодор Анагност: Βαπτίζεται (bàrbas) εις το όνομα του Πατρός δι' Ηιού εν αγίο Πνεύματι. (Hist. eccles. II, 25, MSG 86, 196/7).

До того часу, з огляду на disciplina arcani, щоб не зраджуватися перед поганами, задержували форму в тайні. Водночас Теодор пояснює, чому не говориться “я хрещу тебе— baptidzo se, але baptidzetai—хрещается,” бо жодна людина не може дати так великого дару. Він є виключною благодаттю Бога (пор. Августин, Sermo 99, 8. 9. MSL 38, 599/60). Не зважаючи на це, ввійшла в життя латинська форма, ego te baptizo.

II. Противники. Лютер твердив, що не лише вода, але й інші речовини, в яких можна купатися, можуть бути матерією хрещення. Знову Кальвін учив, що вода в текстах св. Письма про хрещення є взята переносно і означає Св. Духа. Квакери признають лише духове хрещення, яке полягає на свідостві доброї совісти. В нез'єдинених є важним хрещення звершене через потрійне погруження згл. полиття.

III. Рішення Церкви. IV-ий Лятеранський Собор рішив проти Альбігенців: Sacramentum vero baptismi (quod ad Dei invocationem et individuae Trinitatis videlicet Patris, et Filii et Spiritus Sancti, consecratur in aqua) tam parvulis quam adultis in forma Ecclesiae a quocunque rite collatum proficit ad salutem. (Denz. B. U. 430). Ясно опреділив Тридентійський Собор справу матерії і форми хрещення: Si quis dixerit aquam veram et naturalem non esse de necessitate baptismi, atque ideo verba illa Domini nostri Iesu Christi: Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto (Jo. 3, 5) ad metaphoram retorserit, A. S. (Denz. 858). В четвертім каноні, що дефініює важність хрещення єретиків, міститься дефініція і щодо форми хрещення. “S. q. d. baptismum, qui etiam datur ab haereticis in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia, non esse verum baptismum, A. S. (Denz. 860).

IV. Доказ. 1. *Св. Письмо.* В згаданих уже передше текстах св. Письма вода є названа орудною причиною, отже є матерією тайни. В розмові з Нікодимом Христос виразно називає воду як матерію: “коли хто не родиться з води і Духа” (Йо. 5. 3.). Св. Павло окреслює таїнственный знак як “купіль води і слово” (Єф. 5. 26). Вода названа матерією в описі хрещення кандакійського вельможі: “Це вода, що боронить мені охреститися? . . . і увійшли оба в воду (ап. Филип і вельможя) . . . і охрестив його. Коли ж вийшли з води.” (Дія. 8, 36-39). Св. Петро охрестив Корнелія і його дім та з емфазою вказує при тім на воду: “Чи може хто

боронити води, щоб охрестилися..." (Дія. 10, 47). З цього опису хрещення кандакійського етіопця і слів св. Павла "Бо ми погреблися з ним через хрещення у смерть." (Рим. 6, 4), видно наглядно, що хрестили через погруження. Йоан хрестив також через погруження, бо хрестив в Еноні близько Єрусалиму, де Йордан був глибший, і виразно сказано, що Христос вийшов з води (Йо. 3, 23. Мт. 3, 16, Мк. 1, 10).

Все ж таки з оповідання про хрещення трьох тисяч людей у Єрусалимі в однім дні, де нема ріки (Дія. 2, 41) і про охрещення у вязниці сторожа і його родини через св. Павла (Дія. 16, 33), можна рівнож робити висновок, що тайна була довершувана і через поливання, або через покроплення.

Коли св. Йоан Хреститель предсказував, що Христос буде хрестити "Духом Св. і вогнем" (Мт. 3, 11. Лук. 3, 16), то мав на увазі не матерію, але діяння тайни, себто уділення Св. Духа і Страшний Суд, на яким Христос засудить грішників у вічний вогонь.

Форма тайни означає акт хрещення і вона міститься в порученні Христа: "Навчайте всі народи, хрестячи їх в ім'я Вітця і Сина і Св. Духа" (Мт. 28, 19). Відповідно до того хреститель мусить сказати: Хрещається (раб Божий), чи я тебе хрещу в ім'я Отця і Сина і Св. Духа. Христос не без причини назвав три Божі Особи, кожна зокрема, отже й хреститель, що виконує поручення Христа, має виразно вимовити ім'я Пресв. Тройці. Це потверджує заввага св. Павла. Коли в Ефезі питав він Йоанових учнів, чи прийняли Св. Духа, одержав відповідь: "Та ми нічого не чули навіть, чи є Св. Дух." Зачудований апостол питає далше: "У що ж ви хрестилися?" (Дія. 19, 2, 3). Значиться, що про Св. Духа повинні були дізнатися бодай з форми хрещення. Отже хрещення довершували в ім'я Пресв. Тройці з виразним названням осіб.

Форма є конечна до означення погруження чи обмиття водою, бо воно може бути довершуване в різних цілях. Тому без форми не може бути звершена тайна.

2. *Передання* спирається на науці св. Письма і пояснює її теоретичним розвиненням і практичним приміненням. Загальне поучення про матерію і форму хрещення подає Дідахе з I. ст.: "Охрестіть в ім'я Отця і Сина і Св. Духа. Якщо не маєш пливучої води, то охрести в іншій воді. Коли не можеш в зимній воді, то в теплій. Якщо не маєш ні одної ні другої, то полий три рази воду на голову в ім'я Отця і Сина і Св. Духа. (Дідахе 7, 1-3. Funk I, 18). В листі Варнави (I. ст.) читаємо: "Входимо до води, повні гріхів і брудів, а виринаємо з овочем страху в серці і маючи в душі надію на Ісуса." (Funk I, 74).

Оріген так аналізує текст св. Павла:

"Quod et sepulcrum novum fuerit in quo sepultus est Jesus et quod in sindone munda obvolutus sit: ut sciat omnis qui consepeli vult Christo per baptismum, nihil vetustatis ad sepulcrum novum, nihil immunditiae ad mundam sindonem deferendum... Mortem hanc, qua peccato morimur et Christo consepelimur enumerat (Paulus). Requires fortassis etiam hoc,

quod cum ipse Dominus dixerit ad discipulos, ut baptizarent omnes gentes in nomine Patris et Filii et Spiritus Si... cum utique non habeatur legitimum baptismum, nisi sub nomine Trinitatis. (Origines. Comment. in Ep. ad Rom. V, 8. MSG. 14, 1039).

Глибше в суть матерії входить св. Кирило Єр.: “В купелі хрещення ти не повинен видіти звичайної води, радше гляди на духову благодать, яку дається з водою. Подібно як дари, які (погани) приносять на жертівниках, є звичайними природними речами і щойно є сплямлені через призивання божків, так навпаки одержує звичайна вода через призивання Св. Духа і Христа і Отця силу святости.” (Кат. 3, 3. MSG 33, 429).

На другім місці він переводить символічне порівняння між смертю і хрещенням: “Вас (катихуменів) проваджено до св. керниці Божого хрещення, так як принесено Христа з хреста до недалеко положеного гробу. І кожного зокрема запитувано, чи він вірить в ім'я Отця і Сина і Св. Духа. Кожен складав спасительне визнання і тричі поринав і виринав з води; тимто ви унагляднювали тридневне перебування Христа в гробі... І в тій самій хвилині ви вмерли і народилися. І спасення та вода була для вас і гробом і матір'ю... Щось незвичайне і чудесне! Ми на ділі не вмерли і в дійсності не були погребані і в дійсності не воскресли по розп'ятті, але наслідування довершується через образ (знак), а спасіння в дійсності. Христос був справді розп'ятий і справді похований і справді воскрес. Те все вмінється нам благодатно, щоб ми, коли беремо участь через наслідування в його страстях, одержали правдиво спасення. Переливаюча любов до людей! Христос прийняв своїми непорочними руками і ногами гвозді і терпів біль, а мені дарує спасіння без мого болю і труду, через сполуку з своїми страстями.” (Катих. 20. (містаг. III), 4. 5. MSG 33, 1080/1.)

Як рацію, чому не вистачає хрещення “в ім'я Господа” подає св. Василій: “Бо як ми віруємо в Отця і Сина і Св. Духа, так і є ми охрещені в ім'я Отця і Сина і Св. Духа.” (Про Св. Духа, гл. 12, 28. MSG 32, 117).

Св. Хризостом пояснює слова св. Павла “очистивши купіллю води через слово” (Єф. 5, 26): “В купелі обмиває свою нечистоту. В слові—каже він. В яким? В ім'я Отця і Сина і Св. Духа.” (Гом. 20. IV, 9; про лист до Єфес. MSG 62, 137 і пор. Гом. 30, 2. MSG 61, 608; і Дамаск. De fide. MSG 94, 1117-1125).

Неокесарський Собор (314 р.) говорить про хрещення недужих (клініків—кліне—ліжка), яких певно не хрестили через погруження. (Сан. 12. Euseb., Histor. eccl. VI, 43. MSG 20, 622).

З латинських свідощтв вистачить навести лише кілька. Тертуліян каже: “Nec semel sed ter ad singula nomina in singulas personas tinguimur.” (Adv. Prax. 26, MSL 1, 213. На іншій місці говорить: “Lex tinguendi imposita est et forma praescripta. Ite, inquit, docete nationes, tinguentes eas in nomine Patris...” (De bapt. c. 13. MSL 1, 132 3/4. Тим самим текст Мт. 28, 19. містить в собі не лише поручення хрестити, але й форму хрещення. Це потверджують св. Кипріяні і Амвросій: Quando ipse Chris-

tus gentes baptizari iubeat in plena et adunata Trinitate.” (Cypr. ep. 73, 18. MSL 3, 1166.) Св. Амвросій уважає інакше хрещення неважним: “Nisi baptizatus fuerit in nomine Patriis et Filii et Spiritus S., remissionem non potest accipere peccatorum nec spiritualis gratiæ munus haurire.” (De myst. C. 4, n. 20. MSL 16, 412).

Св. Кипріян згадує і про хрещення недужих—*baptismus clinicorum*: “Nec quemquam movere debet, quod aspergi vel perfundi videntur ægri, cum gratiam dominicam consequuntur, quando Scriptura sancta per Ezechielem prophetam (36, 25) loquatur et dicat: Et aspergam super vos aquam mundam... Unde apparet aspersionem quoque aquæ instar salutaris lavacri obtinere. (Ep. 76, 12). (Ep. ad Magnum MSL 3, 1195/6). Проречиті є слова св. Августина: “Quid est baptismus Christi? Lavacrum aquæ in verbo. Tolle aquam, non est baptismus.” (In Ioan. tr. 15, 4. MSL 35, 1512). “Detrahe verbum, et quid est aqua nisi aqua?” (In Ioan. tr. 80, 3. MSL 35, 1840). Формою хрещення є євангелієвські слова: “Quis nesciat non esse baptismum Christi, si *verba evangelica*, quibus symbolum constat, illic defuerint.” (De bapt. VI, 25. MSL 43, 214).

До письменських свідочств долучуються ще старовинні образи в катакомбах і пізніші фрески й мозаїки по церквах.

3. *Постанови навчаючої Церкви.* Папа Дамаз I. (366-384), в дефініції про одність Бога і троїчність осіб подає як одну з рацій: “Quia in Patre et Filio et Spiritu S. solum baptizamur et non in archangelorum nominibus aut angelorum.” (Denz. B. U., 82). Папа Пелагій I. (556-561) осуджує думку, що хрещення, udzielене в ім'я Христа, є важне, бо сам Спаситель поручив: “in nomine trinitatis trina etiam mersione sanctum baptisma unicuique tribuere.” (Denz. B. U. 229). Отже важне є хрещення, udzielене лише в ім'я Пр. Тройці, і через погруження. Папа Григорій Вел. I. (590-604) уважає, що хрещення є також важне, якщо є довершене через одно погруження. Хрещення udzielене вретиками в ім'я Пр. Тройці є важне. Коли ж не є udzielене з троїчною формою, треба його повторити: “...qui apud hæresim in Trinitatis nomine baptizantur, cum ad sanctam Ecclesiam redeunt, ... sola professione fidei ad sinum matris Ecclesiæ revocentur... Qui in Trinitatis nomine *minime* baptizantur, ... cum ad sanctam Ecclesiam veniunt, baptizantur.” (Denz. B. U. 249). Таксамо Папа Іннокентій III (1198-1216) вчить, що хрещення є важне, коли збережені є матерія і форма: “in baptismo duo semper, videlicet verbum et elementum, necessario requirantur.” (Denz. B. U. 412). Крім обмиття і названня трьох осіб, каже папа Олександр III (1159-1181), мусить бути висловлена в формі й акція хрещення: “Si quis puerum ter in aqua immerserit in nomine Patris et Filii et Spiritus S. Amen, et non dixerit “Ego baptizo te in nomine Patris et Filii et Spiritus S. Amen, non est puer baptizatus.” (Denz. 398). Обі форми, і східну і латинську, папа Євген IV, уважає важними. (Denz. 696). Папа Олександр VIII (1689-1691) осудив думку теолога Фарвака, немов би важною була колись форма з пропущення слів “хрещасться”:

“Valuit aliquando *baptismus* sub hac forma collatus: In nomine Patris etc., prætermissis illis: Ego te baptizo.” (Denz. B. U. 1317).

V. *Доповнення*. 1. *Хрещення в ім'я Ісуса Христа*. В св. Письмі говориться про хрещення в ім'я Ісуса: “Покайтесь і нехай охреститься кожний з вас в ім'я Ісуса Христа” (Дія. 2, 38), “тільки охрещені були в ім'я Господа Ісуса.” (Дія. 8, 16); “І звелів їм охреститися в ім'я Господа Ісуса Христа” (Дія. 10, 48) і т.д. Заходить питання, як це розуміти, бо в тезі твердимо, що до важності тайни належить призначення всіх трьох Божих Осіб.

а) У відповідь треба сказати, що “в ім'я Ісуса” не означає таїнственої форми, але виконання, порученого Христом, Його силою і в злуці з Ним, хрещення. “В ім'я—” має в Нов. Завіті різне значення. Напр. “Хто приймає пророка в ім'я пророка, візьме пророчу заплату” (Мт. 10, 40). Змисл є “як пророка,” “задля пророка,” а не хто називає ім'я пророка. Подібно і “хто прийме одно таке дитя в моє ім'я, мене прийме.” (Мт. 18, 5), це є хто прийме дитя задля мене, виповнюючи моє поручення. Так само треба розуміти “бо де є двоє або трое, зібраних в моє ім'я, там я є посеред них.” (Мт. 18, 20) і “бо многі прийдуть в моє ім'я, кажучи...” (Мт. 24, 5). Значить стільки, що покликаються на мене. Тому і практика Церкви потверджує троїчну форму, а не “в ім'я Ісуса.” Годі навіть припустити, як апостольська практика “в ім'я Ісуса” могла би була так скоро зробити місце тринітарній формі, що загально поширилася відразу в Церкві. Отже “в ім'я Ісуса Христа” означає тільки, що “хрещені Христовим хрещенням”, а не Йоановим або яким іншим. Христове хрещення довершувалося через призначення трьох Божих осіб.

б) Коли св. Амвросій пише “Plenum est (baptisma), si Patrem et Filium et Spiritum S. fatearis. Si unum neges, totum subrues. Et quemadmodum in sermone comprehendas, aut Patrem aut Filium aut Spiritum S.: fide autem nec Patrem nec Filium nec Spiritum S. abneges, *plenum est fidei sacramentum*; ita, quamvis et Patrem et Filium et Spiritum S-m. dicas, et aut Patris aut Filii aut Spiritus minuas potestatem, vacuum est omne mysterium. . . . Si Christum dicas et Deum Patrem, a quo unctus est Filius, et ipsum, qui unctus est, *Filium et Spiritum S.*, quo unctus est, designasti”— (De Sp. S. 1. 3, 42, 44. MSL 16, 743)—то це не відноситься до форми, але до визнання віри катихумена—хрещенця, щоб його хрещення було успішне. Звідси то називається хрещення—тайна віри—*sacramentum fidei*. Так само є “vacuum mysterium”—даремне хрещення, якщо зменшиш власть Отця або Сина або Св. Духа, хоч виразно назвеш всі три особи”—може відноситися тільки до дорослого хрещенця, від якого вимагається віри в Пр. Тройцю, а не до служителя, бо хрещення не залежить від його віри. Катихумен може мати повну і правдиву віру в Пр. Тройцю, якщо назве тільки одну Особу, як зробив був і кандакійський вельможа (Дія. 8, 37). А може її не мати, хоч назве всі три Особи, якщо

буде уважати, що не мають тої самої природи, але більшу і меншу, як учили аріяни. Накінець є неімовірно, щоб св. Амвросій уважав важною форму, в якій названа тільки одна особа, бо очевидячки собі противорічив би, як свідчить вгорі наведений його текст у доказі з Передання тай противиться текстові св. Василя (про Св. Духа гл. 12), який мав перед очима.

в) Деякі новіші історики догм підносили заміти, що в перших п'ятих століттях загалом не уживали означеної форми хрещення. Хреститель запитував тільки про віру в Пр. Тройцю, хрещенець її визнавав. Потвердженням цього погляду мав би бути опис хрещення з V. ст., яке подає Псевдо-Амвросій (*De sacram. II. 7, 20. MSL 16, 448*): *interrogatus es: Credis in Deum Patrem omnipotentem? Dixisti: Credo et mersisti... iterum interrogatus es: Credis in Dominum nostrum Jesum Christum et in crucem eius? Dixisti: Credo et mersisti... Tertio interrogatus es: Credis et in Spiritum S.? Dixisti: Credo, tertio mersisti.* Що говорив хреститель, про це нема згадки. Рація є ця, що Псевдо-Амвросій дає поучення про питання і відповіді при хрещенні і переводить аналогію між потрійним погруженням і смертю Христа (Рим. 6, 4) та потрійним запевненням Петра про любов Христа. Про саму форму задля *disciplina arcani* не говорить. До того треба додати і те, що в амвросіянських требниках хрещення питання про віру в Пр. Тройцю ставив хрещенцеві єпископ сам, а відтак поручав хрещення священикам і дияконам: *Baptizate eos in nomine Patris et Filii etc.* Суттєвим при самім хрещенні було призначення Пр. Тройці, а не попереднє визнання віри хрещенця. (Ірней, *he tu kyriu epiklesis. (Fragm. 35, MSG 7, 1248)*; Фірміліян з Кесарії—*invocata Trinitate, Ep. 75, 9 inter epp. Cyrp.—Оріген—epiklesis tes proskynetés triados. Ком. до. Йо. VI. 17. MSG. 14, 257*).

г) Трудність може робити поучення папи Миколая I. (866), дане болгарам. Вони запитували, чи важне є хрещення, уділене жидовином. І на це одержали осьцяку відповідь: *Hi profecto si in nomine Sanctæ Trinitatis vel tantum in nomine Christi, sicut in actibus apostolorum legimus, baptizati sunt (unum quippe idemque est, ut sanctus exponit Ambrosius), constat eos non esse denuo baptizandos.*" (Denz. 335). Полишаючи те, що рішення не є дано *ex cathedra* і непомильне, треба повторити те саме, що було сказано про текст св. Амвросія. Болгари запитували, чи важне є хрещення дане жидом, треба отже "*in nomine Trinitatis vel tantum in nomine Christi*" віднести до наміру служителя, тим більше, що папа покликується на Апостольські Діяння. До того папи Вігільй (550) і Пелягій (560) вже передше заявили були за троїчною формою тайни.

В середніх сторіччях деякі теологи, покликуючися на св. Амвросія, уважали, що хрещення, уділене формою "в ім'я Ісуса," було важне, бо в Ісусі віртуально називається і цілу Тройцю. Все ж таки Петро Льомбард признає названня трьох Божих Осіб безпечнішою формою: "*Qui ergo baptizat in nomine Christi, baptizat in nomine Trinitatis, quæ ibi intelligitur. Tutius est tamen tres personas ibi nominare.*" (IV Sent. dist. 3. n. 5.) Беда,

Альберт Вел., Олександр з Гелс, Бонавентура і св. Тома уважали, що хрестити “в ім’я Ісуса” було виключним привілеєм апостолів: “*Dicendum, quod ex speciali Christi revelatione Apostoli in primitiva Ecclesia in nomine Christi baptizabant, ut nomen Christi, quod erat odiosum Judæis et gentilibus, honorabile redderetur per hoc, quod ad eius invocationem Spiritus Sanctus dabatur in baptismo.*” (S. th. 3. q. 66. a. 6. ad. 1.)

Однак від Тридентійського Собору переважив погляд теологів (Мельхіор Канус, Д. Сото, Беллярмін, Суарез, Васквез і ін.), що “в ім’я Христа” відноситься до установи тайни, а не до форми хрещення. Бо годі припустити дві різні форми. Загал Отців Церкви знає тільки тринітарну форму. Такої думки є і нез’єдинені рос. теологи—Макарій (II, 327 сл.), Сильвестер (IV, 392 сл.) і ін.

2. *Способи хрещення.* Тайну хрещення уділювали і на Сході й на Заході аж до XII ст. через потрійне погруження. Свідчать про це численні і часто високої мистецької вартості баптистерії—хрестильниці, побудовані побіч храмів. Єпископові помагали при хрещенні священики і диякони, при хрещенні жінок дияконіси. В перших століттях хрещено в ріці, в морі, озері і т.д., на вільнім повітрі. Пізніше хрестили в баптистеріях, хрестильницях, до яких входив хрещенець. Дорослого не занурювали цілого, але він стояв у воді по коліна чи по пояс і поливали на його голову воду. При тім однак була захована приличність і скромність, як свідчать образи. Дітей погружували при хрещенні зовсім. Про потрійне погруження говорить Тертуліян. (De cor. mil. 3. MSL 2, 98; Adv. Prax. 26. ibid. 213). Так само св. Василь уважає погружене хрещення апостольською практикою, а папа Пелагій I. (560) навіть Господнім порученням. (Denz. B.U. 229). Св. Єронім каже загально, що погружене хрещення має свою основу в Переданні: “*Et multa alia, quæ per traditionem in Ecclesia observantur, auctoritatem sibi scriptæ legis usurpaverunt, velut in lavacro ter caput mergitare.*” (Dial. contr. Lucif. VIII. MSL 23, 172). Воно краще символізувало смерть і похоронення Христа, хоч символізує їх також само обмиття цілого тіла або його частини, бо воно під водою, так як тіло Христа було під землею. (Св. Тома, S. th. 3. q. 66. a. 7 ad. 2). Хрещення через погруження зберіглося ще нині серед нез’єднених, хоч не так загально як передше. Вони й уважають навіть подекуди хрещення через поливання за неважне та кажуть повторювати латинське хрещення. (Пор. Енцикліку чотирьох східніх патріархів 1848 як відповідь папі Піюві IX., Синодальний лист патріарха Антима VII як відповідь папі Львові XIII.).

На флорентійськiм Соборі виступав проти латинського способу хрещення через поливання Марко Ефезький.

Однак треба сказати, що на Заході хрестили через погруження ще пізніше по XII ст. Св. Тома називає навіть такий спосіб певнішим: *Quamvis tutius sit baptizare per modum immersionis, quia hoc habet communior usus, potest tamen fieri baptismus per modum aspersionis vel etiam per*

modum infusionis.” (S. th. 3. q. 66. a. 7) Такий звичай зберігся в Європі в XVI ст. і пізніше передусім в амбросіянським і мозарабським обрядах.

Все ж таки потрійне погруження до суті тайни не належить. Тому на Заході, в Еспанії обмежилися скоро, бо в IV. або V. ст., до одноразового погруження як протиставлення до аріян, щоб підкреслити одність Бога. Цей звичай потвердив папа Григорій Великий (†604), а остаточно і наказав такий спосіб IV. Собор у Толедо (633). Не зважаючи на це від XIII. ст. почав поширюватися спосіб хрещення через полиття. Сталося це з огляду на зимне підсоння в північних краях і на більшу догідність при хрещенні дітей. Впрочім цей звичай був у Церкві і Східній і Західній від найдавніших часів. Свідчить про це і Тертуліян (De rēn. c. 6. MSL 1, 1349), Євзевій (Hist. eccl. VI, 43. MSG 20, 623) про хрещення недужих, Кипріян (Ep. 76, n. 12. MSL 3, 1195/6). *Дідахе* навіть виразно поручає хрестити через потрійне полиття водою, якщо нема можності хрестити через погруження—(Дідахе, 7, 1-3).

Проти важности хрещення через одно погруження виступали царгор. патріярх. Калліст I. (1355), москов. патріярх Філарет Никитич (1620) і монах Авксентій (1750). Зворот до лагіднішої думки, а саме, що не треба перехрещувати тих, що не хрещені через потрійне погруження, слідний у Сильвестра Лебединского, Андрутсоса і Диовуніотіса. Назагал нез'єднені теологи уважають важним хрещення через потрійне полиття в конечній потребі, інакше воно є недозволене. Не зважаючи на це, поливне хрещення є на Україні в ужитті. Требник Петра Могили (ст. 8.) дозволяє хрещення через погруження цілого тіла або через полиття водою голови. Тої самої думки був і патр. Нікон проти раскольників, які хрестять тільки через потрійне погруження.

Хрещення через покроплення не мало в пасторальній практиці ширшого примінення, хоч теоретично є допущене. І Тертуліян (De bapt. 4.) і Кипріян (Ep. 70) говорять про хрещення через покроплення.

Води вживали природної пливучої або стоячої. Так читаємо і в згаданім тексті *Дідахе* і в Тертуліяна: *Nulla distinctio est mari quis an stagno, flumine an fonte, lacu an alveo diluatur.* (De bapt. c. 4. MSL 1, 1311). Водночас і сам Тертуліян (De bapt. 4. тже) і пізніші св. Отці говорять про уживання освяченої води. “Oportet ergo mundari et sanctificari aquam prius a sacerdote, ut possit baptismo suo peccata hominis, qui baptizatur, abluere”—каже св. Кипріян (Ep. 70, 1. MSL 3, 1077). Так само і св. Василь: “Якщо є благодать в хрещенні, то не є це задля природи самої води, але задля приявности св. Духа.” (Про св. Духа, гл. 15, пор. гл. 27. MSG 32, 132. 188).

“Свячена вода очищує і просвічує людину”—каже Григорій Ниссейський. (Проп. про хрещ. Христа MSG 46, 584). Як причину подає Кирило Єрус. те, що “звичайна вода по призованні Св. Духа і Христа і Отця одержує силу святости.” (Катих. 3, 3. MSG 33, 429).

(Продовження слідує)

Й. В. РУТСЬКИЙ В СВІТЛІ ЗАКИДІВ І ФАКТІВ

(*A. Mychalskyj—J. V. RUTSKYJ IN LUMINE
OBIECTIONUM ET FACTORUM*)

ВСТУП

ЙОСИП ВЕЛЯМИН Рутський (*1573—†1637), Митрополит Київський і всієї Руси-України—це великий Апостол З'єдинення в очах усіх католиків цієї землі, ба що більше—це “Атлант З'єдинення і Атанасій Руси-України” в очах Вселенського Архiereя Папи Урбана III. На це заслужив він собі гігантською працею для добра укр.-білоруської катол. Церкви та унійної справи взагалі.

Життєвий шлях цього великого конвертита в молодечих роках повний шукань та змагань. Уроджений і вихований в кальвінській родині⁽¹⁾, дивними дорогами доходить до джерела Правди—св. катол. Церкви. Вже як католик латинського обряду студіює по різних університетах Європи, вступаючи вкінці до грецької колегії св. Атанасія в Римі. Проте нелегко було йому змінити обряд із латинського на східній. А то не з ненависти чи погордження, але прямо зі страху, що він робитиме у цій Церкві, яка в його молодості була така бідна. Перехід однак до обряду своїх предків мусів зробити він із послуху до Христового Намісника Папи Климентія III, що як знаряддя Провидіння рішально вплинув на духові напрямні майбутнього митрополита⁽²⁾.

Працю на рідному ґрунті, у своїй українсько-білоруській Церкві починає у Вильні при монастирі св. Тройці, де вперше зустрічається з майбутнім мучеником Йосафатом Кунцевичем.

Діяльність його в Христовому Винограднику була різноманітна. Займає він різні становища: ректора семінарії, генерального вікарія, єпископа-помічника, а вкінці митрополита.

Свідомий свого становища та високого покликання Рутський віддає всі

---

(1) Про опрeдeлення національного походження Й. В. Рутського нема одної думки. Р. Корсак—одинокий біограф Рутського про це мовчить. Стебельський (*Dwa Wielkie Swiatła*, II, Вільно, 1782, ст. 181-182) і всі що на його виводах базуються, приймають його походження московське. Жуківичь (*Жизнеописание митр. Рутского...* в *Христианское Чтение*, 1909, стр. 1089 і сл.), та Фурикевич (*До питання про національність митр. Рутського*, в *Богословія*, т. XV, Львів 1937 стр. 264-276) заперечують думку першу, а при тому Фурикевич виводить його походження українське.

(2) cfr. A. WELUKYJ O.S.B.M., J. K. Rutskyj in “Exitu viarum,” in: *Analecta O.S.B.M.*, 1949.

сили для добра своєї Церкви. Найперше реформує монахів Василіян. Описав, звертаючи свою увагу на світське духовенство та вірних, закладає школи та семінарію. Його ідеал—св. З'єдинення всіх Церков—ніколи не зникає, а навпаки кріпшає та щораз краще оформлюється. Він сходиться із нез'єдиненими своїми братами-єпископами, маючи надію привернути їх до “Єдиного Стада.” В тракті розмов виринала нераз така гарна ідея, як створення українського Патріархату (3).

В своїй праці та змаганнях над З'єдиненням Церков не знаходив він на жаль зрозуміння в багатьох польських єпископів. Сам Примає Польщі був проти нього(4). Але за те мав він із своїх рідних великого дорадника св. Йосафата. “Відомим є, що Потій запевнив Унії... правне буття, Рутський дав її органічну форму, але Йосафат вдунув у неї свою душу.”(5).

Велике богословське знання в різних своїх ділянках, дало рівнож йому змогу і пером працювати для добра своєї Церкви. Письменницькі його твори можна поділити на три категорії: 1) Про З'єдинення(6), 2) Твори дисциплінарні(7), 3) Писання апологетичні(8). Немалу вартість мають рівнож його листи(9).

Перейшовши в найзагальнішому, діяльність цього велитня мусимо признати із усіма католицькими істориками, що без нього не мали б ми відновленого церковного життя в першій половині XVII. сторіччя та його дальшого розвитку в наших часах.

Зате не такою є постать митрополита Йосипа В. Рутського для православних російських істориків. Ці роблять на нього багато нападів за його нібито латинізацію чи польонізацію українсько-білоруської Церкви. Рутський в очах Кояловича є мовляв тим, що для самої Унії наробив найбільше лиха і тому повинен бути анатемований самими уніятами. На його думку, проти Рутського були всі, навіть Василіяни, що “до сих пор они

(3) cfr. Likowski E., Unia Brzeska, Poznań 1896, стр. 239; Аман А. М., Storia della Chiesa Russa... Torino 1948, p. 268.

(4) Likowski, op. cit., стр. 305.

(5) Kalinka C. R., Zywoť sw. Josafata, Lwów 1885, стр. V (вступ).

(6) Discursus de corrigendo Regimine in Ritu Græco, Vilnæ 1605; De mediis juvandi Græcos et Ruthenos (цей твір був опублікований в книзі Томи від Ісуса)—De procuranda salute omnium gentium etc., libri VI, Antverpiæ 1613, t. VI, P. II., p. 288s; і інші.

(7) Regulæ Communes S. Patris nostri Basilii M.; Regulæ Episcoporum.

(8) Р. Корсак згадує в біографії Рутського— “Vita Rutscii”, що він писав багато анонімно. “Sowita Wina,” 1621—полемічний твір, що багато приписують Рутському (cfr. Pelesch, Geschichte der Union, Wien 1880. II, ст. 392).

(9) Уже перед першою світовою війною за старанням митрополита Андрея Шептицького приготувлялося збірку цих листів. Але, як перша війна перешкодила в збиранні їх, так друга не дозволила на їх видання. Тепер однак підготовляє повне їх видання редакція “Записок Ч.С.В.В. в Римі, що буде дійсно вдячним вкладом в історію нашої Церкви.

жизнь проводили в монастырях очень приятно—на свободе... и в обще в разных удовольствиях...” Але зате на правду, після Кояловича, повинні його оточувати славою і почесними латинниками, бо він більше, як який інший уніяцький митрополит привернув Унію до латинства⁽¹⁰⁾. Подібні, а може подекуди умірковані закиди в сторону Рутського маємо і в інших російських істориків⁽¹¹⁾. Сам Коялович не жалує в згаданому творі драстичних “епітетів” і для св. Йосафата, бо так висловлюється про нього: “Особенно видним и невтомим представителем латино-польского фанатизма бил полоцкий униатский епископ Йосафат Кунцевич... Жестокости его вывели из терпения русских и они его убили.” Однак подвижників св. З’єдинення і їхнє діло не може знівечити жодний наклеп чи калюмнія, бо це діло шляхотне та святе само в собі.

Всежтаки в цій розвідці розглянемо два аспекти діяльності митрополита Рутського, а саме: 1) його реформаторське діло та 2) його ставлення до переходу українців і білорусинів на латинський обряд, з чого думаємо вивести висновок, який zarazом буде, на нашу думку, вистарчальною відповіддю на закиди противників Рутського.

I.

Реформаторська праця Й. В. Рутського.

Щоб зрозуміти значення реформ внесених в життя українсько-білоруської Церкви в продовж довгих років через Й. Рутського кінцевим є бодай в загальному пригадати, як виглядає стан церковних інституцій перед їх відновленням. Зачнемо від чернецтва.

В початках християнства на Русі-Україні монахи були світилами Церкви і народу. Їм найбільше завдячує український нарід вироблення так глибокої побожності та освіти. Але прийшли часи, коли “сінь землі” вивітрила. Карність і ревність українсько-білоруських монахів, колись квітучі, по відлученні від Римського Престолу, поволі занепадають. Те саме було з усіма церковними інституціями. Відчувалось брак церковної освіти—що Рутський вважає за кару Божу⁽¹²⁾. Царгород—колишній центр культури й освіти не вислав туди своїх учителів, бо й сам не мав він вже їх, а як який висланник приїхав, то тільки на те, щоб зібрати гроші та вщепити ненависть до католицизму. Цей незavidний стан лишив своє п’ятно на церковних ерархах та на світське духовенство. Це останнє було дуже погано освічене та соціально пригноблене. “Будівля нашої грецької віри захитана аж до основ, з вини тих, що нами радять. Вона потребує

(10) М. О. Коялович, *Литовська Унія*, т. II., ст. 93, 94, 95, 101.

(11) *cfr.* Макарій, *История Русской Церкви*, ст. 420, Петров, *Очерк Базилианского Ордена...*, в: *Труды Киевской Духовной Академии*, 1870, II, ст. 438.

(12) *Калінка*, *op. cit.*, стр. 40.

якнайскорше основної реформи, інакше Всемогучий Бог в гніві своїм нас погубить до кореня за нашу недбалість, так як вигубив церкви в Азії і Африці", писав Рутський перед початком реформи в своєму творі— *De corrigendo regimine iu ritu Græco*⁽¹³⁾.

Початки реформи сягають 1607 р. Цього року Рутський вдягає монашу рясу св. Василя Великого, на превелику радість Йосафата Кунцевича, що був вже тоді монахом. 1. січня 1608 р. Іван Рутський складає професію, одержавши ім'я Йосип.

Ті два великі апостоли З'єдинення з різними характерами і здібностями, злучені спільною ціллю та переконанням, дали для Церкви українського і білоруського народів початок нової ери. Спочатку Рутський займає в Свято-Троїцькому монастирі пост магістра новиків, а опісля професора латини й інших предметів, що сповняє з великим запалом та вмінням, бо ж був він високої освіти та знавець західніх звичаїв, яких добрі сторінки вводить в себе, розуміється з второпністю. В 1609 р. стає він архимандритом цього монастиря, в якому за його та Кунцевича старанням процвітає вже наука та святість.

Митрополит Іпатій Потій, пізнавши його характер, освіту та відданість для діла З'єдинення вислав для нього в 1611 р. у короля та у Папи номінацію на єпископа-помічника.

Зіставши по смерті Потія Митрополитом приступає вже Рутський авторитетно до реформи монастирів своєї архидієцезії, тим більше, що знайшов до цього підготований ґрунт через св. Йосафата, що був тоді архимандритом монастиря св. Тройці. Під впливом цього монастиря відновились досі занепавші монастирі в Минську, Новгородку, та повстали нові в Битені, Жировицях, Красноборі і в Гродні. Ті монастирі вели життя цілком окреме, без жодної правної між собою зв'язі, тому й варність тяжко було в них задержати. Щоб це та інші недомогання усунути Рутський намагається централізувати правління монастирів, беручи при цьому багато зразків від західніх чинів. 1617 р. скликає він генеральну калітулу до Руги, біля Новгородка, на якій предкладає примінені до тогочасних потреб Правила св. Василя В. Найперше установлено протоархимандрита, даючи йому владу над всіма монастирями в архидієцезії. Першим архимандритом був сам митрополит. В початках до реформи приступило лише 8 монастирів, але згодом приступали і з інших дієцезій до реформи. Правда, були і такі, яким, як згадує Коялович, не подобалося дисципліноване нове правдиво-монаше життя. В 1624 р., як видно із звіту Рутського до Риму, реформа обнімала вже 20 монастирів⁽¹⁴⁾. В тій реформаторській праці помагали йому багато й Єзуїти. Їхні поради приймає він із второпністю та обережністю. Це бачимо між іншим із його листа до кардинала Борґезе (1617),

(13) Тамже.

(14) HARASIEWICZ M., *Annales Ecclesiae Ruthenae*, Leopoli 1862, p. 295.

в якому ось як пише про справу оснування Новіціату: “Насамперед, отже, треба було подбати, щоб заснувати новіціят для чернечої формації кандидатів до чину. Бо до тепер у нашому чині небуло його в такій формі, як є він у добре впорядкованих чинах латинського обряду. Для цього новіціяту підбрали ми місце і в міру скромних наших можливостей подбали про сталі приходи для нього, які вистачали б більш-менш для 20 новиків... Потрібно було магістрів для новиків, а таких в нашому чині не було, які добре знали б, як в інших добре впорядкованих чинах, формуються новики. Інакшої ради небуло, як тільки їм самим власною практикою вчитися того способу. Велику отже частину старших, на яких можна було покладати на майбутнє більшу надію, віддали ми в оцей монастир, покликавши завдяки великим нашим проханням От. Єзуїтів щоб двоє з них, які вважалися для цього уряду придатними, давали провід нашим у тому монастирі і виховували їх так, щоб потім могли бути для інших маїстрами новиків.”⁽¹⁵⁾. Тут слід звернути увагу на одну річ, а саме бачимо, що Рутський, наміривши використати досвід Єзуїтів, відає їм на науку не молодих людей, але старих досвідчених монахів. Знає він добре яке око та второпність у старого, коли розходиться про присвоєння собі чогось нового. Ці, отже на думку Рутського, надавались краще на матеріял, з якого мали вийти будучі вчителі новиків. А найважливіше це, що небуло небезпеки, щоб вони перейшли на лат. обряд чи “забагато” навчились, як легко тоді могло статися із молодими недосвідченими людьми.

Противники З'єдинення та його подвижника Рутського, беззастережно бачать в тій реформі ніщо інше, як перший крок до цілковитої латинізації українсько-білоруської Церкви. Рутський, що-правда, хотів відновити духа святости і науки в своїх монастирях, використовуючи різні способи та поради досвідчених людей, а втому найбільше Єзуїтів, але неправдою є, що він дав початки формальної латинізації з'єдиненої Церкви. Реформуючи, або краще відновлюючи життя чернецтва, Рутський в основному старається залишитись вірним Правилам св. Василя В. На це ввазують слова його із вище згаданого листа. На одному місці цього листа читаємо: “Доложив

---

(15) Arch. Congr. Concilii: Relationi-Visite, Kivien., ann. 1617-1628, f. 520r-521r.—“Prima ergo cura fuit, ut pro institutione religiosa admit-tendorum ad Religionem Novitiatus erigeretur; iste enim hucusque in illa forma in qua est apud Religiones Ritus Latini bene ordinatus, in nostra non fuit... Pro hoc Novitiatu elegimus locum, procuravimus pro tenuitate nostra reditus qui viginti Novitiis utcumque sufficerent. Magistri Novitiorum requirebantur, in nostra autem Congregatione tales non reperiebantur, qui bene scirent modum quo in aliis Religionibus bene ordinatis exercebantur Novitii; non erat aliud medium, nisi ut ipsi prius in se ipsis discerent hunc modum. Magnam ergo partem antiquiorum ex quibus spes erat major futuri boni conclusimus in hoc claustrum, advocavimus magnis precibus Patres Jesuitas, ut duo ex illis qui huic muneri idonei iudicabantur nostris in tali claustrum præessent, illosque formarent, qui aliorum deinceps Magistri esse possent.”

я всіх зусиль, щоб Чиніві св. Василя В., від якого слава Божа і все добро грецького обряду залежить, надати таку форму, яка була б найкращою і не чужа Уставові св. Отця Василя”; або в іншому місці: “. . . всіма силами стараюся я, щоб правила св. Отця нашого Василя, розкинені по всіх його творах зібрати в одну певну форму, і хоч до цього брався я вже раніше, то аж тепер якось вдалось докінчити.”⁽¹⁶⁾. Як бачимо, не бере він правила св. Ігнатія чи якогось іншого основника лат. Чину, але устав свого східнього Отця і його хоче наслідувати. Він, як митрополит, здається, мав право примінювати ці правила до відносин свого часу, за тим і ввести деяке доповнення в неосновних, але конечних речах, яких на той час на Сході не було. Напевно більше мав він на це право, як Петро I., що з власної волі реформував російське чернецтво⁽¹⁷⁾.

І чи теж він змагав до латинства?

Цілком правильно та справедливо займає становище до цієї справи реформи Т. Г. в своїй рецензії на книжку о. Де Местера, “Де Монахію стату. . .”⁽¹⁸⁾. “Не потрібно входити в те—пише рецензист—чи мав чи не мав Рутський право то робити, можна однак ствердити, що був він до того далеко більше уповажнений, як інші творці всяких грецьких монашій типиків, які дуже часто були люди світські.”

Відновивши життя чернецтва, мав уже Рутський основу до відновлення єпископату та світського духовенства, бо й сам каже він: “священничий стан іншим способом відновити не можна, хіба тільки через відновлення Чину.”⁽¹⁹⁾.

При кінці 1636 р. видає він для своїх єпископів “Правила” (*Regulae Episcoporum*). В цих правилах, що поділяються на 10 глав, знаходяться основні приписи, які обнимають всі аспекти життя єпископа. Ядро всего—це єпископ-монах⁽²⁰⁾.

Для піднесення освіти світського духовенства та вірних він завладав школи та семінарію. Уже в 1605 р. в своєму “*Discursus de corrigendo regimine*”, звертає Рутський увагу на брак добрих шкіл, що були б центрами освіти для народу. Знає він, що й це є одною з причин такого жалюгідного стану духовенства. Тому, щоб зарадити цьому злу він закликає старі школи реформувати, а будувати нові на зразок західніх, передовсім

(16) Тамже.: “totum me contuli, ut Religio S. Basilii, a quo gloria Dei, et omne bonum in ritu Græco dependet in eam formam, quæ esset optima, . . . Instituto Sancti Patris non aliena, redigatur”. . . “ego totum me ad id applicavi, ut regulas S. Patris Nostri Basilii per omnia ipsius opera sparsas, in unam certam formam redigerem, quod licet antea a me ceptum erat, tamen nunc utcumque perfectum est.”

(17) Cf. Суворовъ, *Учебник Церковного Права*, Москва 1908, ст. 373-375.

(18) *Analecta Ord. S.V.M., Ser. II, sec. II, vol. I. (VII)*, p. 176.

(19) *Археографический Сборник. . .*, т. XII., Вильно 1900, ст. 9.

(20) Cf. *Логос* (стаття “Старо-Укр. звичаєве право вибирання єпископів із монахів”), Кн. 1, 1951, ст. 11-13.

езуїтських. “Нічого неприличного не буде, якщо ми будемо вчитись у цих, що колись вчилися у нас. В свій час римляни радо ставали учениками греків”—каже Рутський у вище згаданому творі. Тут рівнож не годиться він з думкою, щоб залишити основування наших шкіл, а користати із існуючих вже польських езуїтських, тому що молодь в латинських школах є в небезпеці переходу на чужий обряд. Одинокий отже рятунок—це закладати власні школи, але на зразок західніх і там виховувати молодь в любові до свого обряду і народу⁽²¹⁾.

Коли і тут хтось хоче дошукуватись впровадження латинства, то можна б його відіслати ще до другого визначного українського шкільного реформатора, що мав подібний погляд на ці справи як і Рутський, думаємо про православного митрополита Петра Могилу. Знаємо добре, що цей визначний український церковний діяч, протиставляючись “Визнанні віри” Кирила Люкариса, який схилився на сторону Кальвіна, написав інше “Confessio fidei orthodoxæ,” в якому без страху звертається до науки католицької Церкви. Знаємо рівнож, що наука в Київській Академії проходила цілком на зразок західніх езуїтських шкіл, включно з програмою та науковими тенденціями.⁽²²⁾

Хоча Рутський в реформуванні та закладанні шкіл базується на зразках західніх під оглядом рівня науки, то всежтаки старається надати їм рідний характер, звертаючи особливу увагу на рідну мову. Що так було вистарчить навести кілька слів із його листа до українських богословів у Римі (1624): “Acceptus est a nobis—пише він—S. Damascenus Slavonicus et leguntur quatuor libri De Fide Orthodoxa, in quibus non tantum controversiæ omnes legi possunt dando annotationes ad textum, sed etiam tota Summa Theol. S. Thomæ. Et habemus tot terminos slavonicos, ut nihil opus sit mendicare ab aliis libris... et tunc videbunt Rutheni, quod verisimili Rutheni, linguam nostram ornamus”⁽²³⁾.

II.

Рутський і справа переходу на латинський обряд.

Наведений вище Коялович, як знаємо, закидає між іншим Рутському, що цей найбільше причинився до переходу українців і білорусів на латинський обряд.

Факт є, що багато поляків на основі своїх політичних плянів старалось за всяку ціну привернути католиків східнього обряду на латинський. Королівська, католицька Польща не сповнила своїх обітниць охороняти Унію. Не треба на це особливого доказу, бо всі історики згоджуються з тим, що

(21) Жуковичъ, op. cit., p. 1103-1104.

(22) Cf. Aman, op. cit., p. 300 ss.

(23) Archiv. Prop. Fide, Scrittura riferite nei congregationi generali, vol. 337, f. 229-230.

коли була б вона більше з релігійної точки дивилась на Унію, то ця принесла б була великі здобутки.

Почавши вже від часів Рутського, польська катол. шляхта та, на жаль, і деякі польські католицькі духовники відносились до українських та білоруських духовних осіб як до собі нижчих, ба навіть нерідко вважали їх за кріпаків.

Українська знову ж і білоруська шляхта, думаючи досягнути привілеї польської шляхти, покидала свій рідний обряд, включаючись в польсько-латинське життя.

Коли хтось приймає як правду, що Рутський найбільше причинився до цього переходу на лат. обряд, то тим самим стверджує, що Рутський апробував всі ці намагання із сторони поляків. Слухаючи однак мови історії, що базується на правдивих автентичних документах виходить якраз протинне. Боли в справі реформи можна було Рутському “закинути” його західні орієнтації, що розуміється в суті все ж таки не змінили східнього обличчя українсько-білоруської катол. Церкви, то тут абсолютно можна твердити, що він був одним з найбільших оборонців українського обряду проти всіх зазіхань та політичних рахунків. До нього неба можна прирівняти новітнього “Атланта З’єдинення” бл. пам. митрополита Андрея Шептицького, що не тільки обороняв обряд і права української катол. Церкви, але і був оборонцем української православної Церкви перед церковною політикою держави.

Митрополит Рутський боліє над станом соціального пониження своїх священників. В одному листі до Риму він скаржить на таке каригідне трактування його підданих. Ось що читаємо в ньому: “*Primo enim sacerdotes Rutheni sæculares a quovis sine ullo timore excommunicationis percutiuntur... Multi nobilium eo impietatis deveniunt, ut laborare sacerdotes tamquam proprios colonos faciunt... Denique parochi latini accipiunt decimas ab ipsis sacerdotibus Ruthenis contra omne jus et fas.*”

Митрополит вичисливши всі кривди, які діються його священникам і вірним просить Апостольську Столицю про інтервенцію в цій справі⁽²⁴⁾.

Полякам, що змагали (деякі навіть в добрій вірі) до цього, щоб був тільки один католицькій обряд в Польщі, Рутський так відповідає: “Не міститься це ні у св. Письмі, ні в Соборах, ні у св. Вітців, ні нема жодного вирішення Римських Палів. Навпаки, легко знайти все для підтвердження протинної думки. Така була воля самого Христа Господа, щоб у Церкві Його народи різних мов гуртувалися в єдності віри. А в тому звичайно, міститься і різnorodність обрядів. Із цих численних мов за надхненням св. Духа в церковній практиці вибрано деякі головніші мови, які дали початок іншим мовам, включаючи їх у собі видатним способом. Одною з таких є слов’янська мова. Пала Адріян дав привілей правити в ній Літургію та інші церковні богослуження. Вимовним свідком цього є св.

(24) Тамже, vol. 384, f. 300.

Кирило, що переклав нам Літургію та всі богослуження із грецької мови на нашу рідну. І сам він перший правив Сл. Божу по слов'янському в Римі, в церкві св. Петра, хоч і тоді багато—хто виступали проти цієї новості, але за наказом Найвищого Пастиря, всі спротиви устали.”⁽²⁵⁾.

Коли не помагають переконування та просьби Рутського у польського духовенства та короля, він звертається до Апостольського Престолу, щоб цей заборонив полякам акцію притягання на латинський обряд.

Апостольська Столиця, що завжди попірала справи Рутського і тим разом пішла йому на зустріч. Справу цю захотіла вона вирішити радикально. Дня 7. 11. 1624 р. Папа Урбан III здефінував прохання Рутського так, як хотів сам митрополит, ба навіть більше, бо заборонив *всім* переходити на латинський обряд—без згоди Апостольської Столиці. Рутський був покищо обмежив своє прохання до *духовних осіб*. Коли декрет з'явився на польській землі, король із своїми прибічниками показали своє правдиве обличчя щодо Унії. Він, Жигмунт III, колись прихильник З'єдинення, піддавши під вплив шляхти і деяких церковних достойників, забороняє проголошення декрету.” (Гл. Бенедетті: *Studi di Ecclesiologia Orientale, Estratti dello Stoudion, Roma, 1929.*)

Один із поважних закидів проти Рутського—це нібито його безоглядна залежність в усьому від Єзуїтів. Незаперечний є факт, що він в своїй реформаторській праці користав із порад Отців, що дійсно добре ставились до цього спасенного діла—св. З'єдинення. Але коли знайшлись випадки, що деякі з них почали намовляти українців і білорусинів до переходу на латинський обряд, Рутський без жодних скрупулів повідомляє про це Рим та просить, щоб негайно було заборонено такі дії. Про це засвідчить нам уривок із листа його до секретаря Конгрегації Де Пропаганда Фіде, Монс'єра Інголі⁽²⁶⁾. Конгрегація взяла ту справу під розгляд та 10. серпня 1627 було рішено дати такий розпорядок.⁽²⁷⁾.

Закінчуючи наші обсервації не лишається ніщо, хіба ще востаннє під-

---

(25) В оригіналі: “Hoc non contineri expresse nec in Scriptura nec in Conciliis aut S.S. Patribus, nec est ulla determinatio Summorum Pontificum, immo in contrarium omnia facile inveniuntur; ipse Christus Dominus Ecclesiam suam talem esse voluit, ad quam per diversitatem linguarum gentes in unitatem fidei congregarentur, in quo facile continetur diversitas, ex illa enim multiplicitate linguarum usus Ecclesiae afflatu Spiritus S. delegit certas principales, quæ aliarum motrices essent, et reliquos in se eminenter continerent, una ex his est lingua slavonica a ss. Pontifice Adriano hoc privilegio donata, ut in illa sacrum Missæ Officium cæteraque divina Officia decanterentur; testis horum locuples est beatus Cyrillus, qui nobis ex lingua Græca in nostram nativam transtulit Liturgiam et integrum divinum Officium, et ipse primus Romæ in Ecclesia S. Petri Missam slavonica lingua cantavit, licet et tunc contradicebant plurimi tamquam rei novæ, sed auctoritate Summi Pastoris contradictiones sublatae” (Harsiewicz, op. cit. p. 266, 267).

(26) Arch. Prop. Fide, Scritt. rif., vol. 67 (an. 1627), f. 207.

(27) Cf. Arch. Prop. Fide, Memoriali, vol. 387 (1627), f. 331.

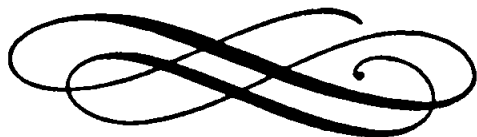
креслити вірність митрополита Йосипа Велямина Рутського своїй українсько-білоруській Церкві та обрядові.

Цей великий митрополит, що його дивними дорогами Провидіння винесло на керманича українсько-білоруської катол. Церкви, ціле своє життя посвятив цій Церкві. В своїй праці був він людиною широких поглядів і великої второпности. В час радикального занепаду церковних установ він не завагався внести нові конструктивні елементи в їх організм. Це робить не сервілістично, не щоб златинізувати українсько-білоруську Церкву, але щоб цій загроженій східній структурі влити більше органічної життєздатности.

... Нині Антихрист вже створив організацію таку, що може назватись на правду досконала, а його зброя справді могутня. Проти правдивої Христової Церкви створено дійсну Антицеркву... з такими могутніми засобами, що перед ними дрожить цілий світ. Колись Антихрист ще вдоволявся простим запереченням Бога, але в могутній організації большевицького комунізму вже ставить себе на місце Бога... Він має свої програми, пляни, стратегію і тактику. Щоби легше досягнути свою першу і найважливішу ціль, знищити Христове Царство, він змагає поступово до знищення людини. Заперечуючи безсмертну душу в людині, зводить її на звірину, вириваючи з серця людини віру в Бога, відриває її від Христа і від Церкви... Знаменита техніка большевицької пропаганди... повірена пробоввикам... брехні, насилля і ненависти, що в підступний спосіб втискаються всюди... і зразу невинними кличками, а далі що раз більше наявними виступами стараються обезцінити духовний стан, понизити гідність, науку і духовний провід...

*З пастыр. посланія Кир I. Бучка, Ап. Віз.: Про Катол. Акцію,
22. XII. 1951.*

ПОДРУЖНЕ ПРАВО СХІДНЬОЇ ЦЕРКВИ

(Dr. Nicolaus Komar—IUS MATRIMONIALE
PRO ECCLESIA ORIENTALI)

(Продовження)

7.

ПОДРУЖНІ ПЕРЕПОНИ.

8. *Перепона посвоячення.* Дальшою відміною споріднення є *посвоячення* (affinitas). За обов'язуючим новим подружнім правом Східньої Церкви перепона посвоячення повстає з *важно заключеного*, хоч би й недовершеного, подружжя. Отже під згляд входить тільки *важно* заключене церковне подружжя, яке отже мусить і матеріально і формально відповідати всім приписам канонічного права. Звідсіля церковно неважне подружжя не родить перепони посвоячення, родить однак перепону публічної приличности. Не має ніякого значення ця обставина або причина, із-за якої подружжя являється неважним; отже без значення є, чи подружжя є неважним задля існуючої перепони, чи з браку згоди (матеріально), чи з причини поминення законної форми (формально). Звідсіля з позірного або цивільного подружжя не повстає перепона посвоячення.

Приймаючи за основу посвоячення *важне* подружжя (unio voluntatum), нове подружнє право змінює суттєво дотеперішнє поняття посвоячення, що за давнім правом латинської Церкви, а зокрема за дотеперішнім правом Східньої (отже й української) Церкви ґрунтувалось на довершеній у канонічному розумінні половій сполуді (unio corporum). Цією зміною канонічне право усуває раз на завжди численні труднощі, які в'язались з давнім поняттям перепони посвоячення.

Між латинськими каноністами було досі спірним питання, чи посвоячення повстає тільки з важного християнського (сакраментального) подружжя, чи з кожного важного подружжя (отже з подружжя, в якому обидві сторони є неохрещені, або з напів християнського подружжя, в якому одна сторона є охрещена, а друга ні). Причиною до цього спору між каноністами послужив неясний вислів СІС в кан. 97, §1, де встановлюється, що "affinitas oritur ex matrimonio valido sive rato tantum sive rato et consummato." В тому, що за правною дефініцією, поданою в кан. 1015, §1 (східне право кан. 4, §1) під "matrimonium ratum" розуміє канонічне право тільки подружжя охрещених, звідсіля багато латинських каноністів твердило, що посвоячення повстає тільки з важного подружжя охрещених. Теперішнє право Східньої Церкви в кан. 68, §1 слово "ratum" опускає, встановлюючи що "affinitas ex digeneia oritur ex matrimonio valido etsi non consummato." За цим ясним рішенням посвоячення повстає з кожного важного подружжя, отже також з подружжя неохрещених. (Пор. Конгр. Св. Ур. з 26 серпня 1891 і з 14 грудня 1898. Див. Triebs, op. c. стр. 404-409).

Це одна з цих важніших поправок, що їх робить східня кодифікація канонічного права до СІС Західньої Церкви.

Канонічна перепона посвоячення розвинулася з Мойсеєвого й римського права, які забороняли подружжя в найблищих ступнях посвоячення. Обидва законодавства приймали за основу посвоячення важне подружжя. Тому в початкових століттях трималась цих двох законодавств і Церква, розтягаючи перепону на що раз дальші ступні бічної лінії. В VIII. ст. ця перепона сягала, подібно як і перепона кровного споріднення, до сьомого ступня включно (канонічного числення), в шостому й сьомому ступні вже тільки як забороняюча перепона.

Однак вже перед тим поширилось у Церкві загальне переконання, що не само заключення подружжя, але кожня полова сполука, довершена в законному подружжі чи поза ним, є джерелом посвоячення. Цей погляд на основі науки св. Павла (I Кор. 6, 16—20) заступав на сході св. Василій Великий, а на заході св. Августин. Під впливом цього вчення виступав вже в VIII ст. поруч т. зв. *законного посвоячення* (*aff. honesta, legitima*), що його джерелом є важне подружжя й законна полова сполука, т. зв. *незаконне посвоячення* (*aff. inhonesta, illegitima*), що його джерелом є кожня позаподружжя полова сполука. В XII ст. обидва ці роди посвоячення під оглядом правних наслідків були зрівняні.

Вже самі терміни: законне й незаконне посвоячення є невластиві й нелогічні; посвоячення було все законним, бо за обов'язуючим тоді правом його джерелом була полова сполука. Доперва полова сполука могла бути законна (в важному подружжі) й незаконна (поза подружжям). Тому правильніша назва була б: посвоячення з дозволеної або недозволеної полові сполуки. Також рід (відміна) недозволеної сполуки не впливав на якість посвоячення. Отже для заіснування перепони посвоячення було дальше без значення, чи недозволена полова сполука була звичайним передлюбством (*fornicatio*), чужолюбством (*adulterium*), знасилуванням (*stuprum*), святотацтвом (*sacrilegium*) чи кровозмішанням (*incestus*). Фізичне відношення — *unio conjugum* — як джерело посвоячення, було завсіди однакове та мало завсіди ті самі правні наслідки.

Перепона посвоячення з недозволеної полові сполуки могла бути з огляду на подружжя попереджаючою (*aff. antecedens*), коли один з наречених допустився перед подружжям полові сполуки з кровноспорідненою особою другого нареченого, або послідуваючою (*aff. superveniens*), коли в часі тривання подружжя один з подругів допустився полові сполуки з кровноспорідненою особою другого подруга. В першому випадку заходила подружжя перепона в технічному змислі, в другому випадку подружжя мусіло б бути сепароване, бо його поновне тілесне продовжування було б кровозмішанням. Вже з цього наглядно видно, які великі комплікації, труднощі й небезпеки вносило давнє поняття посвоячення, що брало за основу полову сполуку.

В змаганні за очищення подружжя від впливів споріднення та за як найдальше розширення круга любові, середньовічна доктрина надала перепоні посвоячення ще дальший ширший розвій. Поруч з вище поданим видом перепони, що його звано *aff. primi generis*, прийнято ще два дальші, а саме: *aff. secundi et tertii generis*. Посвоячення *secundi generis* заходило між тим, хто довершив полову сполуку а посвояченими в перший спосіб другої особи, що з нею довершено полову сполуку; між дітьми залишеного подруга з другого подружжя та спорідненими з покійним подругом. Воно розтягалося до третього ступня кан. числ. Посвоячення *tertii generis* заходило

між тим, хто довершив полову сполуку та посвояченими в другий спосіб з другою особою, що з нею довершено полову сполуку. Це посвоячення розтягалось до другого ступня. Ці два останні роди посвоячення прийнято по засаді “*affinitas parit affinitatem*”.

Так поширений об'єм перепони посвоячення став не тільки трудним до заховання але й тяжким до ствердження й устійнення перепони. Тому п. Інокентій III зніс на Лятеранськiм (IV) Соборі (1215) два останні роди посвоячення, обмежуючи перепону до четвертого ступня кан. числ. включно. Відносно послідуєчого посвоячення, зтягненого одним з подругів через кровозмішання, п. Інокентій III вже перед тим порішив, що раз важно заклучене подружжя не можна задля цього розв'язати; однак провинений подруг тратить право жадання подружнього довгу (сс. 6; 10, X, 13). Дальшого обмеження доконав Ватиканський Собор, обмежуючи перепону посвоячення “*ex fornicatione*” тільки до другого ступня кан. числ.

Ці правні постанови були обов'язуючими в нашій Церкві до часу проголошення нового подружнього права. Крім цього Східня Церква розрізняла ще між посвояченням з двох родів (*ex digeneia*) і з трьох родів (*ex trigeneia*), які то роди посвоячення в партикулярному праві нашої Церкви мали свої труднощі. (Посвоячення з двох і трьох родів Східньої Церкви не слід утотожнювати з посвояченням *secundi et tertii generis* Західньої Церкви).

СІС для Західньої Церкви впровадив у понятті посвоячення та в об'ємі тої ж перепони основні зміни, приймаючи за джерело посвоячення важне, хоч би й недовершене подружжя, та встановляючи межі перепони: в прямій лінії в усіх ступнях, в бічній лінії до другого ступня кан. числ. (Пор. СІС. кан. 97 і 1077). Ці самі засади примінив законодавець і для Східньої Церкви.

Причиною так великих суттєвих змін нового подружнього законодавства відносно перепони посвоячення є труднощі й комплікації, які крило в собі давнє поняття посвоячення. Тому що джерелом перепони посвоячення в давньому праві була полова сполука, лучалось, що в многих випадках, (головно, коли йшлося про недозволені полові зв'язки), перепона залишалась зовсім невиявлена, або її було дуже тяжко доказати. Це причинялось дальше до неважності багатьох подруж та тим самим до гріхів, принайменше матеріяльних. Практика виказала, що інструовані процеси, що займались скаргами за уневажнення подружжя по причині заіснування перепони посвоячення, належали не тільки до найтяжчих, але й до найбільш неприємних та в висліді сумнівної вартости. Крім цього переслухування сторін та стверджування, чи *copula carnalis*, з якою суттєво в'язалась і перепона, в канонічному змислі дійсно заіснувала, вносило в заінтересовані родини небажану ворожнечу й розбрат,—атмосферу, яка для Церкви є все дуже прикра.

Усе це зло й недомагання тепер остаточно усунено. Полова сполука не має вже ніякого впливу ані на важність подружжя ані на посвоячення.

Основним чинником, від якого залежить і важність подружжя і заіснування перепони посвоячення, є *факт заключення подружжя* по приписам права, а такий доказати все легше. Правда, відносно подруж, заключених перед проголошенням нового права (чи пак його зобов'язання від 2 травня 1949) затримує важність ще старе право, але таких випадків посвоячення хіба вже небагато.

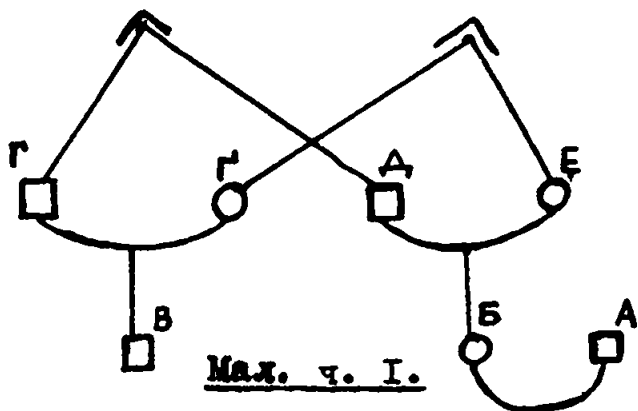
З проголошенням нового права уступає й давнє послідує посвоячення (*aff. superveniens*) з його карними наслідками для *ius petendi debitum*. Що ж отже є тоді, коли наречений допустився недовзволєної полові сполуки з матір'ю нареченої, заки ця остання ще народилась? Могло б прецінь лучитись, що хтось ожениється з своєю власною дочкою? В цьому випадку знаходить примінення кан. 66 §3,—отже справу розв'язується в рямцях перепони кровного споріднення, а не посвоячення, яко-го в данім випадку зовсім не має.

Дальшим мотивом для нового правного опрєдєлення перепони посвоячення було узгїднення канонічного права з подружнім правом цивільного законодавства, яке існує сьогодні в усіх модерних державах. Неприємна й так шкідлива для вірних дискрепанція між канонічним і цивільним законодавством на цьому відтинку тепер цілковито усунена.

Відміни перепони посвоячення. Подружне право Східної Церкви розрізняє тепер слїдуєчі відміни перепони посвоячення:

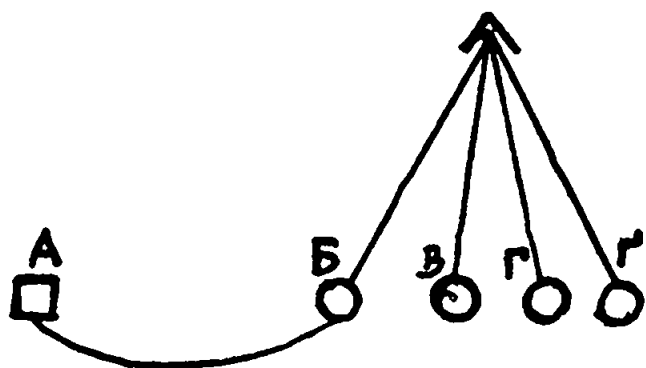
1) *поєдинче* (*aff. simplex*), яке походить з одного джерела, це б то основується на одному подружжі, яке лучить два нові, досі непов'язані вузлами споріднення чи посвоячення роди. Поєдинче посвоячення є рівночасно *посвояченням з двох родів* (*aff. ex digeneia*).

2) *помножене* (*aff. multiplex*), яке заходить у двох випадках: а) коли один подруг виказує через своїх двох або більше спільних предків (пнів) многократне кровне споріднення в родині, тоді другий подруг є з тими самими особами в тих самих ступнях посвоячений (див. мал. ч. 1); коли оставший подруг заключує нове подружжя з кровноспорідненою особою помершого подруга (див. мал. ч. 2).

Два брати Г і Д одружились з двома сестрами І і Е. Їхні діти В і В є зі собою подвійно кровноспоріднені в четвертому ступні бічної лінії. Тому А, що є мужем для В, є в відношенні до В подвійно посвоячений в тому самому ступні.

Мал. ч. I.

Мал. ч. 2.

А оженився з Б. Через своє подружжя він посвоячився рівночасно з сестрами своєї жінки В, Г і Г. Коли б по смерті Б він оженився з В, тоді з осталими сестрами Г і Г він був би подвійно посвоячений. Коли б знову по смерті В він оженився з Г, тоді з Г він став би потрібно посвоячений титулом попередніх подруж. Усі посвоячення в другому ступні бічної лінії.

3) з двох родів (aff. ex digeneia), коли через важне подружжя лучаться дві родини, так що один подруг посвоячується з кровноспорідненими другого подруга. Це посвоячення може бути поєдинче або помножене. (Мал. ч. 2 представляє власне помножене посвоячення з двох родин).

4) з трьох родин (aff. ex trigeneia) що його джерелом є два важні подружжя. Це посвоячення лучить через два важні подружжя три родини, звідсіля й назва.

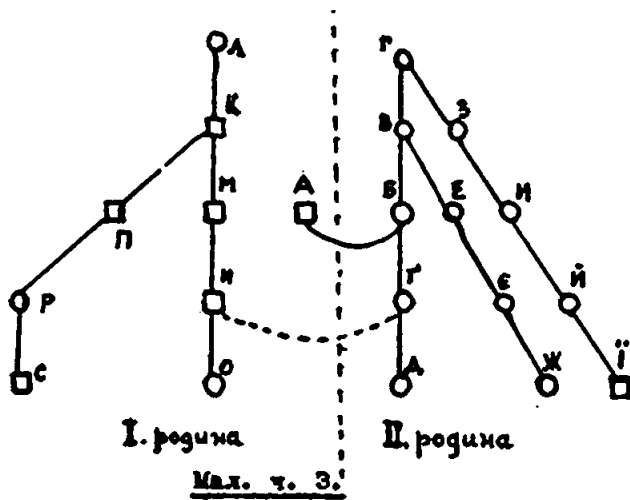
Межі перепони посвоячення. Посвоячення з двох родів заходить між одним подругом а кровноспорідненими другого подруга й навідворот. Отже на одній стороні є тільки одна особа, (особа подруга), яка через заключення важного подружжя посвоячується з цілою родиною другого подруга, іншими словами, це посвоячення затыгає тільки муж у відношенні до кровноспоріднених жінки і жінка в відношенні до кровноспоріднених мужа. Прочі особи з обидвох родин не затыгають поміж собою посвоячення, хіба що таке існувало б на основі партикулярного права. Отже на основі загального права немає посвоячення між братом мужа і сестрою жінки, між вітчимою а вдовою пасерба. Загальне право Східньої Церкви, подібно як і СІС Західньої Церкви, проголошує тут засаду "affinitas non parit affinitatem."

Посвоячення обчислюється, подібно як і кровне споріднення, при помочі ліній і ступнів. Лінії й ступні посвоячення сходяться з лініями й ступнями споріднення.

Перепона посвоячення в Східній Церкві сягає в прямій лінії в усіх ступнях, в бічній лінії до четвертого ступня римського числення включно. Посвоячення в п'ятому й шостому ступні бічної лінії не є вже перепонною.

За партикулярним правом перепона посвоячення заходить ще також поміж кровноспорідненими мужа і кровноспорідненими жінки. Отже там, де партикулярне право таку перепону встановляє (пр. в Румунів), брат мужа і сестра жінки не могли б без церковної диспензи заключити важного подружжя. Цим визнанням партикулярного права законодавець не зносить засади "affinitas parit affinitatem", що її за вченням св. Василя Великого визнав Трульський Синод 691, але її потверджує. Ця відміна перепони посвоячення сягає також до четвертого ступня включно.

Українська Церква цієї відмини перепони посвоячення не має.

Через заключення важкого подружжя між А і Б—А (з 1. родини) зтягнув посвоячення з усіма кровноспорідненими з Б (з цілою II родиною) і навідворот; таке саме посвоячення зтягнула Б з усіма кровноспорідненими з А.

А є посвоячений з особами В, Г, Д у прямій лінії, а саме: з особою В (теща) і з особою Г (пасербиця) в першому ступні, з особою Г (матір'ю В) і з особою Д (дочкою Г) в другому ступні. Подібно й Б є посвоячена з К в першому, з Л в другому ступні прямої лінії.

Між особами А—Е, Б—М, Б—П заходить посвоячення в другому ступні бічної лінії. Між особами А—З, А—Є, Б—Н, Б—Р заходить посвоячення в третьому ступні бічної лінії. Між особами А—И, А—Ж, Б—О, Б—С заходить посвоячення в четвертому ступні бічної лінії. Ці особи в Східній Церкві є ще обняті перепоною посвоячення. Після обов'язуючого в Західній Церкві канонічного (германського) числення особи А—Ж, Б—О, Б—С є посвоячені в 3-ому ступні, що сягає першого. Вони могли б отже заключити важке подружжя без церковної диспензи. В Східній Церкві не зв'язані перепоною є щойно особи А—И, що посвоячені в п'ятому ступні, й особи А—Г, що посвоячені в шостому ступні бічної лінії.

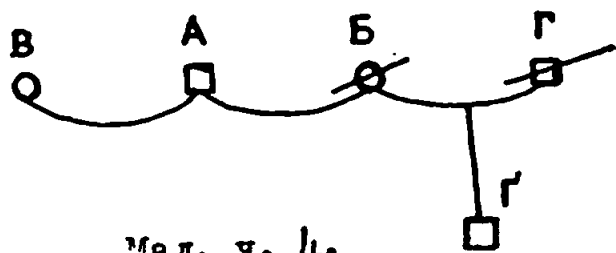
Між іншими особами на основі загального права Східньої Церкви не заходить ані посвоячення ані тим самим перепоною. Тому особи Н—Г не є обняті перепоною й можуть заключити подружжя без церковної диспензи. Подібно й інші особи, вилучивши особи А і Б, не є обняті перепоною.

Там однак, де партикулярне право встановляє між кровноспорідненими обидвох родин розриваючу перепоною посвоячення, там за новим правом ця перепоною існує й даліше і то також до четвертого ступня включно. Отже особи Н—Г, М—Е, К—В, К—Е, Л—Г, П—В, П—Г, П—Е, і т.д. були б обняті перепоною.

Дальшою відміною перепоною посвоячення, яку законодавець лишає чи пак потверджує, якщо така існує за партикулярним правом, є посвоячення з трьох родин. Це посвоячення повстає з двох важких, хоч би й недовершених подружж. Воно може зйти в двох випадках: а) якщо дві особи заключають подружжя одна за одною з тою самою третьою особою після розв'язання подружжя, і б) якщо дві особи заключають подружжя з двома особами, які між собою є кровноспоріднені. Це посвоячення зтягає лише котрийнебудь подруг з посвояченими другого подруга з двох родин.

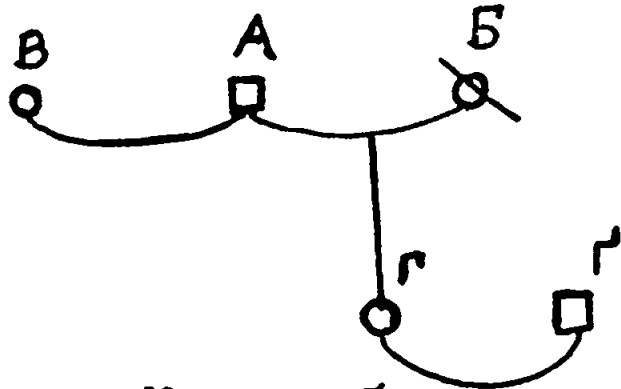
Ця відміна посвоячення являється розриваючою перепоною тільки в першому ступні. Ступні обчислюємо подібно, як і при посвояченні з двох родин (див. мал. ч. 4 і ч. 5).

Партикулярне право Української з'єдиненої Церкви цієї відміни перепоною також не має. Вона залишилась тільки в партикулярному праві Греків, Москалів і Болгар.

Мал. ч. 4.

А оженився з Б, а по її смерті з В. Г являється сином Б з її першим мужем Г. Звідсіля Г є посвоячений до А в першому ступні посвояченням в відношенні двох родів, в відношенні до В в першому ступні посвоячення з трьох родів.

Мал. ч. 5.

В, друга жінка А, в відношенні до Г є посвоячена в першому ступні бічної лінії посвояченням з трьох родів (через два подружжя А—В і Г—Г).

Це діється якраз нині на наших рідних землях, на Україні.

Там нині Христос розп'ятий, прибитий у своїх вірних до хреста. З Його ран спливає кров Його мучеників. На Його голові тернова корона терпінь наших братів. На Його скрані біль наших мучених Владик. Перед Його кров'ю залитими очима луна наших горючих церков. Довкруги нього темрява збезщених храмів, зруйнованих міст і сіл, розбитих родин... А далі, цілі поля сирих могил, де лягли невинні жертви до дня воскресення...

Нині на Україні ще темрява Голгофти. Там ще день Воскресення не настав. Там ще Христос терпить у своїх вірних і проливає кров за спасення світу.

Тому й ми, брати і сестри мучеників-страдальників на рідних землях, хоч переняті радістю Христового Воскресення, не забуваймо слів, що їх наша Церква нам голосить у Велику Суботу, коли нас кличе забути на все земське та в мовчанці й таємному совокупленні звернути всю нашу увагу на Христа, що в оточенні небесних хорів іде на Голгофту, на місце своєї жертви і своїх страждань. Пам'ятаймо на ці слова і прилучімось духом до наших братів, що ще терплять на Голгофті. Переживаймо разом з ними цей час жертви і несімо разом з ними хрест наших релігійних і національних страждань.

З Пастирського Послання укр. катол. Єпархії Канади, з 2. IV. 1952

ЗНАЧЕННЯ ЖИВОГО БОЖОГО СЛОВА В ХРИСТИЯНСЬКОМУ ЖИТТІ

(*P. St. S. Shawel, C.Ss.R.—SIGNIFICATIO VIVI VERBI
DIVINI IN VITA CHRISTIANA*)

СВ. ЦЕРКВА, опираючись на словах св. Апостола Павла до Євреїв: “Без віри не можна подобатися Богові” навчає, що віра є конечно потрібна до спасення. Доросла людина приймає свідомим актом своєї волі те все, що Бог об’явив і що св. Церква подає до вірування. За поміччю діючої ласки Божої вона добровільно звертається до свого Творця, та годиться прийняти те все, що Він об’явив. Цього свобідного акту людської волі конечно потрібно людині, щоб стати оправданою. Щоб осягнути життя вічне не вистарчає лиш бажання посідати правдиву віру. Той, що бажає дійти до небесного блаженства мусить дійсно зробити цей акт волі, та з покорою прийняти правди Богом об’явлені. Цей акт волі мусить бути зроблений з надприродних понук, бо лише та віра оправдує людину яка приймає правди Богом об’явлені, тому, що Він їх об’явив. Причина цього ясна, людина, що прямує до вічного блаженства мусить хотіти йти за словами та вказівками даними їй з неба, та вповні згодитися на це, щоб ці вказівки стали основою її життя. Багато є сьогодні таких, що кажуть: це не відповідає гідності людини приймати якусь правду накинену людині згори. Одначе мусимо признати, що ніколи людина не є так велика, як саме тоді, коли дається провадити вічною Правдою, яка підносить та ушляхотнює людський розум, отвираючи нам безконечний горизонт, та даючи нам можливість дивитися на світ очима самого Бога. Вона ж прецінь наближає нас якнайбільше до Бога, дає нам можливість вглянути в таємниці життя Божого, стає зародком того, щоб ми колись могли оглядати Бога лицем в лице. Віра наближає нас вповні до Бога й отвирає перед нами ці скарби, які Христос вислужив своєю смертю на хресті. Вона стає фундаментом нашого життя так, що слушно можемо повторити за св. Апостолом Павлом: “Праведний живе з віри” (Рим. 1, 17).

Одначе віра не є одиновою дорогою до цього, щоб осягнути життя вічне. Так воно було б, якби людина була лиш духом. Вона крім душі, має тіло. Щоб наглядніше зобразити дорогу, якою людина повинна прямувати до небесного щастя Христос установив рівнож і св. Тайни, що є середниками невидимої ласки, яку представляють. Через св. Тайни ми стаємо учасниками заслуг Ісуса Христа, одначе не без віри. Як перша св. Тайна, а саме св. Хрещення, подібно й усі інші св. Тайни роблять нас учасниками ласки і наближають до Бога, одначе вони вимагають внутріш-

нього приготування душі, яке неможливе без віри. Св. Тайни не є лиш спомином Страстей Христових, але середниками, що подають нам плоди Страстей Христових, та Його смерті. Це вони роблять тому, що є установлені Христом, щоб передавати людським душам плоди Страстей Христових. Конкретно цього вони не можуть робити без правдивого приготування, іншими словами без правдивої та глибокої віри в серці. Св. Тома каже виразно: “Віра у Страсти Христові дає силу св. Тайнам”⁽¹⁾. Крім Страстей Христових також віра в ці Страсти за навчанням св. Томи дає силу св. Тайнам⁽²⁾.

Щоб вповні представити собі ділання св. Тайн треба узгляднити Страсти Христові й віру, що є приготуванням зо сторони людини. Св. Тайни є не лише спомином Страстей Христових, але також знаменем віри, що нас усправедлює. Праведні Старого Завіту ставали оправдані вірою одинок, праведні Нового Завіту стають оправдані вірою злученою зо св. Тайнами. Цього не можна так розуміти неначеб св. Тайни були поміччю до віри, тому, що вони подають самі через себе цю ласку, що її зображають. Віра є найпершим і найважливішим середником злуки з Богом. Нігде і ніколи нема сакраментальної ласки без віри. З цього слідує, що людина може стати оправдана вірою коли неможливий є доступ до св. Тайн. Віра получена з бажанням св. Тайн оправдує вповні людину, так, що слушно мусимо сказати, що віра є основою і корінем надприродного життя.

Пригляньмося яке місце займають живе слово, віра й св. Тайни в християнському житті.

1) Початки християнства:

В перших часах християнства кладено головний натиск на віру та на живе слово, що було середником ширення св. віри. Це були найперші часи і тому треба було голосити віру, щоб позискати якнайбільше нових прихильників. Це були часи живого слова, яке виступає на перший плян. У пращальній молитві сам Спаситель молиться: “Бо слова, що Ти мені їх дав, я їм дав і вони прийняли і пізнали справді, що я від Тебе вийшов й увірили, що Ти мене післав” (Ів. 17, 8). Трохи дальше знову читаємо: “Я дав їм слово Твое, і світ зненавидів їх, бо вони не зо світу, як і я не зо світу” (17, 14). Освяти їх у Твоїй правді; Твое слово — це правда (17, 17). Христос поручає своїм Апостолам голосити правду, свідчити про неї. Тому св. Апостол Павло каже: “Павло, слуга Божий, а апостол Ісуса Христа, по вірі вибраних Божих і пізнанні правди” (Тит. 1, 1). А на іншому місці св. Апостол молиться: “Пам’ятаючи про вас у моїх молитвах, щоб Бог Господа нашого Ісуса Христа, Отець слави, дав вам духа мудрости й об’явлення для пізнання Його” (Еф. 1, 16). Так само виразно говорить св. Іван: “А по тім знаємо, що ми Його пізнали, коли заховуємо

(1) Sent. IV. d. I. a. 4. sol. 3 ad 3.

(2) Summa Theologica III. qu. 62 a. 5 ad 2.

Його заповіді” (І. Ів. 2, 3). Той же св. Іван каже на іншому місці: “Але ви маєте помазання від Святого, і знаєте все” (там же, ст. 20). Найважливішою отже справою в початках християнства було голошення правди, щоб якнайбільше число пізнало Христа. Для цієї то справи первісні християни посвячували всі свої сили. Наприклад у Діях Апостолів читаємо: “І іншими многими словами свідчив і наминав їх кажучи: Спасайте себе від того лукавого роду” (Дії, 2, 40). Завданням Апостолів було свідчити про Христа і наминати, щоб навернулися до Нього покидаючи дорогу гріха. Знаємо рівнож що Апостоли постановили вибрати діяконів, що мали услужувати, тому щоб мали більше часу і змоги посвятитися голошенню Євангелії. Прикладів цього навчання Апостолів знаходимо більше головню в Діях Апостолів, що в переповнені духом віри та наглядно показують, що робив св. Дух через Апостолів у перших роках ширення християнства. Спосіб голошення слова Божого, що розпочато в перших віках християнства лишився взором до сьогоднішнього дня і до нього будуть повертати проповідники кожного часу. Перші віки християнства це час ширення царства Божого на землі при помочі живого слова.

Цєю самою дорогою пішли також перші Вчителі та Отці Церкви. Вони вживали в першій мірі живого слова, щоб ширити царство Боже. Це свідки правди принесеної Христом на землю. До таких великих проповідників, що живим словом притягали вірних до Христа треба зачислити на Сході св. Кирила Єрусалимського, що у своїх Катехизах полишив нам приклад голошення слова Божого, на Заході св. Августин у книзі: “Про поучення початкуючих у християнстві.” Провідні гадки цього важного твору мають надзвичайно велике значення для того, щоб пізнати християнську катехизу в перших віках християнства. Не дармо видав цей твір в р. 1830 р. Архiepіскоп Зальцбургу, Августин Грубер з обширним поясненням, щоб дати приклад голошення слова Божого, тоді коли раціоналізм робив таке спустошення всюди. В цьому важному творі св. Августина впадає в очі історична метода при помочі якої великий Учитель Церкви зводить усе до одного одинокого предмету, а саме до особи Христа, що повинна бути предметом проповіді всіх часів. З усього твору пробивається євангельська простота, а разом глибока набожність до особи Христа й тому до цього твору перших віків християнства будуть мусіли вертати завжди ці всі, що дійсно хочуть обновили проповідництво в правдивому Христовому дусі.

II. Коли перейдемо до середніх віків побачимо, що там головна увага звернена радше на св. Тайни, як на віру. До цього було більше причин: Можливо, що чільні проповідники цих часів не мали глибокого знання св. Писання, що його посідали Отці Церкви, а може й тому, що парохії в цих часах представлялися радше, як адміністративні округи, ані ж як поле до місійної праці. Навчання віри не є головним завданням цих часів, тому, що нарід був уже християнський. Не можна доказати з історії, що в тих часах навчання релігії приймало систематичний характер, бо не

було старання, щоб усистематизувати навчання релігії для широких шарків населення. Але навчання релігії не було занедбане. Воно зводилося до найпростіших річей, одначе воно існувало і про нього дбала власть церковна. По більшій часті воно полягало в тому, щоб родичі дали перше релігійне виховання. Систематичне богослов'я старалося в цих часах опрацювати науку про св. Тайни. Окрім св. Бонавентури не було спроб, щоб усистематизувати науку голошення слова Божого, і тому середні віки не поглибили і не розвинули тієї великої спадщини, що їм полишили перші віки християнства. Ось, що каже про ці часи Ф. К. Арнольд, професор університету в Тюбінген: “До послідних часів середньовіччя клер був мало приготований до глибокої керигматичної діяльності”⁽³⁾. Тому, що в тих часах ніхто не загрожував вірі, головний натиск кладено не на живе слово, але на почитання св. Тайн. В цьому то власне часі поглиблено та розвинено науку про св. Тайни до цієї міри, що не потрібно нічого вже більше додавати. Ділянка проповіднича якнайбільше розвивається в модерних часах, що в них живе слово набирає великого значення і великі католицькі проповідники шукають свого натхнення у св. Писанні та творах перших християнських проповідників. Новітні часи це великий зріст значення живого слова, поваги перших християнських проповідників. Сьогодні не вистарчає мудрість людська, але треба мудрости, що потрапила побідити поганський світ і привести його до Христа.

III. Коли середні віки клали головний натиск на почитання св. Тайн та розвивали науку про них, Лютер виступив із зовсім противним навчанням. Практично Лютер зніс сім св. Тайн, всю вагу приписуючи одиноко вірі. Католики зареагували в цей спосіб, що виразніше почали класти натиск на значення віри, як це бачимо наприклад у творі Івана Ека: “Підручник контроверсії” виданий 1525 р. і в творі Івана Фабера, пізнішого віденського єпископа: “Про віру й учинки.” Католики цих часів повернули до науки давних богословів, головно св. Томи. Для них віра є основою і фундаментом надприродного життя. Цю науку поглиблюють учені богослови, а также виясняють катехизми, що були тоді широко поширені.

Тодішні вчені—богослови клали особливу вагу на значення акту віри для життя внутрішнього, щоб його обновити й очистити. Це правдива наука катол. Церкви, яка показує наглядно, що віра не є тільки чимсь, що стягає на душу заслуги Спасителя, полишаючи її внутрішньо незміненою, але, що вона дійсно перемінює людську душу і стає завдатком життя вічного. За їхнім навчанням віра перемінює душу, очищує її, і стає основою нашого духовного відродження, тому, що оправдання зовсім неможливе без віри. Одначе в часі контроверсій, що їх католицькі богослови були приневолені провадити з протестантами, значення віри в дечому змінилося. Головну увагу почали звертати не так на це, чим властиво є сам акт віри і які

(3) Dr. Franz Xaver Arnold: Dienst am Glauben, 1948. Verlag Herder Freiburg, ст. 19.

його наслідки для душі, але радше на саме визнання віри. Ця переміна особливо помітна в найбільшого контрверсита цих часів, св. Роберта Беллярміна. Св. Робертowi Беллярмінові головню розходилося не про те, щоб представити чим властиво є віра сама в собі, але радше боронити стару віру проти нападів протестантів. І тому він звертає головню увагу на визнання віри та на її зміст. Ось що каже про нього згадуваний вже проф. Арнольд: “Значення віри в ділі спасення взагалі й її функція відносно св. Тайн не є узгляднені. Навчання Беллярміна про св. Тайни не порушує питання, яке значення має віра відносно св. Тайн взагалі. Не тому, щоб цей великий богослов цього не доглянув або це відкидав! Але тому, що подібно, як у многих інших питаннях був до цього допроваджений обставинами менше уваги звертати на внутрішній характер акту віри, як радше на його зовнішнє виявлення і на сам зріст віри” (4).

Це поняття віри полишилося особливо в катехизмах до сьогоднішнього дня. Вистарчить порівняти нові катехизми зо старими катехизмами виданими перед виступом Лютра як рівнож з катехизмом римським, що був проголошений з наказу Тридентського Собору і який заховав класичну форму розподілу матерії і її викладу.

Таке поставлення справи звужувало та зменшувало значення віри в справі спасення, бо на перше місце ставлено предмет віри радше, як сам акт потрібний до цього, щоб одержати оправдання. Той напрям залишився до сьогодні в наших катехизмах, з ось якими наслідками для практичного життя: Воно допровадило до легковаження віри, як середника до спасення, а тим самим до легковаження живого слова і проповіді. Були часи, коли проповідувано багато, одначе ті проповіді були без користі, тому, що своїм штучним збудованням і великою фразеологією вбивали попросту слухача, але не давали йому духовної поживи. За багато було в них штуки, за мало Євангелії! Проповідники нинішнього часу почали шукати нової дороги, щоб уздоровити людство, щоб подати йому правдивий корм духовний. Цей зворот може принести користі щойно тоді, коли так катехизм як і проповідь поверне до великої традиції перших віків християнства. Сьогоднішня людина переживає подібні потрясення, які переживали люди перших віків християнства. Сьогоднішнє навчання релігії подібно як і проповідь мусить звернутися до перших правд, які потрібно знати людині, щоб спасти свою душу та устерегтися великого гніву Божого. В тому не багато допоможе велика краснорічивість, але простота євангельська. Сьогоднішній виклад науки мусить якнайбільше наблизитися до того способу, що його вживали Апостоли і приклади яких полишились в Діях Апостольських і листах Апостола Павла. Характер цієї проповіді був історичний, як це бачимо в Діях Апостольських (2, 14—36; 10, 34—43; 13, 16—42). Завданням такої проповіді було представити великі та чудні діла Божі, які Він зробив для людського роду. Подібно і листи св. Апостола

(4) Ibidem, ст. 27.

Павла є величним гимном, щоб прославити великі діла Божі, що їх Він доконав через свого єдинородного Сина для того, щоб притягнути нещасний людський рід до себе. Сьогоднішня людина потребує пізнати власне глибину Божої любові. Щоб розбудити в серці нинішньої людини правдиву віру треба її дати правдиву науку євангельську, що колись потрапила докнати таких великих чудес у старинному зіпсутому світі. Тому слушно сьогоднішня реформа так науки катехизму як і проповіді йде в тому напрямі, щоб поставити Христа в осередку всього релігійного життя, бо віра в Христа є основою нашого спасення. Тоді, коли та віра впадає треба її оживляти живим словом, бо нічого не потрапить заступити того живого слова.

Багато є сьогодні таких, що живуть далеко поза зорганізованими парохіями, та до св. Тайн не мають майже нагоди приступати. Такі можуть стати учасниками заслуг Христа через живу віру получену з бажанням прийняти св. Тайни. Одначе потрібно когось щоб ті душі зрушив та показав їм правдиву дорогу до Христа. Це може статися лиш при помочі живого слова! Багато є рівнож ширих душ, що шукають правди та нема кому їм показати дорогу до Христа. Це може зробити также живе слово!

Сьогоднішні реформатори проповіді та катехизму намагаються вернути до Євангелії і до перших віків християнства. Тому в великій пошані сьогодні твори св. Кирила Єрусалимського, і св. Августина. В проповідництві повстала навіть осібна т. зв. "Інсбруцька школа," що намагається обновити духове життя через більше наближення до Євангелія. Богослови цієї школи: Отці Лякнер, Ранер, Льоц, Юнгман у своїх творах обстоюють думку повної незалежности т. зв. "Керигми" від Богослов'я. Поволі починає витворюватися осібна галузь т. зв. "Богослов'я проповіді." Модерні часи вимагають основного опрацьовання цієї так важної галузі, тому що живе слово має стати мечем у борбі з ворогами Бога.

б) Немало таких, що думають, що можна сьогодні вповні обновити життя християнське при помочі відновлення літургії. Цей рух набрав широких розмірів, а Пій Парш посвятив цьому рухові багато своїх сил. Цей рух поширився по різних краях і набрав широких розмірів. Знаємо, що Літургія є осередком усього нашого надприродного життя. Вона є повторенням тієї жертви, що її Христос приніс на Голгофті за спасення світу. Одначе не можна опирати всього життя духового одиноко на Літургії. Літургія повинна стати осередком християнства життя в громаді. А сила, що аетивно повинна держати цю громаду разом мусить оставати живе слово. Коли візьмемо до рує циркель і хочемо зачеркнути коло, тоді вістря того циркеля стоїть в середині, а друга сторона робить велике коло. Ось так осередком кожної громади мусить остати Служба Божа, одначе сила, що держить усю громаду разом мусить бути навчання священника. Сама літургія не вистарчить! Вчений богослов Йосип Юнгман каже: "Правдиве християнське життя буде завжди відроджуватися лише там, де Боже слово порушує людські душі, їх просвічує і очищує; де їх порушує і взиває

до особистої відповіді; де ці душі в вірі, надії й любові звертаються до Бога й під впливом діяння Божого починають перемінюватися в нове життя. Де нема постійного діяння цього живого слова, де священник безнастанно над цим не працює, там бракує найосновнішої речі, навіть колиб церковні Богослуження і приступлення до св. Тайн було в найлуччому стані” (5). Причина криється власне в тому, що живе слово, навчання, це сила, що активізує, порушує навіть найбільше тверді серця. Християнська релігія, це релігія оперта на правді і то великій правді, яку можна представляти різними способами, і вона завжди вистарчить, щоб бути живою людських душ. Тому то живе слово має в ній таке велике значення.

Літургічне оновлення християнського життя є дуже гарне і притягаюче. Воно пригадує нам найкращі часи з перших віків християнства. Воно промовляє до наших душ своїм старинним характером, одначе воно не може бути односторонне. Воно мусить бути оживлене живим словом, щоб дійсно принести користь безсмертним душам. Без віри не можна ніколи досягнути спасення, тому що вона є найпершим елементом нашого надприродного життя. Знову віра потребує живого слова і на це мусимо звернути пильну увагу в нинішніх часах, коли то віра гасне в серцях многих. Потрібно великих мужів, що потрапили б боронити інтересів Божих.

Слушно казав колись поганам Мінуцій Фелікс: “Ми не маємо ані святинь ані жертівників, бо нам цього не потрібно, бо жертва, яка приноситься є вже святою заки діткнеться престола.” І наш Бог не потребує святинь побудованих з каменя, бо Він, що оснував далеко більшу святиню в серцях вірних, що через свою віру творять великий храм Божий. Це, що споює цю велику святиню, що її надає життя, це вічне слово Всемогучого Бога. Тому можемо кликати сьогодні до всіх, що їм поручено провадити стадо Христове: “Стійте ж отже, опоясавши ваші бедра правдою й одягнувшись у панцир справедливости, і обувши ноги в готовість Євангелія мира, у всім беручи щит віри, котрим можете вгасити всі огнисті стріли лукавого. І шолом спасення візьміть і духовний меч, котрий є слово Боже” (Еф. 6, 14, 18). Побідити зло в нинішньому світі може лиш живе слово Боже зачерплене зо св. Писання. Можна дуже радуватися з цього, що саме тепер, коли таку велику вагу кладеться на проповідування і катехизацію, Церква рівночасно старається всіми силами відновити студії біблійні, та наблизити все життя релігійне до джерела Об’явлення, до св. Писання.

Кожний священник покликаний до цього, щоб уділяти св. Тайни, тим, що їх бажать. Одначе він покликаний також до того, щоб бути пастирем, щоб провадити повірене йому стадо. Він мусить стати свідком правди Христової не лиш для тих, що користають зо св. Тайн, але й для тих, що знаходяться далеко від правдивої Церкви Христової.

---

(5) Volksliturgie und Seelsorge. Ein Werkbuch zur Geltstaltung des Gottesdienstes in der Pfarrgemeinde. Herausgegeben von Karl Borgmann. ст. 74.

КОРПОРАТИВНА ДУМКА СЕРЕД УКРАЇНЦІВ

(*Dr. Bohdan Kazymyra—IDEA CORPORATIONIS
APUD UKRAINOS*)

(Продовження)

КРІМ цехів були у нас ще братства, що вели велику релігійно-національну роботу⁽¹⁸⁾. В противенстві до цехів, що зайшли до нас зі Заходу, братства були витвором української духовости, повстали внаслідок власних потреб.

Обидва організми—цехи і братства—виростали на тому самому ґрунті, але мали між собою багато розбіжностей.

Цехи—це були в першій мірі станово-професійні товариства, до яких належали кваліфіковані робітники-ремісники, члени різних віровизнань, головню католики, по більшості поляки, що старалися на кожному кроці шкодити тогочасним українцям. У братствах гуртувалися не лише ремісники, але й міщани, духовенство та шляхта, що боронили своїх прав перед напором польськості та несли собі взаємну поміч. Бо по цехах їх кривдили, ставили на третьому місці щойно по вірменах, і наш міщанин не мав усіх тих прав, якими користувалися поляки.

Діяльність братств проявлялася головню в піклуванні Божими храмами, закладанні шкіл, друкарень, захистів для немічних і бездомних, веденні шпиталів, бурс, тощо. Все те було саме тим чинником, що витворював у нашому народі духа солідарности, співпраці та любови ближнього. Багато знаємо про працю львівського братства, як також тих, що були розкинені по краю.

До братства міг вступити кожний, без різниці на своє клясове походження. Значить: наші братства були понадклясові і не знали обмежень. Одначе серед членів находимо тільки мужчин. Це вказує на те, що братства не знали мішаного принципу.

Братством керувала управа, яка складалася зі старостів або т. зв. сеніорів. Їх вибірано кожного року на загальному зібранні. В їх руках був фактичний провід братства.

Братчики теж мали свої закони. Коли між ними йшов спір, то за рішенням мали “звертатися виключно до братського суду й повинуватись його

---

(18) “Богословія” друкувала про братства працю о. д-ра В. Фіголя п.з. Церковні братства Галицької Греко-католицької Провінції у ХVІІІ ст.”, томи: ХV і ХVІ за 1937 і 1938 роки.

остаточному рішенню” (19). Коли б хтось з членства не повинувався йому, тоді його публічно усували з братства і парохіянам було строго заборонено з ним приставати. Рішення це відчитував з амвони священик у церкві. А коли присуд братського суду видавався за строгий, тоді засуджений міг робити відклик до єпископа, що був другою інстанцією в таких випадках.

Справи загальної натури, як сказано, судив братський суд. Зате проступки морального порядку судив звичайно священик, хоч могло бути й інакше. За тюрму для братчиків служила у тих часах дзвіниця.

Крім законів, що їх кожний братчик мусів берегти, мав він теж з цього асоціативного способу ведення життя виразні користи. Вони проявлялися в допомагах, позичках з кас і харитативній діяльності братств.

Кожний член, коли попадав у біду, то на основі, так би мовити, права першенства діставав матеріальну допомогу, а на випадок його смерті цю допомогу одержувала теж його жінка і діти.

Були теж випадки, що братчикові не вистачало грошей на господарські видатки. Тоді з поміччю приходила йому братська каса, яка за малий відсоток визичала гроші. Це були в Україні, так би мовити, предтечі пізніших спілчанських кас, що приходили з допомогою своїм членам проти жидівської лихви.

Харитативна діяльність братств не проявлялася тільки в роздаванні милостині убогим. Братства старалися закладати бурси, з яких користав молодий український сільський елемент, що напливав до міст, і також вони піклувалися школами. Наша Церква і нарід потребували освічених і відданих їм людей. Чи чужа школа могла це зробити?! Цілком певно, що ні. Навпаки, вона ще загрожувала, що ми втратимо й те, що вже було набуте з великим трудом і працею. Тому воно зрозуміле, що братства з такою ревністю закладали школи та вели культурно-освітню діяльність.

Під австрійською владою братства проіснували аж до 1782 р., тобто до появи декрету, який їх скасував. Одначе, як ніякий декрет відразу не має сили, так теж було воно і з братствами. Братства ще проіснували деякий час у різних місцевостях.

Тепер наші братства належать до історії, але все таки треба глядіти з подивом на їхню діяльність та вплив на все громадське життя народу і також на їхній господарський, політичний і релігійний провід. Мали братства теж деякі негативні сторінки, одначе про них сьогодні не буду говорити.

Так отже на наших землях діяли: чумацтво, цехи і братства, споріднені організми, що витворювали асоціативний принцип. Він ясно проявився в першому українському корпоративному (трудоному) парламенті в 1917 р., у Центральній Раді (20).

Треба ще зазначити, що не зважаючи на велику ізоляцію, різні прояви

(19) “Богословія” т. XVI. стр. 39.

(20) Ю. Липа, *op. cit.*, стр. 215.

духового життя Західної Європи находили все таки у нас визнавців, які їх застосовували до національного підложжя, культивували та старалися найти якнайбільше прихильників. Були у нас одиниці, що далеко наперед, набагато років, випереджували своєю духовою творчістю ідеологів суспільницьких рухів Західної Європи. Коли приходить ся говорити про дальший розвій ідеї співпраці серед українців, що у великій мірі здійснюється в станово-корпоративних гаслах та устрою, то пригадуємо національно-творчу ролю у нас кооперації. Як відомо, українська кооперація, крім здійснювання загальних постулятів кооперативного руху, тобто оборони перед визиском, намагання давати своїм членам першогоякісний і дешевий товар, мала в собі ще й такі чинники, яких не находимо в інших народів. Українська кооперація була носієм національної свідомости серед нашого народу у Старому Краю і зокрема акцентувала головні засади солідаризму, себто взаємодопомоги.

Прийдеться нам ще коротко сказати про ролю нашої Церкви та духових представників станово-корпоративного руху у нас.

Соціяльне питання, яке тепер проявляється так ядро, цікавило Церкву від перших її початків. Наша Церква видавала зі свого кола якнайкращих людей, починаючи від найвищих щаблів ерархії, кінчаючи на рядовому священникові-душпастиреві. Ось для прикладу два мужі: Йосиф Сембратович, великий відродженець, і Андрій Шептицький, Львівський Митрополит. Цьому останньому зокрема лежало на серці соціяльне питання і він впродовж свого трудолюбивого життя старався теоретично і практично допомагати в розв'язці соціяльного питання серед українців. Великим дороговказом у суспільній праці на українській ниві для кожного українського суспільника й душпастиря залишається його високовартісний пастирський лист "Про соціяльне питання," виданий в Жовкві 1904 р.⁽²¹⁾

Цей лист, назвім українська енцикліка, був подиктований потребами часу. Наш Митрополит звертається у ньому до українського катол. духовенства і заохочує до суспільної праці та викладає основи християнської соціології. Не говорить він там про якісь конкретні форми устрою, а трактує справу тільки загально. Про станові товариства чи їх потребу нема там згадки. Це вказує, що зацікавлення суспільним питанням серед українського загалу було в тих часах ще невелике.

Головною основою для переведення доказів послужила нашому Митрополитові енцикліка Папи Льва XIII "Рерум Новарум." В цьому листі український Митрополит говорить про соціяльні клопоти, добру і злу волю, соціяльне питання тощо. Збиває теж засади соціялістів, які "раді б розв'язати соціяльне питання без огляду на якібудь етичні і релігійні принципи"⁽²²⁾ та виказує нестійність поглядів лібералів.

(21) "Посланіє Пастирське Андрея Шептицького о квестії соціяльної", Жовква 1904.

(22) Тамже, стр. 12.

На сторожі суспільної моралі стоїть духовенство. Воно має боронити тих, які самі не вміють постояти за свою справу. Як у кожному суспільному діянні, так і тут, Митрополит визнає, що “до ведення соціальної акції треба нам солідарности, ревности, науки і великої розваги”⁽²³⁾.

Крім цього можна ще відмітити серед наших духовних течій два інші відмінні напрями, що трактують про становий, корпоративний лад. Вибирається ідея клясократичної структури громадянства В'ячеслава Вінкентія Липинського (ур. 17. IV. 1882 р., помер 14. VI. 1931 р.) та концепція державного синдикалізму М. Сціборського. Перший з них є представником вільного, клясократичного корпоратизму, другий стоїть на протилежному бігуні та викладає засади націократизму і є корифеєм державного корпоратизму. В. Липинський виловив свої думки у творі “Листи до братів хліборобів,” написані в рр. 1919-1926, видані у Відні; М. Сціборський у своїй праці “Націократія,” що появилася в Парижі.

Заки перейду до зреферування їхніх міркувань, треба зазначити, що українці мали ще двох представників корпоративної думки. Це були професори єдиної української високої школи в Польщі, Греко-Католицької Богословської Академії у Львові. Їх прізвища такі: о. д-р Микола Конрад, професор філософії, етики і соціології, та проф. д-р Володимир Залозецький, духове диття В. Липинського, що у станovo-корпоративному ладі визнає консервативно-творчий елемент⁽²⁴⁾.

В. Липинський, визначний український державний теоретик, своєю духовістю переріс людей, що репрезентують католицьку думку Західньої Європи. В тому то може була і його трагедія, як твердять його визнавці, що народився він не в пору, бо його думки-ідеї не нашли зрозуміння серед середовища, якому він їх голосив. Прирівнюючи його з німцем Шпенглером, чи іншими чоловіми представниками і хоч би навіть з геніяльним Салязаром, бачимо його висоту в охоплюванні життя універсалістичним світоглядом.

Свою ідеологію становой перебудови держави формував Липинський у 1919 р., Шпанн творив її у 1920 р., Італія проголосила ідеологію фашистського синдикалізму в 1921 р., Австрія прийняла у свої основи корпоративну думку за почином канцлера Зайпеля і Дольфуса, впроваджуючи корпоративну конституцію, 1. травня 1934 р. Салязарова Португалія завела корпоративний лад з днем 19. березня 1933 р., означуючи державу як “одноцілу і корпоративну республіку.”

Липинський твердить, що в Україні буде лад і порядок, коли у проводі стануть відповідні люди, люди найкращі. В цьому змислі він висловлюється, коли каже, що “ми хочемо аристократії, але здорової, міцної, до твор-

(23) Тамже, стр. 55.

(24) Засади творчого консерватизму виловив він у: “Християнська релігія і консервативна ідея,” Львів 1937.

чости здатної, а не штучного консервування аристократії здегенерованої і безсилої. Ми думаємо, що таку нову аристократію витворить у своїх класових організаціях кожний український клас на підставі власної класової традиції і власної класової селекції. Найкращі між хліборобами, найкращі між робітниками, найкращі між інтелігентами, найкращі між промисловцями і т.д.—ось нова українська аристократія” (25).

Щоб дійти до таких висновків, Липинський мусів проаналізувати людське життя в його цілості, починаючи від землі, людини, сім'ї, громадянства, нації і держави та дійти до того, що всі вони між собою пов'язані, злучені органічним вузлом.

Людина, як єство соціальне, хоче співпраці з довкіллям, а не, як твердив філософ Гобс, що на землі панує закон “боротьби всіх проти всіх.” Цю ідею, як знаємо, перейняв Маркс та оформив її у своєму вченні про “класову боротьбу.”

Одначе людина, єство соціальне, не може здійснювати своїх плянів зі шкодою для найближчих. Творець надав їй свій образ, вона має свободну волю, вміє відрізнити добре від злого, тому Липинський каже, що при реформі суспільного життя треба починати від людини (26).

З людиною є тісно зв'язана родина, з родиною громада, в якій помічуємо стани. “Це не є—як говорить Залозецький—механічні або випадкові громадські сполуки, в яких лучить людей або примус або терор, або якісь випадкові інтереси, але це є природно-органічні життєві сполуки людей, серед яких, через подібний спосіб життя, спільних варстатів праці, спільного зайняття, спільної професії або спільної продуктивної праці, витворюються спільні фізичні і духові риси, які навіть можуть згодом стати діличними” (27).

Над цілим станом уложеним життям стоїть, по думці Липинського, держава. Вона є понадкласовий суперарбітер, що лагодить внутрішні тертя і спори та обороняє покривджених. Таким чином Липинський хоче здійснити засаду “свобода внизу й авторитет та відповідальність у верху.”

Так представляється коротко подана корпоративна думка, виложена В. Липинським. Лишається нам ще зазізнатися з твердженням Миколи Сціборського.

М. Сціборський, визнавець націократичної засади “нація понад усе,” ставить на перше місце націю-державу та на її услуги вповні віддає кожную одиницю-громадянина. Відкидаючи заложення комунізму про класову бо-

(25) Порівнай: М. Д. Добрянський: “Фашистівський корпоративізм і становий принцип (класократія) у Липинського,” Дзвони ч. 12 за 1934 р., стр. 564.

(26) Порівнай: V. Sas-Zaloziecky: “Eine ständische Staatstheorie in Osteuropa” в “Neue-Ordnung,” Відень, травень-червень 1935.

(27) В Залозецький: “Соціальні питання в творах Липинського”—доповідь, виголошена в серії Академічних Вечорів у Львові 1937/38 р.

ротьбу і потребу соціальної рівності, він приймає засаду солідарности-співпраці, а нерівність між громадянами визнає як конечну.

Члени нації, чи пак суспільність складається з поодиноких людей, що дотепер гуртувалися в більшості на станових принципах. Одначе автор критикує такий стан і віддає першенство членам, що співпрацюють у виробництві всіх видів. Він говорить про три головні групи, які називає так: “провідна продукующая інтелігенція, що є втіленням селянства та робітництва.”

Держава, як найвищий чинник, полишає своїм членам свободу в організуванні та праці, одначе задержує для себе право контролі. Вона дбає, щоб у внутрі не мала місця клясова боротьба чи панування гуртів. Теж докладає старань до правильного розвою господарства, яке не має дізнавати шкоди від протисоціальних чинників. Вона має надзір над справедливим розподілом доходу між усіма тими, що беруть участь у продукції.

Як бачимо, Сціборський головний натиск кладе на господарський чинник, себто продукующую інтелігенцію, робітництво і селянство. Одначе про організацію “моральних синдикатів,” чи—як інші соціологи називають—“моральних корпорацій,” у нього не подибуємо нічого.

Суспільність, у своїй зорганізованій формі, має проявитись у синдикатах, прибираючи форму державного синдикалізму. Це після дефініювання є “насамперед зумовлене розвитком господарської спеціалізації об’єднання людей, зайнятих виробництвом у певній господарській галузі для охорони їхніх професійних інтересів.”

Ці люди, що займаються означеним виробництвом, значить: виконують якусь професійну чинність, лучаться в найнижчі клітини, щоб опісля єдинитися в синдикалістичні союзи. Вони мають, так би мовити, самі про себе дбати. А саме: нормувати справу праці, соціальне законодавство, справедливий розподіл доходу тощо. Цим якраз мають зайнятися Господарські Ради, що проявлятимуть свою діяльність, зберігаючи державний адміністративно-територіяльний поділ. Їхньою точкою стичности має стати Всеукраїнська Господарська Рада. Вона, як державний чинник, служитиме своїм дорадчим голосом законотворчій і виконній владі. Це завершення—це триступнева форма устрою.

В цій синдикалістичній будові суспільности і держави має бути збережена автономність, щоб ця суспільність могла проявити свою державність. Але одночасно її включається в державний організм та в цей спосіб піддається під контролю держави.

Коли цих двох авторів зіставити поруч себе, то зараз бачимо між ними різниці. Ці різниці суттєві, філософічно-світоглядові. Вони обидва стоять на двох протилежних бігунах, хоч хотять одного: розвинути та заціпити ідею солідарности, добра та могутности України. Одначе перший з них консерватист і висказується за клясовратичним станово-корпоративним ладом, а другий, націократ, бажає України з суспільним, державно-синдикалістичним устроєм. Липинський хоче дати свою оригінальну концепцію, спираю-

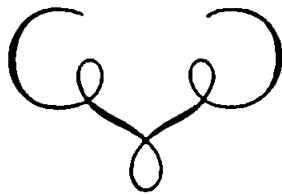
чись на традиції; у Сціборського завважуємо багато різних впливів, головно з устроїв тоталітарних держав.

Правда, Липинський не дає конкретних форм, зате основно трактує справу з філософічної точки, має глибоко-етичні засади, приймає Божий авторитет, словом: у нього проявляється християнський світогляд⁽²⁸⁾.

Сціборський з черги скоро розправляєтья зі своїми противниками і, маючи на увазі своє головне гасло: нація понад усе, спрямовує до цього всю свою систему. Він старається втиснути життя громадянина в державний організм. Це основна з християнського становища помилка його міркувань, побіч сліпої гльорифікації нації.

---

(28) Порівнай: В. Липинський: "Релігія і Церква в історії України," Львів 1933.

Для нас, віруючих християн, сумно бачити ті численні маси нових, модерних поган, що виховались і зросли в теплій атмосфері християнської цивілізації, а не знають Того, хто дав почин усьому й оживляє те все, що на світі нині добре й благородне. Однак ще сумніше бачити тих, що знають, де й коли народився Христос, але за прикладом жидівських книжників, що колись направили трьох мудрців до Вифлеєму, а самі не хотіли встати зі свого місця й піти поклонитись новонародженому Месії, вони зі значучою усмішкою дозволяють іншим іти до Христа, а самі, певні себе, не хочуть мати нічого спільного з Христом, з Його Божеською наукою. І таких зарозумілих, самовистачальних людей, що не хочуть мати нічого спільного з Христом, з Його св. Церквою, ми стрічаємо нині багато. Ви їх стрінете у великих містах і маленьких містечках, між тими, що вважають себе вченими, й тими, що знають лише гріш і заспокоєння своїх пристрастей. Для них Різдво—це час цікавих сенсацій, або нагода зібрати якнайбільше грошей. Вони знають, що Христос народився, що Він є між нами, але вони не хотять прийти до Нього, Йому поклонитися, признати Його своїм Богом і своїм Відкупителем та в день Його Різдва відзначити пам'ять Його народин.

КАТОЛИЦЬКЕ ХРИСТІЯНСТВО*

Введення.

RELIGIO CHRISTIANA CATHOLICA

Introductio.

ВСТУП.

Що це є католицизм або католицьке християнство? Взагалі: що таке є християнство? Будь ласка, спитайте людей, а побачите, які різні одержите відповіді. Ніхто вам не скаже, що не знає; а проте їхні відповіді звичайно будуть дуже недостатні.

Модерна людина є тільки поверховно обзнайомена з християнством. В останніх сторіччях забагато легковажили християнську релігію й це позначилося на сьогоднішній людині. В неї прийнявся погляд, що релігія—це чисто приватна справа й не така то дуже важна.

Вправді кожна людина має право себе оприділяти згідно зі своїм особистим пізнанням та своєю совістю; одначе ніхто не може поважно сумніватися в тому, що найважливішим питанням людського життя є питання про Бога й що це питання людина мусить собі поставити й знайти на нього відповідь. Тут замало тільки пригадувати собі з дитячих років рештки релігійних привичок. Дозріла людина мусить мати чітке релігійне переконання; в іншому ж бо разі її зрілості та образуванню не доставатиме чогось дуже суттєвого.

Також людині варта пізнати релігії свого довкілля, щонайменше найважливіші. Через порівняння з іншими поглядами кріпшає власне переконання. Не може справедливо оцінити православ'я той, хто знає тільки, що православні не визнають примату папи, як і не може винести правильного осуду про протестантів, хто знає лише, що серед них є багато різних сект. Таксамо, якої оцінки католицького християнства можна сподіватися від такого, який пригадує собі тільки, що в католиків якусь там ролю грає культ Марії та неможливим є подружній розвід.

Тут необхідно є заізнатися з основними заложеннями. Тільки з них набирають сенсу й стаються зрозумілими форми й наставлення, які такому, що стоїть осторонь, нерозумно виглядають дуже чужими й дивними. Щойно тоді можна зрозуміти обряди, літургію й церковну організацію.

---

*Книжка, з якої за ласкавою згодою Автора й Видавництва зладжено переклад, називається в оригіналі: Herbert Roth, S.J.: "Die Katholische Kirche", Curt E. Schwab Verlag, Copyright by C. E. Schwab, GmbH., Stuttgart. З уваги на ясні, ядерні поняття релігійні, що ними відзначається автор даної книжочки, редакція *Логосу* вважає корисним поширити її знання особливо посеред укр. інтелігенції.

Образ католицького християнства викривила полеміка. Православ'я й протестантизм, уже хочби задля цього, щоб оправдати своє окреме існування, часто представляли стару Церкву в якнайгіршому світлі. З другої сторони комунізм і всякі ворожі до християнства ідеології й течії поборювали католицьке християнство яко найсильнішу твердиню християнської релігії взагалі. Як відомо, правда в цій боротьбі не грала ролі найважливішої.

Завданням цієї книжки є впровадити читача в основні правди католицького християнства так, як їх бачить католицька Церква. Таким чином ми хотіли б причинитися до кращого розуміння католицького християнства, а може й до поглиблення релігійності.

I. ВІРА.

Ключ до зрозуміння католицького християнства лежить у вірі. Сьогоднішня мова вживає слова віра в різному значенні. Деколи, щоб підкреслити тільки наше сподівання, кажемо пр.: “Вірю, що ця праця увінчається успіхом.” Комуś вірити, значить, уважати його слово за правдиве. Знов же іншим разом вірою називають кожне релігійне переконання без огляду на те, звідки воно береться. Це останнє значення, очевидно, походить з християнства, якого основу каже св. Письмо шукати в вірі.

Для католика: вірити—значить прийняти благовість спасення на слово Ісуса Христа; *віра*—це доступ до нового пізнання Бога й спасення.

Це мусимо ближче пояснити. Як сліпець довідується докладніше про зовнішній світ від видючого—хоча вже й саме діяння світа, яке він відчуває, може наводити його до деяких висновків про світ—ось так: християнин докладніше пізнає Бога, його діяння в світі й своє призначення зі слів Ісуса Христа. Достовірність цих слів нерозривно пов'язана з особою Ісуса Христа. Є Він Божим Сином і самим Богом, тоді Він не може помилятися та других впроваджувати в блуд, тоді все, що Він сказав, це сама свята правда; хто з вірою її приймає, той має доступ до Божої дійсності, що інакше залишається для людини недосяжною.

Отже вирішного значення набирає питання, чи Ісус Христос справді є Божим Сином т. зн., чи Він дав такі докази свого Божого післанництва та Божого Синівства, що віра, якої Він домагається, не є якимсь ризиковним скоком у безвість. Католицька Церква завжди й рішуче стояла на становищі, що існують ознаки, які переконливо доказують післанництво Ісуса Христа. На основі цих ознак може людина свою віру оправдати теж перед розумом.

У католицькому розумінні віра й знання себе не виключають а доповняють. Природне пізнання помагає дорослій людині дійти до тієї точки, де для неї є можливим рішитися, щоб вірити; віра ніколи не може противорічити правдивому знанню. Обое ведуть людину до пізнання дійсності, хоча й різними шляхами. Хто думає, що зміст віри вичерпується тільки в

припущеннях і гіпотезах, а не дає правдивого доступу до дійсності, той ніколи правильно не зрозуміє католицького християнства.

Предметом християнської віри є Боже *об'явлення* в Ісусі Христі. Під об'явленням у властивому сенсі розуміє католик мову Бога до людей, яка їх зобов'язує. Бог промовляє вже через свій твір, цей світ, що своєю досконалістю та своїми недотачами вказує на Того, що його сотворив (природне об'явлення). Бог промовляв, крім цього, в різній формі устами пророків, передусім одначе й остаточно в Ісусі Христі, який приносить людям благовість від Отця (надприродне об'явлення).

Не має сумніву, що в історії Бог міг колись у спеціальний спосіб промовляти до своїх сотворінь, бо чейже Всемогучому цієї можливості ніколи не можна відмовити. Та ніхто перед своїм сумлінням не зобов'язаний приймати якесь об'явлення тільки на основі твердження, що Бог промовляв. На це людині дав Сотворитель розум, щоб вона могла провірювати. І це—її релігійна повинність: призадуматися, де ця можливість є так правдоподібна, як в Ісусі Христі.

Нікому не відмовляємо права, а навіть повинности питати й шукати. Кожна думаюча людина мусить досліджувати “звідкіля” та “кудою” свого життя. “Існують дві групи людей, яких можна назвати розумними”—пише Паскаль:—“такі, що люблять Бога цілим серцем, бо вони Його знають; і такі, що шукають Бога цілим серцем, бо вони Його ще не знають”. Шукати й питати мусимо чесно й розсудливо, але й з тією повагою, яка в данім випадку є готова витягнути всі консеквенції. Пізнання Бога—це найвище з усіх природних пізнань, які для людини є можливі. Як кожне велике діло духа, вимагає й воно відповідного наставлення. Де від початку існує негативне наставлення, там ніколи не можна чогось досягнути; хто одначе щиро та поважно питає й шукає, цей напевно знайде, хоча незавжди відразу.

Тут виринає питання такзваних *доказів на існування Бога*. Кант обстоював погляд, що вони не є можливі, бо виходив з мильних заложень теорії пізнання. Доречі, щоб правильно цю проблему оцінити, слід зважити, що метафізичний доказ є в своїй істоті іншого рода ніж доказ математичний. Св. Письмо виразно відмічує, що видимий світ веде до пізнання невидимого Бога (Рим. 1, 19-20). Окремим є питання, в який спосіб поодинокі людиною доходять до певного пізнання Бога. Це, що називається доказом на існування Бога, являється в дійсності тільки опорою для релігійного переживання, яке властиво пронизує цілу людину до глибин. Стріча з живою дійсністю Бога відбувається наскрізь особисто, а не на дорозі абстрактного доказу. Доказ служить тільки для контролі, щоб людина не розгубилася в суб'єктивних почуттях.

Переконання про існування Бога називають вірою в ширшому розумінні. Зате християнська віра нерозривно пов'язана з постаттю *Ісуса Христа*. Вона означає, що християнин уважає Ісуса Христа за одноістотного Сина небесного Вітця та на Його слово сприймає об'явлення Євангелія. Пред-

метою цієї християнської віри є не тільки загальні правди, але також події, які, говорячи по людськи, могли би таксамо добре й інакше відбутися. Воплочення й ціле життя Ісуса Христа зі смертю на хресті не дасться а ригорі виказати (—так думали раціоналісти—) якою самотньо можливою формою, щоб відкупити людство. Підставою християнства не є загалом якась теорія, ані наука, тільки особа Божого Сина та Його діло. Це діло є одначе оформлене історично. Чому нпр. устійнено в такому а не в іншому виді хрещення яко прийняття до християнської спільноти Божих дітей, виходить з історичної діяльності Ісуса Христа перед вознесенням. Тому основним питанням християнина є завжди, чи цього хотів Ісус Христос, а не, як я собі це точно уявляю. Воно є передовсім важне для питання про формацію Церкви Ісуса Христа.

Теж ніхто не вимагає, щоб особу Ісуса Христа узнавати наосліп. Кожний має право питати про легітимність Його домагання. Можна провірювати життя Ісуса та Його діла, щоб самому переконатися, чи Він викажеться Божим Сином, яким Він себе називає. Передумовою для такої перевірки являються достовірні перекази та звідомлення. Такі знаходимо в Євангелії. Найдокладніші історичні досліди останніх століть виразно підтверджують, що ці книги не є якимись пізнішими фальсифікатами, тільки справді походять від тих апостолів та їхніх учнів, яких ім'я вони носять. У цілій старинній історії не має книжки, що була б бодай лиш приблизно так добре джерельно забезпечена як Євангелії. Теж первісний текст дається ствердити з усею потрібною докладністю. Залишається отже ще тільки питання, чи авторів можна взяти дійсно за солідних і віродостойних свідків. За цим говорить дуже річева форма їхніх звідомлень, які теж чудесні події передають скупо, без багато слів. Тим відрізняються вони від пересадности т. зв. апокрифів (так називають оповідання з життя Ісуса, які вже первісна Церква яко невірні відкинула). Де конкретні дані Євангелії даються порівняти з іншими джерелами, там виявляються вони все правдивими. В кожному разі найсильнішим доказом являється те, що видумана релігія виглядала б зовсім інакше. Вона не покликала б на людину, яку законна влада державна була засудила як злочинця. Ніхто не розказував би так отверто про власні недоліки та упадки провідних людей, а першзавсе за основу не був би вибрав убогість, самовідречення аж до любови ворога та ганьбу хреста. Віродостойність Євангелії може заперечувати хіба лиш той, що вже з принципу не довіряє кожному історичному документові про надзвичайні події.

В осередку Євангелії стоїть особа Ісуса Христа: Він навчає, уздоровляє та вимагає віри. Він свідомо зриває зо старою традицією фарисеїв: “А я вам кажу.” Він виступає як той, що має власть, а навіть відпускає гріхи. Він заявляє, що є Божим висланником, очікуваним Месією, а перед суддею називає себе Богом, хоча знає, що за те чекає Його присуд смерти (Мат. 26, 63-64). Щоб це собі пояснити існують властиво тільки дві можливості: або та сильна свідомість самого себе, та надзвичайна певність свого

післанництва—це урочення фанаста, або домагання є оправдане т. зн. Він справді є Месією й Божим Сином і сам має Божу владу. Неможливо уважати Ісуса за надзвичайну, шляхетну людину, а рівночасно все надземне в Його домаганнях відкидати. Тоді залишилося б тільки якраз урочення одного, з людського боку може й симпатичного фанатика. Одначе для такого здогаду образ Ісуса Христа в Євангеліях не показує жодних признаков.

До чуд ставиться модерна людина дуже скептично. Вона ще не переборола оптимізму природознавчих наук з ХІХ ст., який обіцявав, що зможе докладно пояснити всю дійсність. Одначе—про це завжди слід пам'ятати—не можна говорити про такого всемогучого Бога, що не має влади над природними законами, які сам устійнив. А без всемогучости взагалі не можна говорити про Бога. Виходить, що чуда яко такі є можливі, коли існує Бог. А де Божий Син зійшов би на землю, там слід би навіть їх сподіватися на доказ Його походження. Тому то християнин зовсім не дивується, що Євангелії оповідають про багато чудес. Якщо б навіть деякі уздоровлення далися пояснити природним порядком, то всежтаки залишиться доволі випадків, які природним способом ніяк пояснити не дадуться. Правда, ми не знаємо ще всього, що є можливе для природних сил; з другого боку одначе певно знаємо, що дещо для природних сил є неможливе. Хто вже з засади не узнає жодного чуда, для того залишаються хіба тільки зусилля вияснювати все чисто природним способом, навіть коли б його конструкції мусіли бути дуже хиткими. Тільки нехай йому не здається, що він вірить у якогось дійсного Бога. Та хто переконаний, що Всемогучий може зробити чудо, той мусить поважно призадуматися, а опісля доведеться йому й признати, що в житті Ісуса Христа справді діялися чуда.

Як найбільший знак Ісус Христос сам предсказав своє власне воскресення (Мат. 12, 39; Ів. 2, 19-22). Різні теорії, що намагаються дати свої пояснення до зповідання Євангелій про воскресення, є дуже складні. Для сугестії бракує переконаним апостолам усіх передумов, а для гістерії не має в них жодних познач.

Так як при пізнанні Бога, поодиноким людиною не знайде особистого доступу до Ісуса Христа тільки розумово. Це мусить бути релігійна зустріч. Св. Письмо виразно говорить, що така зустріч не може відбутися без ласки. А проте, людина мусить теж розумово питати й шукати. Розум має допровадити її аж до тієї точки, де людина відважиться на рішення, щоб вірити.

Питання про Церкву для багатьох людей видається сьогодні маловажним. Кожному, що не вірить в Ісуса Христа, воно мусить таким видаватися. Одначе, хто вірує в Сина Божого, той мусить запитати й про Церкву, про яку Він говорить у Євангелію, яку Він сам оснував і якій Він передав свій святий заповіт. Християнинові рішуче не може бути байдуже, де-то знайти цю Церкву, яку Господь назвав "свою Церквою" й про яку Він виразно каже, що пекельні ворота не переможуть її (Мат. 16, 18).

Ісус Христос хотів принести людям світло й життя, ласку й правду. Одне

й друге Він перед відходом з цього світу до Вітця врочи́сто повірив апостолам: “Мені дана всяка влада на небі й на землі. Ідіть же, навчайте всі народи, хрестячи їх во ім’я Отця, і Сина, і Святого Духа; навчаючи їх зберігати все, що я заповідав вам. І ось я з вами по всі дні до кінця віку” (Мат. 28, 18-20). Хто безсторонньо читає цей текст, буде мусів заявити, що тут Ісус Христос передає свою спадщину в руки певних людей. Слова Ісуса Христа: “ось я з вами по всі дні до кінця віку”—мають тільки тоді сенс, коли дане апостолам завдання спочиватиме на них до кінця світа т. зн., коли апостоли будуть мати наслідників, на яких перейде повнова́сть і Божя опіка. Так то розуміли це всі християни продовж п’ятнадцять сторіч і поважали єпископів яко законних наслідників апостолів. Також нез’єдинений Схід завжди того держався. Щойно Лютер, згіршений сильним зосвітченням багатьох єпископів, дав інше, своє власне пояснення тих слів. Він при цьому перечив, що особистий упадок людини, яка виконує уряд, не може скасувати самого уряду, що його установив Ісус Христос.

Питання, чого хотів Ісус Христос веде нас ще один крок далше: Ісус не тільки розіслав своїх апостолів і дав їм повнова́сть; Він теж, ставлячи одного з апостолів на чолі, урегулював їхнє відношення між собою. У привітві всіх апостолів Він сказав до Петра ці важні слова: “Ти Петро (—скеля) й на цім камені збудую мою Церкву й ворота пекельні не переможуть її. І дам тобі ключі царства небесного, і що ти зв’яжеш на землі, буде зв’язано на небесах; а що ти розв’яжеш на землі, буде розв’язано на небесах” (Мат. 16, 18-19). Тут Петро недвозначно одержує провід. Важно зрозуміти, як можна говорити, що Петро не одержав нічого більше, як інші апостоли. Всі спроби некаатолицьких теологів опрокинути це місце як неправдиве залишилися безуспішними. Ясність у вислові теж не дозволяє надати йому якогось іншого сенсу; під яким кутом не дивитися б на цей текст, він висказує одне: Петро буде мати в Церкві Ісуса Христа вирішальне становище. Хто без упереджень приглянеться текстові, що тут наведений, тому годі буде щось іншого вчитати.

Висновок є дуже простий: живий фундамент, на якому збудовано Церкву мусить так довго існувати як і вона, отже Петро мусить мати законних наслідників аж до кінця світа; бо після непомильного слова Ісуса Христа Церкву на цім фундаменті ніколи не переможуть пекельні ворота. Тож і сьогодні ще мусить існувати якийсь законний наслідник св. Петра. Де його знайдемо, там же є й Церква Ісуса Христа. Не має одначе сьогодні нікого на світі, що може умотивовано претендувати на це наслідство, як тільки одинокий папа в Римі. Ця признака доказує, що католицька Церква є Церквою Ісуса Христа, а від неї з бігом століть повідривалися всі інші християнські віроісповідання.

Переклав д-р М. Тимків.

(Продовження слідує).

ВИБРАНІ ПИТАННЯ

ANALECTA

о. Р. Хомяк, ЧНІ.

АПОСТОЛЬСЬКА ПЕРЕСТОРОГА

(P. R. Chomiak—ADHORTATIO APOSTOLICA)

(Продовження)

Нехай юнаки, що перебувають у Семінаріях, від ранніх літ учаться радо й по синівськи слухати своїх ректорів, щоб потім лагідно піддавались волі свого єпископа; як навчає Ігнатій Антіохійський, цей непереможний борець Христа: “Всі слухайте Єпископа, як Ісус Христос Отця”⁽⁶²⁾. “Хто Єпископа шанує, того Бог шанує; хто без відома Єпископа робить якусь річ, дияволу служить”⁽⁶³⁾. “Без Єпископа нічого не робіть, стережіть ваше тіло, як святиню Божу, любіть єдність, уникайте незгоди, наслідуйте Ісуса Христа, як він сам наслідував свого Вітця”⁽⁶⁴⁾.

Треба чуйного й дбайливого старання, щоб воїни священної армії високо цинили, любили та в своїм серці зберігали чистоту, бо в ній знаходиться в великій мірі те, що велить їм вибрати цей рід життя і в нім остатися. Тому, що та чеснота, в стосунках людського життя є виставлена на стільки небезпек, повинна від довшого часу сильно вкорінитися в душах тих, що приймуть священничу гідність. Тому не вистарчить лише вияснити семінаристам природу священничого целібату та чистоту, яку вони мають зберігати, але треба їх також перестерегти перед небезпеками, що в цій речі їх можуть стрінути. Треба теж перестерегти учнів Семінарій, щоб вони від раннього віку стереглись небезпек, удаючись до цих метод умиртвлення пристрастей, що їх поручають учителі духовного життя; бо чим сильніше та постійніше буде володіння над пристрастями, тим більше поступить душа в других чеснотах і обильніші будуть овочі священничої ревности. Коли ж якийсь із семінаристів виявиться схлонний до зла, та після досвіду, що тривав через відповідний протяг часу, не відвернеться від злого наклону, треба його віддалити з Семінарії, перед допущенням до святих чинів.

Ці чесноти, про які ми говорили та всі другі, які справедливо повинні

---

(62) *Ad Smyrnaeos*, VIII, I; Migne, P.G., VIII, 714.

(63) *Ibidem*, IX, 1, 714, 715.

(64) *Ad Philadelphienses* VII, 2; Migne, P.G., V. 700.

окрашувати душу священників, юнаки, що живуть у Семінаріях легко собі набудуть, коли від хлоп'ячих літ будуть виховані в ніжній і ширій набожності до Ісуса Христа, що *"правдиво, дійсно й сушино"* є присутній під видом Пресвятої Тайни та перебуває поміж нами на цій землі; коли водночас вони будуть приймати чи поради чи праці, оскільки вони походять від Христа, чи відносяться до Христа. Дійсно Церква буде вповні радіти, коли з набожністю до Пресвятої Тайни Євхаристії, ці молодці злучать спеціальну набожність до Пречистої Діви Марії; кажемо набожність, яка склонює всеціло віддатися Богоматері, та наслідувати приклади її чеснот; ніколи не забракне світлої й щиросердечної праці в священника, який в молодості буде вихований в особливішій любові до Ісуса та Марії.

Ми не можемо, Високодостойні Браття, не заохотити Вас дбати в особливіший спосіб про нових священників.

В тім часі, в яким оставляють мури Семінарії, щоб сповняти святі обов'язки, священників, що кидаються на отверте поле апостоляту, може стрінути небезпека, якщо вони не були второпно поучені про нову обставину цього роду життя. Тому корисним буде застановитися, щоб добрі надії, що їх ви могли деліяти про нових священників, на ніщо не розвіялися, коли хтось не буде їх поволи заправляти до праць, коли хтось мудро не буде чувати над ними як приступають до праць, і батьківським звичаєм їх провадити.

З цієї причини дуже подобається Нам, щоб ці нові священники, всюди де це можливе, були розміщені через кілька літ у певних колегіях, де вони, за проводом досвідчених мужів у многих речах, більше розвивали б набожність і священні науки, а водночас вивчали б священні обов'язки, кожний після спромоги. Ради цих причин бажаємо, щоб цього роду колегії були установлені чи поодинокі в окремих єпархіях, чи коли обставини цього вимагають одна для многих єпархій.

Що відноситься до цього Нашого Міста, це вже Ми, з нагоди Нашого 50-літнього ювілею священства, радо виконали, коли приказали збудувати дім св. Євгена для молодих священників⁽⁶⁵⁾.

Упоминаємо вас, Високодостойні Браття, по можності не призначувати ще недосвідчених священників у вир священничих праць, та на місця віддалені від княжого міста єпархії, чи її головніших міст. Бо коли б знайшлися в цього роду стані життя, самотні, недосвідчені, виставлені на небезпеки, позбавлені второпних учителів, вони самі та їх запал без сумніву потерплять шкоди.

Також дуже нам подобається, Високодостойні Браття, щоб ці нові священники жили разом із місцевим парохом і його помічниками тому, що так легше за прикладом старших можна формувати їх до священних обов'язків та передати їм запал набожності. Ради цієї причини пригадуємо всім душпастирям, що здебільша в їх руках лежить будучність цих молодих

(65) Cf. A.A.S., XLI, 1949, pp. 165-67.

священиків. Бо запал і сила, з якими ці левіти священства прикладаються до перших праць, деколи можуть чи згаснути чи напевно змаліти за прикладом старших, іменно таких, що окрасами чеснот не світять чи воліють спокій життя, з цієї причини, щоб не змінити старих звичаїв, до яких привикли.

Ми одобрюємо та гарячо поручаємо те, чого вже бажала Церква своїм законом⁽⁶⁶⁾, іменно впровадити звичай спільного життя для духовенства однієї парохії, чи многих сусідніх парохій.

Хоч із звичаю спільного життя можуть повстати деякі невігоди, однак ніхто не сумнівається, що з нього походять найбільші користі: перше воно щоденно щораз більше розпалює в священиків духа любови й ревности; відтак воно є прикладом для християнського народу як вони свобідно відриваються від своїх дібр і своїх рідних, а також є виявом для всіх, яким релігійним старанням зараджують своїй чистоті.

Впрочім священики також повинні віддаватися студіям, як поручає закон Церкви: *“Нехай священики не переривають, після прийняття священства, передовсім священних студій”*⁽⁶⁷⁾. Той сам закон Церкви приписує молодим священикам не тільки здавати іспит *“кожного року через повні три роки,”* але також частіше відбувати в часі року конференції *“щоб сприяти науці та побожності”*⁽⁶⁸⁾.

Щоб однак сприяти студіям, яким часто священики не можуть віддаватися ізза матеріальної вбогости, дуже годиться, щоб місцеві Єпископи, за старим і преславним звичаєм Церкви, привернули до первісної гідности бібліотеки колись так добре устатковані, як єпископську, чи крилошанську чи парохіяльну.

Хоча ці бібліотеки здебільша були пограблені й понижені, нерідко однак є окрашені й збагачені неначе превеликою спадщиною прийнятими пергаминами та книгами, рукописами й друками: *“які з одної сторони без сумніву є прикрасним свідоцтвом скільки праць Церква піднялась і якою повагою втішалась; а з другої сторони якою Божою вірою і побожністю наші предки горіли, науки плекали, блискучим стилем кохались”*⁽⁶⁹⁾. Щоб цих бібліотек не вважати місцем погорджених книг, але скоріше живою будівлею, нехай в них пригтовиться місце до читання книжок. Треба насамперед бібліотеки примінити до вжитку наших часів і устаткувати всякого роду письмами, головно з ділянки релігійної та соціальної, щоб самі професори, парохи, а передовсім наймолодші зо священиків могли звідсіля досить черпати знання, щоб ширити євангельські правди та збивати блуди.

---

(66) Cf. C.I.C., can. 134.

(67) Can. 129.

(68) Can. 130, I.

(69) Cf. Epistolam Emi Card. Petri Gaspari, a publicis Ecclesiae negotiis, ad Italiae Episcopos datam d. 15 mensis Aprilis a. 1923: in *Enchiridion Clericorum*, Typ. Pol. Vat., 1937, p. 613.

ЕНЦИКЛІКА ПАПИ ПІЯ ХІ НА ЧЕСТЬ СВ. ЙОСАФАТА

Енцикліка Папи Пія ХІ на честь святого Йосафата з 1923 р. полишиться на завжди разом з енциклікою “Орієнталес Омнес” Папи Пія ХІІ з 1945 джерелом спасенних думок на рік-річне влаштування Унійного Тижня в місяці січні.— На сторінках Логосу передруковуємо оригінальний переклад з латинського тексту енцикліки на честь св. Йосафата, зладжений о. Б. Куриласом, ЧНІ.

До Преподобних Братів Патріархів, Примасів, Архиепископів, Єпископів та інших Ординаріїв, що пробувають у мирі та єднанні з Апостольським Престолом: в трисоті роковини смерті святого Йосафата Мученика, Полоцького Архиепископа восточного обряду

ПІЙ ПАПА ХІ

ПРЕПОДОБНІ БРАТТЯ

Мир Вам та Апостольське благословення.

ЗНАЄМО, що Церква так установлена чудним Божим пляном, що б у повно-ті часів бути схожою до незмірної сім’ї, яка охоплювала б увесь людський рід. Тому й божеськи знати її так по всесвітній одності, як і за іншими чіткими ознаками. Адже Христос Господь одним тільки Апостолам доручив одержане від Отця завдання, словами: *дана мені всяка влада в небі й на землі. Ідіте отже й научайте всі народи* (Мат. XXVIII, 18, 19). Та ще й схотів, щоб гурт Апостолів в найвищій мірі був з’єднаний з собою, зчіплений найцупкішими двома ланками. З нутра—вірою та любов’ю, що розлилась в серцях... *святим Духом* (Рим. V, 2). А з зовні—одного усіма керівництвом, як передав верховодство над Апостолами Петрові, цьому довічному началу та видній підвалині одноти. Оцю ж одність найполегливіше припоручав на схилку туземського життя. (Ів. XVII, 11, 21, 22). Її ж умоляв у Отця у приліжних проханнях і виеднав її, *вислуханий за свою шанобливу настанову* (Євр. V, 7). Так споїлась і розрослася Церква в “одне тіло” живуще й потужне від одного духа: *йому ж головує Христос, що з Нього все тіло складене й пов’язане всією пов’яззю залежнення* (Ефес. IV, 4, 5, 15, 16). З цієї ж причини отому тілу головує Христос намісник на землі, Римський Архиепископ. Це з його сторону, як Петрового наслідника, вічно бренть гомін Христа: *на цій*

скелі побудую Церкву мою (Мат. XVI, 18). А цей завжди виконує намісницьке оте завдання, доручене Петрові, підбадьорує, де треба, свою братію та невтомно пасе усіх баранців і овець.

Та на ніщо так залекло не зазіхав *ворог*, як власне на оцю одність церковного управління, що до нього прив'язане *єднання духа в мирному зв'язку*" (Еф. IV, 3). Він, хоч не потрапив перемогти Церкви, так вдалось йому одтягнути од її лона чимало діток, а то й цілі народи. З цього ж сильно розпаношились міжнародні бойні, або закони, протилежні релігії, чи пак невіддана погоня за скороминувшими благами.

Церковний розкол.

Найбільший та найсмутніший був відхід Візантійців від єкуменічної одности. Хоч і Ліонський та Флорентійський собори заповзялись зліквідувати оце захворіння, то згодом воно знову об'явилося та ще сьогодні лютує на шкоду велику для душ. Тудою попались і зійшли манівцями між іншими теж Східні Слов'яни, хоча поталанило їм довше за інших позостати при неньчинім лоні. Адже відомо, що вони й після Керулярієвого розколу, бувало вдержували зносини з цією Апостольською Столицею. Татарва й Монголи перебили ці взаємини. Але потому вони відновлялись та плекались, хіба що спротивлялась цьому запеклість сильних.

І не занехали у цьому Римські Первосвященики нічого з їхньої повинности. Деякі ж з них присвятили особлившу уважливість та турботливість для блага Східних Слов'ян. Григорій VII в найприязнішому тоні листовно побажав усіх благ од Бога для Київського князя "Димитрія,"⁽¹⁾ короля Русичів та для королевої його дружини в клопотаннях. (їхніх) за владу, коли тільки цього в нього в Римі попрохав їхній син. Гонорій III відрядив посланців в Новгородську державу. Те ж вдіяв Григорій IX, а вневдовзі Інокент IV послав туди мужа великого й дужого духом, Івана де Пано Карпіно, оздобу Францісканського сімейства. Овоч цього турбування Наших попередників достиг у 1255. Тоді прийшло привернення згоди й одности, а щоб її відсвяткувати, папський легат, абат Опізо, в імені та властю Архисвященика наклав на Данила Романовича королівські інсигнії, серед парадного церемоніялу. Так теж, за гідною передачею й звичаєм давніших Східних Слов'ян ще й те осягнуто, що на Флорентійськім Соборі Ісидор, Київський і Московський митрополит та кардинал св. Римської Церкви, на рідній своїй мові визнав, що свято й непорушно зберігатиме вселенську одність у вірності Апостольському Престолові.

Так у Києві на довгі літа осталась (оця) відтворена злука. До її ж зриву опріч інших причин докинулись ще й політичні замішки, з початком 16-го сторіччя. Та її поновили щасливо 1595 р. й рік пізніше проголоси-

---

(1) Димитрій—християнське ім'я київського великого князя Із'яслава (1054-1078). Гляди: листи, книга 2, послання 74, Migne P.L. 148, 425.

ли на Берестейському Соборі, як справники й виконавці, Київський митрополит та інші українські єпископи. Климент VIII прийняв їх із найбільшою люб'язністю й завізвав увесь мир християнський подякувати Богові “що завжди думає думи мира, та прагне усіх спасти й довести до сприйняття правди.”

Історична велич постаті св. Йосафата

Щоб ця одність й згода назавжди осталися, найпечаливіший Бог посвятив їх ознакою святости й мучеництва. Така велика слава досталась Полоцькому Архієпископові східнього, слов'янського обряду, Йосафатові. Його оправдано визнаємо славетною оздобою та стовпом Східніх Слов'ян. Адже мабуть ніхто другий не прославив більше їхнього імени та не клопотався краще за їхнє спасіння, як оцей їх Пастир і Апостол, а перш за-все, що й кров свою пролляв він за одність святої Церкви. Оце настали трисоті роковини цього пресловутого мучеництва. То з великою приємністю відсвіжуємо пам'ять про такого великого мужа, щоб Господь, заслухавши тим більш благань добрих людей “розбудив у своїй Церкві духа” яким сповнений блаженний Йосафат і Герарх... поклав свою душу за овець” (богослужба в пошану св. Йосафата). Хай же зросте зусилля пронести одність в народі та продовжується ним спомагане діло. Аж доки не сповниться Христова обітниця та побажання всіх святих: *Да будет едино стадо й один Пастир.* (Ів. X. 16). Дитина нез'єдинених батьків, в святому хрещенні Іваном названий, змалечку заправлявся в побожності. Захоплений пишністю слов'янської Літургії, перш усього шукав правди та Божої слави. Тому, не керуючись жадними людськими понуками, бувши ще хлопчиною поступив до спільноти єдиної вселенської, цебто католицької Церкви. Він уважав, що вже саме правильно прийняте хрещення призначило його до цієї спільноти з Церквою. Відчув у небесному надхненні нахил загально повернути цю одність. Та зрозумів, що тільки тоді зможе найбільш бути корисним для діла, якщо збереже в одності вселенської Церкви східній слов'янський обряд та Василянський устав чернечого життя. Отож 1604 р. поступає в чин св. Василя, приймає ім'я Йосафата замість Івана та усього себе віддає вправі в усіх чеснотах, а найбільше благочестю й суворості. Бо ще ніжним хлоп'ятком вдивляючись у Розп'ятого Ісуса, перейнявся любов'ю до Хреста й увесь час опісля нею відзначався.

Свідкує на це Київський митрополит Йосип Велямин Рутський, як архимандрит цієї ж обители: “Він за коротку пору так поступив уперед в чернечому житті, що міг стати за вчителя для інших.” Тому рукоположеному в єреї Йосафатові доручають сан архимандрита та настановляють над монастирем. На цьому становищі наводив лад у монастирі й прилеглим храмі та оберігав їх проти ворожих затій. Що більше, доклав старань, щоб повернути до них християнські маси відвідувачів, бо досі були вони переважно обезлюднені. Одночасно першзавсе клопотався про поєднання своїх

земляків із катедрою Петра. Тому звідусіль нагромаджував докази для його проведення й скріплення, головню з богослужбових книг. Їх вживають Орієнтали, навіть нез'єдинені, за приписами святих Отців.

Отак старанно приправлений, з такою міццю, ласкавістю та успіхом забрався за діло обнови з'єдинення, що й самі супротивники прозвали його "душохватом." Справді аж чудно, яку силу-силенну люда усякого роду й становища привів до єдиної отари Ісуса Христа: мужиків, продавців, знать, самих теж воеводів та губернаторів областей, як от Соколинського з Полоцька, новгородненського Тишкевича та смоленського Мелечка. Його апостольство загорнуло ще більші обшари, як назначено його на владництво Полоцької Церкви. Тут апостольська його працьовитість набрала неймовірної натуги, серед прикладів пречистого, найубожчого та найздержливішого життя. А такий вам був щедрий для злидарів, що й омофор дав у застав, для полегчення їхньої нужди. Не раз і не два умоляли його поладнати громадянські справи та крамоли, хоч (Йосафат) залюбки обмежувався турботами про релігію та не встрявав у політику. Врешті подав собою блискучий зразок святого Єпископа, бо ж і словом і писаннями безумовно навчав правди. А саме друком повідавав чимало сильно пригожих популярних розвідок, як от: про першенство св. Петра, про хрещення св. Володимира, на оборону вселенської єдности, катехизм за зразком блаженного Петра Канізія, і т. подібне. Сильно закликав обидва духівництва до старанности в богослужбах. Поволі поревнішало священицьке служення, так що народ став грамотний у християнському вченні. Відживлюваний підхожим проповідництвом Божого слова, привик (народ) горнутись до св. Тайн та на священні богослуження та обновлявся усе святішим ладом життя. Так Йосафат широко й далеко пролив Божого духа та пишно зміцнив діло єдности, якому присвятив себе. Та найбільш укріпив оце діло й посвятив його тим, що за нього мученицьки, вповні добровільно та напрочуд великодушно, віддав своє життя. Завжди (раніш) про мучеництво в собі передумував, часто балакав про нього. Бажання мучеництва висловив у славетній проповіді. Врешті мучеництва, як добірного Божого добродійства, в молитвах просив. Як за кілька днів до смерті остерегли його про зготовані затії, одповів: "Господи, дай мені змогу пролляти кров мою за одність та слухняність Апостольському Престолові!"

Його прагнення сповнилось у неділю 12 листопада 1623-го року. Радісний та ввічливий вийшов на зустріч ворожого натовпу, в погоні за Апостолом єдности та віддався їм в руки, а тільки, за Вчителевим і Господнім зразком одного прохав у них, щоб не займали його домашню прислугу. І як конав під нещадними ударами, то до останнього віддиху в Бога благав пробачення для своїх убійників.

Чимало користей виникло із цього славетного подвигу: загартувались першусього й бадьорими стали Українські Єпископи. Вони так заявили за два місяці після того, в листі до священного Собору для поширення Віри: "За католицьку віру ми життя своє й кров свою пролити сильно ладні, як

вже один зпосеред нас пролив.” Теж сила-силенна народу, серед нього й самі убивці Мученика, добровільно пристали до єдиної Церкви.

Значення св. Йосафата на сьогодні.

Як літ за триста тому, так понайбільше тепер кров святого Йосафата— запорука миру й печать єдності. Кажемо: тепер, коли бішеність сильно диких воєн серед братовбивчої різни закровавила безталанні області Слов'янщини та струснула ними у заворотному крутежу. Його кров, так бачимо ми, вислухує (Бог) бо краще промовляє вона, ніж Авелєва (Євр. XII, 24), та закликає братів Слов'ян, як оноді слова Ісуса Христа: Вівці гулятимуть без пастиря. Мені жалко юрби. І справді, яке гнітує їхнє положення! Скільки злиднів у всьому, скільки скитальців, яка сила-силенна трупів, яка погибель душ! Бачивши оце люте врем'я на Слов'янщині, багато важче як у нашому краю, в батьківській духа любові з трудом доводиться нам здержатись від сліз.

—Щоб полекшити важчий тягар стільки горя, ми намагались спонтанно допомогти навіщених горем. Ми не шукали в цьому нічого людського, не заводили ми різниць серед потребуєчих, а спомагали тільки зараз найбільш позбавлених усього. Годі нам було вдоволити в такому великому за-потребуванню. Годі нам теж було перешкодити, щоб у погорді до всякої релігії не розпаношились пошлости проти правди й чесноти так, що в деяких округах, запроторюють християн та й самих священиків і Герархів до тюрем і на смерть.

Задивлені на це лихоліття, Ми сильно зраділи з того, що вочисті роковини преславного Наставника Слов'янщини—це пригожа нагода висловити батьківські почуття супротив усіх Восточних Слов'ян та представити їм яка маса усякого добра знаходиться у вселенській єдності святої Церкви.

До цієї єдності закликаємо настійчиво нез'єдинених, а всіх вірних християн прагнемо розположити, щоб кожен по змозі сил, за діянням і наукою Йосафата, Нам допомагав. Вони ж нехай розуміють, що унію треба поширювати не так диспутами чи іншими спонуками, як радше прикладом і обов'язковістю святого життя, а першзавсе любов'ю супротив братів Слов'ян та інших Орієнталів, згідно з Апостольським словом: *одну любов маючи один дух і один розум, нічого (не дійте) перебором або з марної слави; а покірливо один одного вважайте більшим себе. Не про своє кожен, а також про другого (справи) кожен дбайте.* (Филип. II, 2-4).

В цьому ділі нехай нез'єдинені Східні отрясуться з давніх пересудів, намагаються впізнати справжнє життя Церкви та не вміняють Римській Церкві провини одиниць, що їх вона сама осуджує та старається виправити. Ви ж Латиняни вивчайте більше та глибше справи й звичаї Східних. Це ж докорінне їх пізнання придало тільки успіху для праць святого Йосафата.

З оцих спонук подбали Ми про нові факультети в Папському Східньому Інституті, заснованім нашим любим попередником, Венедиктом XV. Бо

переконані в тому, що з правильного пізнання діла вицвітають належна людська оцінка та щира прихильність. Вони ж пов'язані з любов'ю до Христа, за Божою поміччю, могуте пособлять релігійній одиності.

Надихані цією ж любов'ю, усі нехай вчуються в божеське вчення Апостола: *Немає різниці між Жидовином і Греком; Він бо Господь усіх, багатий для всіх, хто призиває Його* (Рим. X, 12). Окрім того, що ще важливіше, говійно слухаючись повелінь цього Апостола відкинете геть не тільки пересуди, але теж і пусті підозри, ухитряння, зненависть та всі почування, чужі християнській любові, що роздирають на себе народи. І тут ще слово Павлове: *не кривить слово один проти одного, скинувши з себе давню людину з її ділами, но зодягнітесь у нову, що обновляється в розумі по образу Того, хто створив її, де немає Грека, ні Жидовина... чужоземця і Скита, невільника і вільного, а все й у всьому Христос.* (до Кол. III, 9, 11).

Коли так побратаються одиниці й народи, тим самим удосконаляться й одність Церкви, бо до її лона повернуться усі, хтонебудь з будьякої причини одторгнулись від неї. А прийде до цього вдосконалення злуки не з людського промислу, а тільки з доброти одного Бога, *що не на лице дивиться* (Дії, X, 4) *і в нічому не зробив різниці між нами й ними.* (Дії, XI, 9). Станеться, що з'єдинені народи, якого б не були вони роду й мови, та приналежні до якого б не було священного обряду, всі заживуть одним правом. Ці ж обряди завжди Римська Церква зберігала у найвищому пошанівку та наказала берегти й в будучому, ними причепурює себе неначе в пишні шати: *преславна там цариця праворуч Тебе... шати її золотом ткани* (Пс. 45, 9).

До цієї злагоди всіх у вселенській одиності, як у першій мірі і діла Божого, треба змагати при помочі й милістю Божою. Тому не уставаймо в говійних моліннях, йдучи за прикладами й заповітом самого св. Йосафата, що працював для об'єднання, повлавшись найбільше на силу молитви.

За його ж дією й проводом, шануймо теж дуже пребожественну Тайну Евхаристії, запоруку й головного справника одиности, оцю таємницю віри, якої любов та старанний пошанівок зберегли дехто зі Східніх Слов'ян навіть у стані відорвання від Риму й так обереглись од безбожности гірших ересів. З цього врешті буде вільно надіятись того, чого набожно й довірливо прохає Матінка Церква у цих же тайнодіях: щоб Бог у прихильності подав дарування одиности й мира, містично відображені жертвованими дарами (з тихої молитви св. Літургії в свято Поклонення Пресв. Евхаристії). Про це ж саме в сполучених проханнях на Жертві моляться Латиняне й Східні: ці "о соединенії всіх Господу" моляться, ті ж цього самого Христа Господа закликають, щоб "зглянувся на віру своєї Церкви та за своїм прагненням зволив її замирити й соединити."

Інша ланка (наша) зо Східніми Слов'янами для повернення одиности—це їхня особливша набожність та ніжність супроти великої Богоматері й Діви. Вони відрізняють їх від безлічі еретиків та наближують до нас. А

в цьому теж дуже визначався Йосафат та сильно числив (на любов і заступництво Діви Марії), як треба було схилити (кого) до одности. З цього огляду, за звичаєм Восточних, особливше шанував іконку Богородиці Діви, що її з безмірним говінням славлять ченці Василіяни та вірні всякого обряду у самому Вічному Місті, в храмі святих Сергія й Вахха, під назвою Цариці пасовищ. Отож першзавсе цією назвою закликаймо найласкавішу Матір, щоб повела вона роз'єднану братію на животворні луги, де Петро, завжди приявний у своїх наслідниках, намісник вічного Пастиря, пасе й веде усіх агнців і овець християнського стада.

Врешті закликаймо на підмогу в так дуже важливому ділу усіх Пожилців неба, та найбільше тих, що оноді славились у Східніх розголосом святости й премудрости, і сьогодні ще й зазнають від народів великої шани й культу. Та як першого з усіх умолителя зовімо Йосафата, що найдужче боровся за діло унії за свого життя і тепер їй ласкавий перед Богом та могучий охоронець.—Його ми призиваємо оцими умолительними словами Нашого попередника невмірущої пам'яті Пія IX: “Нехай, святий Йосафате, Твоя кров, пролита за Христову Церкву, станеться заставом оцього поєднання з священною Апостольською Столицею, якого Ти завжди прагнув у Найлуччого та Найбільшого Бога, ніч так день умоляв. А щоб воно врешті колись зреалізувалось, ми гаряче прагнемо Тебе на приліжного умолителя перед самим Богом та Двором небесним.”

Преподобні Браття, як провісника божественних щедрот та свідка Нашої прихильности, люб'язно даємо Вам, та Вашому духовенству й народові Апостольське благословення.

Дано в Римі, у святого Петра, дня 12 місяця листопада, 1923 року, другого Нашого Понтифікату.

ПІЙ ПАПА ХІ.

РАДІОПРОМОВА СВ. ОТЦЯ ПАПИ ПІЯ ХІІ

до вірних Міста, в дні 10 лютого, року 1952.

Із Нашого серця, улюблені сини і дочки Риму, лине до вас це батьківське напімнення; із Нашого серця занепокоєного, з одного боку продовженням, і то без тривкіших виглядів, небезпечної зовнішньої ситуації, з другого ж боку занадто поширеною задеревілістю, яка здержує многих від підприняття цього повороту до Ісуса Христа, до Церкви, до життя християнського, що його Ми часто вказували як рішальний середник до розв'язки усеї кризи, яка непокоїть світ. А довір'я, що знайдемо у вас охоту до зрозуміння та непохитну готовість до діяння, спонукало Нас відкрити вам Нашу душу. Розбуджуючий крик чуєте сьогодні з уст вашого Батька і Пастиря, (з уст) Наших, що не можемо бути мовчаливими та бездушними супроти світу, який безчуття зміряє тими дорогами, що ведуть у пропасть душі і тіла, добрих і злих, культуру і народи. Почуття Нашої відповідальності перед Богом домагаєсь від Нас усе зрушити, усе підприняти, щоб заощадити родові людському цеї так грізної катастрофи.

Щоб звіритись вам із цих Наших журб, вибрали Ми завтра припадаюче свято Пр. Діви з Люрд, тому що це свято нагадує чудесні появи, які тому сто літ, в тодішньому сторіччі раціоналістичної розгуканости й релігійної депресії, були милосерною відповіддю Бога і Його небесної Матері на бунт людей, невідпорним зазивом до надприроднього, першим кроком до прогресивного релігійного відродження. І яке серце християнина, хочби й наскрізь остигле та забуте, зможе опертися голосові Марії? Певно не серця вас римлян,—вас, що унаслідили передану протягом довгих століть разом із вірою Мучеників синівську любов до Марії, почитаної в Її всечесних Іконах з такими гарячими титулами стислої ляпідарної вимови, як: “Спасіння Римського Народу,” “Пристань Безпеки Риму,” і з цим останнім новішим “Мати з *Divino Amore*”; всі вони є пам'ятниками постійної набожності Марійської, і, ще правдивіше, милим відгомонам історії випробуваних інтервенцій Пр. Діви в публічних нещастях, що потрясли цими старинними мурами Риму, який завсіди Її могучістю був урятований. Тепер ви знаєте, що далеко розмірніші та тяжчі, якими навіть не були ні зарази ні землетруси, є небезпеки, що постійно загрожують сучасному поколінню, навіть коли ця їхня затяжна загроза зачала робити народи майже нечулими й апатичними. Чи це мав би бути найнещасливіший об'яв нескінченної хоч послабленої кризи, яка здригає умами відеритими для дійсності? Тому то повернувши до Божої ласкавости й до милосердя Марії, треба щоб кожний вірний, кожна людина доброї волі, з рішучістю гідною великих моментів людської історії, перевірила скільки вона особисто може й повинна зробити, як свій причинок до спасенного Божого діла, щоб прийти з поміччю світові, спрямованому сьогодні до руїни.

Дальше тривання загальної обстановки, що її Ми не вагаємось назвати

вибуховою кожною хвилиною, а якої початків треба дошукуватись в релігійній остиглості многих, в низькому моральному тоні публічного й приватного життя, в поступенному ділі затроювання простих душ, яким отрую подається щойно після, сказати б, занаркотизування зміслу (поняття) правдивої свободи, (це ж саме протягнення загальної обстановки) не може оставити добрих нерухомими в самій борозді та бездушними глядачами карколомного завтра.

Цей сам Святий Рік, що приніс чудовий розквіт християнського життя, розлитого насамперед серед вас, а відтак по всіх усядах землі, не можна вважати його як якийсь блискучий вправді та зникаючий метеор, ані як якийсь хвилиний обов'язок тепер уже позбутий, але як перший і надійний крок до повної обнови євангельського духа, який крім вирвання мільйонів душ від вічної заглади, є єдиним, що може забезпечити мирне співжиття та плідну співпрацю між народами.

А тепер пора, дорогі сини! Пора завершити інші рішальні кроки; пора отрястись із нещасного летаргу; пора щоб усі добрі, всі дбайливі про долю світу порозумілися і станули в один ряд; пора повторити з Апостолом: "Вже час нам зі сну встати" (Рим., 13, 11). Прийшла година, щоб ми прокинулись зо сну, бо вже близьке наше спасіння.

Це цілий світ, що його треба обнови від основ, що його треба перетворити із здичилого в людський, з людського в Божий, то значить після Божого серця. Мільйони людей кличуть про зміну і глядять на Церкву Христову як на сильну й однуку провідницю, яка, не нарушуючи людської свободи, могла б стати на чолі так великого підприємства, і благають її проведу з отвертими словами, а ще більш з пролитими сльозами, з ранами ще боліючими, показуючи величезні владбища, що їх організована та озброєна ненависть розсіяла по континентах.

Як же ж могли б Ми,—хоч і негідні, та Богом поставлені, як світильник в темряві, як сіль землі, як Пастир християнської отари,—відкинути цю спасенну місію? Як прийняли Ми одного дня, вже тепер від нас віддаленого, важкий хрест Понтифікату, тому що так Богові подобалось, так тепер піднімаємось тяжкого завдання бути, оскільки Наші слабкі сили дозволять, геральдом-вістуном кращого світу, якого хоче Бог і якого прапор бажавемо вручити в першу чергу вам, дорогі сини Риму, як ближчим Нам та й Нашій опіці особливіше повіреним, а тимсамим також і поставленим, як світила на свічнику, як квас між братами, як місто на горі; вам, бо від вас цілком слушно другі так дожидають більшої відваги й більш великодушної готовости. Прийміть із шляхетним запалом посвяти, узнаючи як поклик Божий і гідну життєву норму, це святе поручення, що його сьогодні ваш Пастир і Батько вам поручає: *дати почин до могутнього розбудження думки і чину*. Розбудження, що має заставити всіх, без виїмку, клир і нарід, владу, родини, групи, кожную поодинокую душу, на фронті всецілої обнови християнського життя, на лінії оборони моральних вартостей, в здійснюванні соціальної справедливости, у відбудові християнського ладу, так

щоб і зовнішній вигляд Міста—осередку Церкви ще від апостольських часів, набрав у короткому часі блиску святости й краси.

Це Місто, що на ньому кожна доба витиснула сліди славних подій, які стали відтак спадщиною народів,—нехай одержить від цього сторічча, від людей, що його тепер заселяють, авреол промотора-рушія загального рятунку в хвилині, коли протиположені сили сплутують світ. Від цього Міста так багато сподіються християнські народи, а надівсе ж очікують *акції!*

Тепер не пора на дискусії, на вишукування нових засад, на визначування нових напрямних і цілей. Всі вони,—вже знані й випробувані в своїй істоті, бо подані самим Христом, вияснені віковою обрібкою Церкви, примінені до безпосередніх обставин життя останніми Вселенськими Архидіаконами,—чекають тільки одного: *конкретного переведення в діло.*

Навіщо придалось би досліджувати дороги Божі і духа, коли в практиці вибралося шляхи заглади та нахиляється спину податну для тілесних нагаїв? Навіщо послужило б пізнання та балакання, що Бог є Батьком а люди братьми, коли мається страх допустити Бога до життя приватного й прилюдного? Яке значіння мали б диспути про справедливість, про любов, про мир, коли воля вже рішена ухилитись від жертви, серце наставлене до замкнення в льодовитій самоті, і коли ніхто не зважиться перший зломити бар'єру розбиваючої ненависти, піти назустріч із щиро отвертим рам'ям до обіймів? Все це хіба тільки робить більш винуватим дітей світла, яким тим менше буде прощене, чим менше вони любитимуть. Не з такою розв'язлістю та безповоротністю Церква змінила в своїх початках обличчя світу, та блискавкою поширилась і перетривала добродіючи протягом віків, та стягнула на себе подив і довір'я народів.

Нехай буде ясним, дорогі сини, що в корені сьгоднішнього зла і його сумних наслідків не стоїть, як в часах до-християнських або в околицях ще поганських, неперебориме незнання щодо вічного призначення людини та щодо повчальних засобів осягнути його: але (—стоїть в корені—) летаргія духа, анемія волі, остиглість сердець. Люди заражені такою заразою, неначе б для оправдання, намагаються оточитись стародавньою темрявою та шукають чогось іншого в нових і старих блудах. Треба отже діяти на їхню волю.

Акція, що до неї сьгодні закликаємо Пастирів і вірних, нехай буде відбиткою Божого ділання: нехай вона буде просвічуюча, еднаюча, щедра й овіяна любов'ю. Для цієї цілі ставлячись в конкретний стан вашого й Нашого Міста, студіюйте які повинні бути певні потреби, ясні цілі, добре обчислені розпорядимі сили, так щоб теперішні початкові джерела помочі не були затемнені через незнання, ані безладно застосовані ані марнотратно звернені на діла другорядні. Запрошуємо душі доброї волі; вони самі нехай самочинно посвятаються. Їхнім законам нехай буде безумовна вірність для особи Ісуса Христа і для Його науки. Їхня посвята нехай буде покірною та слухняною; їхнє діло нехай включиться як діючий елемент у цій величній струї, що її Бог зрушить і поведе за посередництвом своїх свя-

щенокслужителів.

В тій цілі Ми запрошуємо Нашого Всечесного Брата, (Пана) Кардинала Вікарія, до прийняття внеслої керми, в епархії Риму, цієї відроджуючої і спасенної акції. Ми певні, що не брагне, ні числом, ні якістю, благородних сердець, які поспішать на Наш заклик та переведуть в чин це Наше бажання. Є між вами душі ревні, які спрагнено дожидають, щоб їх покликати; їхньому нетерпеливому дрожанню нехай розкриється широка нива для з'орання. Інші знов в сонні і їх треба буде розбудити; боязливі, і їх треба буде заохотити; заплутані, і їх мусітиметься напутити. Від усіх вимагається розумного планування, вдатного обсадження позицій, ритму праці, що відповідав би пекучій потребі оборони, здобуття, позитивної розбудови. Таким чином Рим оживить свою всесвітню місію духовного вчителя народів, не тільки—як бувало і є—задня Катедрі правди, яку Бог усталив в його центрі, але й задля прикладу його народу, який повернув до ревности в вірі, став примірним в обичаях, згідним у виповненні релігійних і громадських обов'язків, ба й, якщо подобається Господеві, також квітучим та щасливим. Радо бажаво собі, щоб могутне пробудження, до якого вас сьогодні взиваємо, без проволоки підхоплене й завзято по накресленому плану продовжуване та ще й подрібніше іншими об'яснене-розроблене, знайшло вкоротці наслідування в ближчих і дальших епархіях, щоби ще Нашим очам було дане бачити поворот до Христа не то що міст, але й народів, континентів, цілого людства.

Рука отже за рало: нехай вас зрушить Бог, який стільки бажає (від вас), нехай вас потягне взнесість підприємної справи, нехай вас побуджує її нагальність; оправданий страх перед жахливим майбутнім, яке може зродитись із провиненої бездушности, нехай перемаже всяке вагання а скріпить всяку волю.

Вас вспиратимуть молитви покірних і малих, що на них звернені ваші ніжніші старання, і болі, що їх прийняли та жертвують терп'ячі. Вашим зусиллям додадуть успішности приклади й заступництво Мучеників і святих, що освятили цю землю. Щасливий успіх, за який горячо молимося, поблагословить і помножить Пресв. Діва, яка, коли в кожний час спішила простягнути свою захороняючу руку над своїми римлянами, не сумніваємось що зволить дати відчуті і тепер свій матерній покров цим дітям, які таку сердечну набожність виявили в часі останнього Її прославлення, і якій ще тепер у цих облаках лунає могутній клич осанна.

Нехай вкінці заохотою і підтримкою для вас буде батьківське Апостольське Благословення, що його з виляттям душі уділяємо всім вам, що слухаєте Нас, вашим родинам, вашим ділам, і цьому вічному Місту, якого віра вже від часів Апостола була голошена по всьому світові (Рим. I. 8), і що його християнська велич, маяк правди, любови й миру блесітиме ввіки. Амінь!

*Переклав на укр. мову з A.A.S., ч. 44, н. 3. (ст. 158-62)
о. Ст. Г., ЧНІ.*

ХРОНІКА

CHRONICA

КАНАДА:

Помер Король Юрій VI.—Нехай живе Королева Єлисавета II.

З вівтірка на середу, дня 6. II. ц.р. помер в літній палаті Сандріггем Юрій VI, король Англії й народів коммонвелту, ставши королем несподівано 11 грудня 1936 р. по абдикації свого старшого брата Едварда VIII, теперішнього князя Виндсору. Перед 2. світовою війною відвідав король Юрій разом з своєю жінкою, королевою Єлисаветою Канаду. Рядив 15 років британською Спілкою Народів посеред дуже критичних обставин в цілій історії Британії. Але рядив з успіхом, бо задержав при короні народи, що їх соціалістична, націоналістична й комуністична пропаганда змагали відчужити й відорвати від Британії.

В середу 6. II. Тайна Рада прогосила, що “через смерть короля Юрія VI. корона виключно й законно переходить на достойну й могутню Принцесу Єлисавету. . . , яка стає. . . Королевою цього королівства та й інших королівств і територій, Головою Коммонвелту, Оборонцем Віри, що їй піддані прирікають повну вірність і постійний послух, з сердечною любов'ю благодяючи Бога, що дає королівську владу всім королям і королевам, щоб благословив королівську Принцесу Єлисавету II на довгі і щасливі роки королівського володіння над нами.”

В проклямації Єлисавети канадійською королевою проголошеній адміністратором Канади, Предсідником верховного Суду Єлисавета II є зазначена королевою “Великої Британії, Ірляндії та всіх інших Його покійної Величності Доміній.”

У парламенті відбулося жалобне засідання з приводу смерти короля. Провідники трьох партій—Чорчил, Етлі, Дейвис—висловили співчуття королівській родині і заявили свою лояльність Єлисаветі II.

Українська катол. Гієрархія Канади написала з того приводу спільне послання до вірних висловлюючи королівській рідні заяви співчуття та лояльності укр. народу в Канаді, та заряджуючи публічні молитви за упокій душі благородного й людяного короля Юрія VI.

В Канаді—400 тисяч українців.

В минулому році 1951 відбувся в червні черговий 9-ий загальний перепис населення Канади. Оpubліковані дані вказують, що за минуле десяти-

річчя українська група зросла з 305,929 до 395,043 осіб, себто з 2.66 до 2.82% всего канад. населення, що має тепер 14,009,424 осіб. (Невелике число, коли возьмемо під увагу попереднє десятиріччя, особливо 1931-1941, та прибуття численної еміграції по 2-ій світовій війні). Українська група остає надалі чисельно четвертою групою в Канаді, по англійській, французькій та німецькій. І так пров. Манітоба: 98,753; Онтаріо: 93,595; Алберта: 86,957; Саскачеван: 78,399; Брит. Колумбія: 22,613; Квебек: 12,921; Нова Шкоція: 1,235; та менша кількість по прочих провінціях. З поміж канадійських міст начислюють: Вінніпег: 32,272; Торонто: 23,383; Едмонтон: 17,310; Монтреал: 8,859; Ванкувер: 7,226; Гамільтон: 6,301; Саскатун: 4,116; Форт Вілліам: 4,990 українців.

Коли приглянемося *віроісповідній* новій статистиці канадійського населення, то завважимо такі величини: 6,069,496 католиків латинського обряду (43.3%); Юнайтед Чорч: 2,867,271 (19.16%); Англiканська Церква: 2,060,750 (15%); Пресвітеріяни: 5.6%; Баптисти 3.7% всего населення. Українців католиків (греко-католиків) нараховано лише 190,831 (1.4%) а українців православних: 172,271. По даним статистичним мало прибути за останнє 10-річчя українців православних з 88,874 до 172,271, а українців католиків з 190,484 до 190,831; отже лише 347 осіб!!! Підчас коли, поминаючи природний приріст, до Канади прибуло в минулих повоенних роках кільканадцять тисяч українців католиків. Де шукати розв'язки на цю аномалію? Наші етнографи в Канаді повинні зайнятися тим невідрадним явищем.

Може одна з причин тої неточности походить з того, що реєструючи урядовці при виписах українців за їх віроісповіданням не орієнтувалися у різницях між "Грік-кетолик" та "Грік-ортодокс" (як впрочім один з наших священників був того свідком у Торонто); а также з невиразного зізнавання самих українців.

З життя "Обнови" в Монтреалі.

В Монтреалі вже рік існує і гарно розвивається товариство студентів-католиків "Обнова." Духовним асистентом т-ва є о. д-р І. Назарко ЧСВВ. Що-місяця студенти мають свою окрему Службу Божу з проповіддю, а відтак відбуваються сходи з рефератом, дискусією, скринкою запитів тощо. 18 грудня члени "Обнови" відсвяткували день свого патрона св. Андрея окремою академією. На неї зложилося вступне слово голови студ., В. Манька, змістовний реферат студ. Ю. Левицького про критичну аналізу свято-андріївської легенди, деклямації, музичні точки й кінцеве слово о. д-ра Назарка ЧСВВ. про сучасні завдання укр. студентства.

24 лютого ц.р. т-во "Обнова" влаштувало Літературний Вечір у честь Богдана Лепкого з цього приводу, що чотири укр. студенти на Монтреальському університеті osiąгнули дипломи Б.А. Вечір відкрив коротким вступним словом о. д-р І. Назарко, відтак о. проф. д-р М. Залеський виголосив

знаменитий доклад про письменницьку діяльність Б. Лепкого. Студенти й студентки деклямували і відчитували відповідні поезії і новелі Лепкого. Ще було фортеп'янове і скрипкове сольо. Відтак на сцену вийшли чотири матуристи: Л. Базілевська, І. Винницький, М. Солтис і К. Тесля. Проф. д-р Ю. Русов у довшій промові привітав їх, а всіх приявних познайомив з дотеперішніми осягами Слов'янського Інституту при Монреальському університеті. О. проф. І. Назарко ЧСВВ. вручив матуристам дипломи. Вкінці в імені матуристів студ. І. Винницький зложив щиру подяку українським професором Монреальського університету. Потім при чайку проф. Р. Брикович оповів присутнім кілька цікавих споминів із життя Б. Лепкого.

Від 26 серпня до 2 вересня ц.р. відбудеться в Монреалі, Квебеку й Торонті з'їзд "Пакс Романа". Українців репрезентуватиме "Обнова" з Монреалу. В українську програму увійде наша Архисрейська Служба Божа й вечірня імпреза.

Треба надіятися, що окрім "Обнови" з Монреалу, Торонта, візьмуть участь в Конгресі "Пакс Романа" тов. Обнови з інших місцевостей, так же з Європи...

50-річчя українських ОО. Студитів.

Минає 50 років, від коли бл. п. Митрополит Андрей зацікавився затворним життям кількох українських селян, що в селах Олесько й Волтвин почали жити спільним життям серед молитви й праці. Митрополит переніс їх на свій хутір Вілька, а потім до Скнилова коло Львова, уложив для них Устав-Типікон із правил св. Отців Василя, Теодора Студита, Макарія, Доротія й Венедикта. На конференції в Перемишлі укр. Єпископат затвердив 1906 р. типікон нової, а радше відновленої вже на українських землях "Студитської Лаври св. Антонія." В 1918 р. основано другий монастир Студитів в Босні для обслуги кількатисячної там української еміграції. В 1919 р. осіли Студити так же в бувшій митрополичій літній палаті в Уневі, де тимчасово перебували Отці Редемптористи. Там отворили, а радше перенесли зо Львова сиротинець і бурсу, де українська дітвора мала нагоду спокійно вчитися під час кількох бурхливих років. Згодом появились нові обителі, як в Зарваниці, у Львові, на Знесінні, при вулиці Петра Скарги в бувшій дяківській бурсі, де від 1920 р. стала отворена Мала Семінарія під проводом першого її ректора о. д-ра Івана Бучка; скит св. Андрія у Лужках, місійні станиці на Підляшші та Полісі... В 1923 р. покійний Митрополит Андрей вніс до Священної Конгрегації Східньої Церкви проєкт нового поширеного Типікона. Першим архимандритом Студитів був сам пок. Митрополит Андрей Шептицький, аж до своєї смерті І. ХІ. 1944. По ньому став архимандритом його брат о. Климентій, що його большевики вивезли 1946 р. на Сибір, де мав померти як ісповідник, а то й мученик.

На зразок чоловічих монастирів повстали згодом і жіночі обителі Сестер

Студиток, що мали завдання опікуватися передусім дітьми, старцями, хворими. Доми СС. Студиток були в Яхторові, в Уневі, Гаях коло Тернополя, Підгайцях, у Львові. В 1944 р. начислювано вже 106 монахів Студитського Уставу, а саме 76 монахів братів, 6 гієродіяконів, 24 гієромонахів з настоятелями.

Горстка ОО. Студитів опинилась в Німеччині на вигнанні, де то під проводом Пр. оо. Петерс'а і Марка зроблено зусилля в *Буке*, Німеччина, щоб зібрати розпорошених членів та придбати нових кандидатів. Стараннями Й. Е. Єпископа Івана Бучка і ВПр. о. М. ван де Малє, ЧНІ. переїхали ОО. Студити 1949 р. на тимчасовий побут до монастиря ОО. Бенедиктинців східнього обряду в Chevetogne, Бельгія, а з відтам 1951 р. під проводом Пр. о. Марка, до Східнього Ексархату Канади. Тут Й. Е. Єпископ Ісидор Борецький закупив Отцям велику фάρму у Вудсток, Онтаріо, а Отці Редемптористи лат. обряду відступили тимчасово частину своїх будинків.

Серед таких обставин приходиться ОО. Студитам святкувати свій 50-річний ювілей. Дай Бог, щоб тїнь величного духа покійного основника окрилювало дальшу долю свого улюбленого твору та дозволила при кращих обставинах вповні розвинути свої вартості для з'єдинення Церкви, передусім на Україні. На Многі Літа!

БРАЗИЛІЯ:

Нова українська католицька дієцезія.

Апостольський Престол декретом з дня 1. березня 1952 утворив нову українську греко-католицьку дієцезію, а саме у Бразилії. Адміністрацію нової дієцезії поручив Апост. Престол покищо голові Католическої Церкви в Бразилії, Кардиналові Дон Дж. де Баррос Камара, архієпископові в Ріо де Жанейро. Він має зорганізувати нову дієцезію, відвідавши всі українські церковні громади, розкинуті по ріжних стейтах Бразилії, та назначити одного з українських священників своїм генеральним вікарієм.

Створення нової української греко-католицької дієцезії у вільному світі це нове наше досягнення не тільки на релігійно-церковнім, але й на національнім полі. Понад стотисячна українська еміграція в Бразилії, що досі в церк.-адміністраційному відношенні була підчинена вісьмом ріжним латинським дієцезіям, тепер буде підчинена своєму власному церковному центрові, що дуже причиниться до кращої розбудови релігійного й національного життя українців в Полудневій Америці. Створення окремої української греко-католицької дієцезії в Бразилії лежало вже віддавна в пляні Апост. Престола. З тією метою відвідав Бразилію св. п. Митрополит Шептицький у 1922 році, а в 1939 році його єпископ-помічник, теперішній Апост. Візитатор для українців-католиків у Зах. Європі, Преосв. Єпископ Ів. Бучко.

У Бразилії є тепер 32 греко-католических священників, а це 7 світських і 25 ОО. Василян. Крім цього ОО. Василяни мають ще 5 братів, 4 новиків, 9 клериків, 5 філософів і 8 богословів. Монастирі мають вони в Прудентополі,

Іваї та Ірасемі, а також 3 доми в Куритибі, Пітанзі та Ініаю де Вікторія. В Прудентополі мають Малу Семінарію з 54 учнями, друкарню і видають тижневик "Працю" та місячник "Місіонар." Крім них є 3 жіночі монаші чини: 1) СС. Служебниці мають 150 сестер і 26 новичок, ведуть у Прудентополі новіціят і дівочу гімназію з інтернатом, 2) Інститут Катихиток Пресв. Серця Хр. має 40 членкинь і 50 помічниць, працюють по колоніях, куди не може приїхати священик та вчать церковних правд. 3) Катихиток св. Анни є 26 з 8 кандидатками і мешкають вони в дієцезії Понта Гросса.

ЕВРОПА:

Отворення української Малої Семінарії у Франції.

В останньому числі Урядового Вісника Апостольського Візитатора Українців у Західній Європі січень 1952 р., є повідомлення Владика про відкриття української Малої Семінарії у Франції наступного змісту:

Мило нам поділитись із Всч. нашим Духовенством і нашими вірними, що для збереження нашої Української Католицької Церкви на чужині в Зах. Європі і для забезпечення християнського виховання й формування бодай малої частини нашої мужеської молоді та й для виховання молодого нарібку нашого Духовенства, вирішили ми отворити з днем 1 жовтня б. р. нашу Малу Духовну Семінарію в маєтку Люрі на території лат. Єпархії Орлеан.

До тієї Малої Семінарії прийнято вже 20 учнів з першої гімназійної класи, синів наших українських поселенців у Франції. В майбутньому можуть бути туди прийняті також наші хлопці з інших Генеральних Вікаріятів Апостольського Візитатора. Заки будинок маєтку Люрі відбудується і приготується на приміщення Малої Семінарії, примістили ми тимчасом наших малих семінаристів у французькій Малій Семінарії в Орлеан з тим, що до дня 20 грудня 1951 р. вони зможуть перенестися до свого приміщення в маєтку Люрі.

Провід нашої Малої Семінарії віддали ми в руки наших українських Отців Салезіян, яких Боже Провидіння немов би особливим зарядженням приготувало на ту ціль. З хвилиною обняття проводу нашої Малої Семінарії через Отців Салезіян твориться теж перший Дім-монастир східної вітки Отців Салезіян, тих славних вже в цілому світі синів Святого Івана Боско.

У відповідь на наше повідомлення про отворення Української Малої Семінарії в Люрі, Свящ. Конгрегації для Східної Церкви письмом з дня 16 листопада м. р. висловила своє особливе вдоволення зокрема з того, що провід Малої Семінарії є в руках Отців Салезіян, бо сподіється, що з того діла вийдуть найкращі овочі для добра всіх вірних українців, вигнанців зі своєї Батьківщини.

Рим, дня 15 грудня 1951 р.

✠ ІВАН, Єпископ
Апостольський Візитатор.

Дальше в тому самому числі Урядового Вісника є інформації про прийняття до цієї Малої Семінарії:

У зв'язку з відериттям одинокої в Зах. Європі української Малої Семінарії в Люрі у Франції доручаємо Всч. Отцям Душпастирям заохотити вірних, щоб післали туди своїх синів у віці від 10 до 15 років до тієї одинокої у Західній Європі української католицької середньої школи.

Вправді завданням Малої Семінарії є в першу чергу приготувати кандидатів до духовного стану, але це самозрозуміле, що ті кандидати, які не матимуть після закінчення школи покликання до духовного стану, зможуть свobodно вибрати собі інше звання.

Прохання про прийняття до Малої Семінарії треба слати через власного Отця Душпастиря до Генерального Вікаріяту власної області з долученням метрики уродження, свідоцтв укінчених клас народної школи та свідоцтва моральности кандидата і його батьків від дотичного Отця Душпастиря.

25-річчя Апостоляту З'єдинення в Голяндії.

Цього року минає 25 років, від коли о. Г. ван Койлен (van Keulen) голяндський редемпторист перейнявся думками покійного Митрополита Андрея, основуєчи релігійне товариство, що його завданням стало матеріальне й духове посилювання з'єдинення Церков.

О. ван Койлен мав нагоду познакомитися з особистістю Митрополита Андрея в часі його візитаційної подорожі 1920-1923 рр. до ЗДА., Бразилії та Аргентини. В Бельгії та Голяндії відбув Митрополит ряд конференцій особливо на унійні теми. Автор цих рядків, студіюючи тоді в Бельгії, був свідком з яким великанським заінтересованням бельгійська публіка слідувала за величавою особистістю Митрополита, за його оригінальними думками. Хоч розмовляв Митрополит плавно по французьки—то не натрапляв одразу на відповідне слово. Серед конференції шукав й розпитував слухачів за словом. Автор мав також приємність завважити велику пошану серед голяндських католиків до Митрополита. Ось пр. в діловому кабінеті директора великанської ротаційної друкарні катол. щоденника *Maasbode* в Ротердамі завважив автор портрет Митрополита, на якого директор з пошаною звернув нашу увагу.

О. ван Койлен був один з тих, що наскрізь перейнявся думками й планами Митрополита та й з твердою послідовністю Батавця почав від 24. II. 1927 р. організувати Союз Апостоляту З'єдинення (Apostolaat der Hereiniging), який тепер вже начисляє поважну кількість членів 250,000. Ці члени своїми сталими грошевими внесками уможливають здійснювання програми Апостоляту, а саме: влаштування кожного року тижнів студії над проблемами з'єдинення та матеріальна піддержка духовних семінарій в країнах Східньої Європи та Близького Сходу. З тої піддержки користали також українські церковні інституції в Галичині перед 2. світовою війною. З фінансів Апостоляту щедро користала укр. Духовна Семінарія, сформо-

вана завдяки заходам наших Церковних Властей та й німецьких в Баварії, з осідком Гіршберг. Коли обставини не дозволили їй продовжувати працю в західній Німеччині, його Емініція кардинал Тіссеран й ВПреоєв. Іван Бучко ввєднують в голянськїй катол. гієрархїї та й в урядї пляцет на перенесення Семїнарїї ОО. Августинцїв до Кулемборгї коло Утрехту, а в Апостолятї З'єднєннєя фїнансову пїддержку. Там пїд проводом всєєв. оо. Ректорїв А. Малиновського, д-ра В. Лаби, проїснувала Семїнарїя вїд квїтнєя 1948 р. повнї три роки. Окрім першорядного завданнєя: виховувати свєщєникїв—духовних провїдникїв народу, укр. катол. Семїнарїї дана була можливїсть завдяки прихильности теперїшнєї управи Апостоляту: Всєєв. о. Антона Сміт'а, прєдсїдника, Впр. о. Вєйнговєна, секретарєя, та за стараннєям Впр. о. М. ван де Малє ЧНІ., генєрального Вікарїя на Голяндїю й Бєльгїю поглибити при помочї частих виступїв добре вишколеного хору та доповїдєй, заїнтерєсуваннєя голяндцїв нашим обрядом, спївом, нашими проблемами.

Всєєв. о. Сміт'овї, Впр. о. Вєйговєн'овї та цїлїй управї Апостоляту З'єднєннєя в Голяндїї, якї самє тепєр в розгарї горячкового прїготовуваннєя ювїлейних урочистостєй на 6 липнєя, що в них мають взяти участь Й. Ем. Кардинал Тіссеран та Й. Є. Єпископ Кир Іван Бучко жєлає редакцїя Логосу обильного Божого Благословєннєя. На Многї Літа!

“Мїсїйна” дїяльнїсть Правосл. архїєєп. Макарїя в Польщї.

Ватиканське радїо нещодавно принєсло їнформацию про те, що московськїй патрїярх Алексїй заїменував, на проханнєя Синоду Польськїй Автокефальнїй Православнїй Церквї, львівського і тернопільського православного архїєєпископа Макарїя головою Польськїй Автокефальнїй Православнїй Церквї.

19 квїтнєя 1951 р. вїдбувся в однїй мїсцевостї Польщї (мабуть у Варшавї) собор єпископїв т. зв. Польськїй Автокефальнїй Православнїй Церквї, що в ньому взяли участь такї єпископи: Тимофєй, архїєєпископ бєлєстоцькїй і бєльськїй, Георгїй, єпископ лодзькїй та Михаїл, єпископ вроцлавськїй. Тому, що правїльник православнїй Церквї вимагає, щоб собор єпископїв складався бодаї із чотирьох єпископїв, у першїй точцї нарад вїрїшенно створити четвєрту єпархїю у варшавськїй мїтрополїї, а самє—єпархїю гданськє-щєцїнськє.

Опїєсля прїступлено до другїй точкї нарад—“остаточного урегїлюваннєя канонїчного устрою” Польськїй Автокефальнїй Православнїй Церквї, тобто до обсади вїд трьох рокїв опорожнїлої варшавськїй мїтрополїичої катедрї. “По всєстороннєму обговорєннєю питаннєя,—записано в протоколї собору—Собор Єпископїв прїходить до висновку, що його члєни, розумїючи незвичайну важливїсть переживаного моменту та вїдповїдальнїсть перед Богом, Церквою і Батькївщиною, не почуваютьсєя в силї нести важкї обов'язки, якї очїдають майбутнєго Мїтрополїта і керманїча Православнїй Церквї в

Польщі, і не знаходять ні посеред себе, ні поміж духовенством і вірними Польської Автокефальної Православної Церкви достойного кандидата на цей відповідальний пост.” Далі стверджено, що “наша Церква є плоть від плоті і кість від кості Русської Церкви” та що “в цій своїй потребі вона повинна звернутися за поміччю до Церкви Матері.” Тому й визначено делегацію, в складі: архієпископа Тимофея, єпископа Михаїла, та прот. Владимира Вежанського, яка має звернутися до “Святішого Патріярха Московського і всея Русі” і просити його відпустити в юрисдикцію Польської Автокефальної Православної Церкви когось із духовенства, що був би гідний зайняти митрополічу катедру та що, по змозі, був би обізнаний із укладом церковно-релігійного життя в Польщі.

13 червня м.р. польська делегація прибула до Москви. Наступного дня передала патріярхові просьбу польського єпископського собору, а вже 15 червня з “удовлетворенієм” довідалася, що “Святіший Патріярх і Священний Синод Руської Православної Церкви” вирішили “відпустити в юрисдикцію Польської Автокефальної Православної Церкви Преосвященного Архієпископа Львівського і Тернопільського Макарія.”

8 липня 1951 р. Варшава пережила “радісну хвилину” інтронізації нового митрополита. На торжество прибула делегація московського патріярха, очолювана “Екзархом всея України, Високопреосвященним Митрополитом Київським і Галицьким, Йоанном.” Були також делегації від Церков Румунської та Болгарської. Митрополит Йоан, вітаючи Макарія, висловив впевненість, що “новообраний митрополит Макарій, виповнить черговий апостольський подвиг однаково успішно, як успішно він виконав велике діло проповіді православ'я на Західній Україні та на Закарпатті.” В своїй дальшій промові сказав Йоан, що Макарій повинен бути таким “сонечком, загриваючим серця православних у Польщі, яким він був для православних в Західній Україні та на Закарпатті.”

Це відзначення—чергова нагорода Кремля свому вірному слугі Макарієві. Раніше ще, 17 червня 1951 р. йому вручено диплом почесного члена Московської Академії, при чому підкреслено також, що це за його заслуги “в зв'язку з ліквідацією унії в Галичині і в Західній Україні.”

Коментарі зі всего наведеного зайві.

— Хр. Гол.

АВСТРАЛІЯ:

Українська Католицька Церква в Австралії.

На цілу Австралію з її 8-ма мільйонами населення українців нараховують приблизно 20 тисяч душ, з того майже половина православних. Кожний укр. катол. священик працює стало в характері помічника місцевих католицьких парохів лат. обряду. Там діє теж Єпископський Комітет з архієп. МекГвоєм з Камбери на чолі, а допомогову акцію веде його секретар о. Кренан. Укр. катол. священиків є тепер в Австралії 6: два Отці

Редемптористи,—о. Н. Коп'яківський, і о. Л. Боський; о. д-р І. Прашко; о. Качмар; о. д-р П. Дячишин і о. Ю. Сполітакевич.

Австралія трактується як *місійна країна*, і тому вона підлягає Конгрегації для Поширення Віри. Початкові труднощі та непорозуміння стають ступнево усувані нововиданими інструкціями рим. катол. єпископів для свого клеру в Австралії. Ці інструкції подані за директивою Апост. Візитатора д-ра Мореля, в яких звертається увагу на східні обряди, зокрема укр. катол. Церкви, що мають свою стару традицію та є під опікою Св. Столиці.

Праця укр. священників в Австралії є почесна, але й тяжка. Бо кліматичні умовини є нелегкі. Тяжко й тому, що вірні розсіпані на величезних просторах, без добрих комунікацій. Серед нагінки за матеріальним забезпеченням своїх родин, серед чужого оточення вірні є в небезпеці збайдуження до святої Церкви, до свого народу, а то й до Бога, якщо вистарчальна кількість духових й громадських провідників не охопить їх своєю опікою.

ВАТИКАН:

Св. Отець закликає до могутнього пробудження—до духовного християнського походу.

10. лютого ц.р. Св. Отець виголосив дуже важну радієву промову до населення міста Риму, однак в дійсності говорив до людей всього світу. Папа закликав до “могутнього пробудження,” щоб спасти світ, якому грозить велика катастрофа. Одночасно тією промовою Папа започаткував великий духовний хрестоносний похід. Ось короткий хід думок та уривки з тієї пламенної промови, що її цілий текст подаємо на іншому місці цього числа Логосу.

Обов'язки кожної людини доброї волі є “перевірити—з відвагою, гідною великого моменту в історії людства, що вона може і мусить особисто зробити, як власний причиною до спасаючої Божої сили, щоб допомогти світові, що вступив в цей час на дорогу руїни.”

Тепер існує такий “загальний стан, який—Ми не вагаємося це сказати—може вибухнути кожної хвилини.” Причини такого стану треба шукати в релігійній байдужності великої кількості людей, у низькому моральному рівні публічного й приватного життя, у систематичних намаганнях затроїти простодушні уми.”

Св. Отець вибрав для своєї промови якраз той час, бо це було навечер'я свята Пр. Діви Марії з Люрду, яке пригадує інтервенцію Богоматері “у сторіччя раціоналістичного заблудження і релігійної депресії.” Поява Матері Божої була “повликом, якому годі опертися, щоб повернутись назад до надприроднього, і була першим кроком у напрямі поступового релігійного відродження.”

Св. Отець закликав до акції, і то негайної: “Тож приложіть руки до плуга. Нехай Бог, що бажає цього так дуже, зрушить вас; нехай шляхетність діла притягне вас; нехай його конечність спонукає вас; нехай виправдана тривога про жахливу будучність, яка прийде через каригідну оспалість і безчинність, переможе всяке вагання і зробить рішучою кожную волю.”

“Тепер час, улюблені діти, зробити рішучі кроки і страсти з себе ту фатальну летаргію!”

“Увесь світ треба перебудувати від його основ, переформувати з дикого стану на людський; з людського на божий, тобто згідно з Божою волею.”

“Яка користь була б з того, що хтось студював би шляхи Бога і духа, якщо в практиці він вибирав би шлях погубности і піддавався б в своїй оспалості “богові” тіла? Що pomoже знати і проголошувати, що Бог є нашим Отцем, а люди є братами, якщо в приватних і публічних справах люди будуть боятися всякої інтервенції Бога? Яку вартість матимуть всі диспути про справедливість, про любов, про мир, якщо воля не буде готова до жертви, якщо серце залишиться холодне і якщо ніхто не відважиться бути першим, хто проломить бар'єру розділюючої ненависти і хто не буде вагатися заоферувати щирі обійми?”

Причиною модерного лиха не є незнання релігійних правд, як у передхристиянських часах, а “летаргія духа, слабкість волі і холодність серця.” Тому треба впливати на людську волю. Хто є сонний, того треба збудити, хто є боязливий, того треба підбадьорити, хто збаламучений, того треба напутити.

Рим повинен вести перед у тій акції, а інші дієцезії в цілому світі повинні його наслідувати у хрестоносному поході пробудження і відродження людства.

Папа має плян більшої акції, але подробиць пляну не подав, а тільки повідомив, що переведення пляну в життя передав в руки Кардинала Клементя Мікара, вікарія для Риму. Кардинал уже оформив уряд для духового відродження мешканців міста Риму і назначив своїм асистентом для хрестоносного походу декана Дж. Тензі.

Хрестоносний похід почав відомий італійський проповідник Льомбарді, виголосивши перші свої проповіді через радіо. Намічена є ціла серія його проповідей, з якими він об'їде всю Італію. Також всі парохії міста Риму мають скликати зібрання вірних, щоб обміркувати, як можна в практиці здійснити поклик Св. Отця.

НЕКРОЛОГ

† *Гетьманова Олександра Скоропадська: 1878-1952.*

Редакція Логосу приєдналася до висловів глибокого співчуття для Високостойної Рідні та цілого українського громадянства з нагоди смерти гетьманової Олександри Скоропадської, 29. XII. 1951 р.

Гетьманова по батькові та матері була споріднена із найстаршими українськими родами. Хоч вихована у великих вигодах багатих батьків, любила працю, просту, домашню працю. Була взірцевою матір'ю своїх шестеро дітей. Відзначалася високою та всесторонньою освітою. На еміграції була головою "Товариства допомоги біженцям" у Берліні, висилаючи також тисячі пакетів з харчами в часі голоду на Україні. За ініціативою того ж товариства повстає 1926 р. "Український Науковий Інститут в Берліні", який, на влучну думку д-ра І. Мірчува, душі того інституту, стає через 20 років свого існування культурною амбасадю українського народу закордоном, та видає ряд молодих науковців і провідників громадського життя, бувших стипендіатів Інституту.

Гетьманова політикою активно не займалася. Зате мала зрозуміння для науки. Сама переводила строго наукові розсліди джерельні з генеалогії родини Скоропадських. В місяці березні 1944 р. перед капітуляцією Німеччини, автор цього некрологу, як душпастир українського катол. деканату з осідком в Мінхені дістав був довіроче доручення від о. д-ра П. Вергуна, Апост. Візитатора в Берліні підшукати в тихій Баварії місце на тимчасове перебування Пані Гетьманової. Трагічна смерть Гетьмана П. Павла Скоропадського, яка наступила підчас переїзду до полуд. Німеччини в наслідок бомбардування стації міста Платлінг над Дунаєм не дозволяла авторові цих стрічок стати в тому прислужним Пані Гетьмановій.

Вічная Пам'ять Пані Гетьмановій Олександрі Скоропадській!

Дня 20 березня ц.р. помер в Італії один з визначних членів Чина св. Василія Великого, о. *Йосип Заячківський.*

Ректор української папської Семінарії св. Йосафата в Римі, генер. консултор Чина св. Василія Вел., консултор Конгрегації Східн. Церкви. член Комісії для зредагування Кодексу Східн. Церковного Права, в 63-ому році життя і 35 році священства. —Вічна Йому Пам'ять!

РЕЦЕНЗІЇ

RECENSIONES

ACTA APOSTOLICAE SEDIS, 22 Februarii, pag. 65-152.

ОСІБНЕ число урядового Вісника св. Столиці, датоване 22. II. 1952 є присвячене проголошенні дальших важних частей Церковного Східнього Права. В 1949 р. під тою самою датою місяця й дня Пала Пій XII проголосив своїм Motu Proprio “*Cerebræ Allatæ*” Подружнє Церковне законодавство для цілої Східньої Церкви. В 1952 р. з днем 6. I. проголосив тойже св. Отець законодавство відносно Церковних Судів для Східніх Церков.

А вже 22. II. св. Столиця узгіднює дві інші важні галуззі дисципліни Східньої Церкви: Монаші Установи та дочасні добра Церкви—осібним Motu Proprio Папи Пія XII “*Postquam Apostolicis Litteris.*”

1) Св. Отець пригадує цвітучий стан монаший на Сході за часів таких подвижників, як Антоній, Пахомій, Афраат, Єфрем, Іларіон, Василій Великий; далі таких реформаторів монашого життя, як Теодор Студит, Йосафат Кунцевич і Мехітар.

Але практика виказала, що треба відсвіжити давні приписи Монашого Права, пристосувати їх до потреб наших часів: щоб ті приписи відповідали не лиш “монашим” але також іншим законним установам впровадженим потім: як Чинам, Згромадженням, Стоваришенням, які-то всі себе зобов’язали в’язами законної спільноти. Щоб можна було успішно перевести це завдання в діло св. Столиця оцим проголошує основний закон, який має нормувати провірку, поправку та доповнення існуючих монаших приписів—Кан. 1-231.

2) В другій частині присвяченій унормованні законів відносно дочасних дібр Східньої Церкви св. Столиця хоче підкреслити вроджене, святе право посідання дочасних дібр Церкви, що його в деяких краях нарушено. Церква напоминає при тому завідателів своїх дібр до чесного, вірного й старанного завідування ними по вимогам прикраси культу, чесного прожитку церковних слуг та полекші нужди бідних.—Кан. 232-301.

3) В третій частині цього Motu Proprio додано офіціальну термінологію з оприділенням значення цілого ряду виразів, що відносяться до Монашого Права—Кан. 302-325.

Вище наведена частина Східнього Церковного Права буде зобов’язувати від 21. XI. ц.р.

Сподіємося повернути при найближчій нагоді до змісту цього так важного Motu Proprio, щоб його дати до відома нашим читачам в ближчих деталях.

о. В. М.

DER DIALEKTISCHE MATERIALISMUS, Seine Geschichte und Sein System in der Sovietunion; Gustav Andreas Wetter, S.J., XII/648 s. DM 28, Sfr. 30; Wien, Herder 1952.

РЕДАКЦІЯ ЛОГОСУ одержала на днях капітальний твір Професора й Ректора Папського Східного Інституту в Римі, о. Густава Андрея Ветвер'а, отця Чина Ісусовців. Цей твір під заголовком: Діалектичний Матеріалізм являється в німецькій мові як основно перероблений та побільшений твір попереднього твору того ж автора в італійській мові. Підзаголовок того твору вказує, що автор займається історією та системою діалектичного матеріалізму в ССРСР. Автор магістрально вказує в якій сильній мірі комуністичний рух, що прибрав в Росії конкретні форми більшевизму став підбудований, та в якійсь вже мірі також приготований філософією діалектичного матеріалізму, що стала світоглядом большевицького руху й режиму.

Прослідивши історичне пов'язання діалектичного матеріалізму в Гегеля, Фойєрбаха, та позитивистів 19 сторіччя (гл. 1), проаналізувавши в якій мірі Карло Маркс і Фридрих Енгельс причинились до його вироблення (гл. 2), автор подрібно дошукується пов'язання його з революційними рухами в Росії, як нігілізм, "народнічство", російський Марксизм (гл. 3). Цілу главу присв'ячує філософічним напрямкам в російському Марксизмі, перед революцією 1917 р. (гл. 4). Далше займається філософічною діяльністю Волод. Іліча Леніна (гл. 5), який рішально вплинув на сов'єтську філософію релігійно-містичною підбудовою діалектичного матеріалізму, запозиченою в російських слов'янофілів (Кірієвський, Хом'яков), та філософів релігії (Булгаков, Бердяєв, Флоренський, Карсавін...). — Заки філософія Леніна стала по побіді большевицької Партії одиноко можливою формою сов'єтського думання нуртували в Росії ще різні матеріалізуючі напрямки, а між ними передусім панівними впливами вирізнявалися: механіцизм Бухаріна, й Аксельрода, та свовідний ідеалізм Деборіна, Троцького. Механіцисти змагалися звести прояви вищого ладу, як суспільні й духові до простих фізично-хімічних процесів; якісний аспект дійсности до кількісного її аспекту.

Деборіністи підчеркували незалежність якісного аспекту дійсности від кількісного (гл. 7 і 8). Від 1931 р. себто від тої періоди, в якій Сталін, ставши паном ситуації, запрягає всі сили публічного життя в УСССР до будови соціалізму на повнім упромисловленні краю та колективізації хліборобства Центральний Комітет большевицької Партії осуджує обидва напрямки, як небезпечні та паралізуючі скупчення сил довкола розбудови соціалістичної Росії (25. І. 1931 р.); наказує навчати та й розвивати науку влястиків Марксизму, як Маркса, Енгельса, Леніна, і Сталіна. Експонентом большевицької філософії стає від 1936 р. Інститут для філософії при Академії Наук в УСССР.

По другій світовій війні партійна большевицька філософія зазнала де-

якого імпульсу в т. зв. “філософічних дискусіях” таких “працівників філософічного фронту” як старших вже Деборін, Мітін, Александров, Биховський, та й молодчих сил: Кедров, Леонов, Йовчук... Їх завданням було між іншим безпощадно справляти всякі відхилення від партійного філософічного думання, вираженого особливо в творах Йосипа Сталіна (гл. 9). В 10. гл. автор застановляється над Сталіном, як філософ. Вище згадані філософи вважають Сталіна тим, що створив марксизм *творчим*, примінюючи його в життя. Не легке завдання мали поклонники Сталіна дошукатися чогось переломового для большевицької філософії в двох його малих творах: “*Про діалектичний й історичний матеріалізм*,” та “*Марксизм і питання лінгвістики*.” Те нове лежить передусім в переведенні діалектичного матеріалізму із залізною та фанатичною послідовністю у всі прояви переломової російської революції.

Переглянувши історичний розвій діалектичного матеріалізму, автор в другій частині свого твору аналізує подрібно систему сов’єтської філософії, а саме його поняття (гл. 1); навчання про матерію (гл. 2); кілька глав присвячує діалектиці, думанні у відношенні до буття та логіці:—Тих всіх, що цікавляться “духовою” підбудовою большевизму запрошуємо познакомиться з системою думання большевизму, що її автор виложив на 300 сторінках другої частини свого важного твору...

В кінцевому слові автор ще ясніше з’ясовує значення діалектичного матеріалізму як цілоти. Філософія діалектичного матеріалізму стала світоглядом сов’єтської держави, навіть можна б сказати цілого комуністичного світового руху. Що більше автор не вагається твердити, що той матеріалізм вірно відзеркалює несвідоме, невиражене наставлення сьгоднішньої пересічної людини (*Durchschnittsbürgers*), що не є позитивно віруюча, навіть якби та людина впрочім на соціально-політичному полі завзято поборювала комунізм. Автор завважує, що переважаюче число сучасних (?!) приймає як щось неоспориме основні тези діалектичного матеріалізму: що мовляв поза матерію ніщо не існує, а цілий світ повстав зі себе... —В тому автор добачує переконуючу силу комуністичної ідеології. Він звертає увагу також на “містичний” бік діалектичного матеріалізму. Вже саме пов’язання Гегелевої діалектики з матеріалізмом започатковане Енгельс’ом, а довершене Леніном при помочі еклектичних домішок слов’янофільства і релігійної філософії приготувало містичну інтерпретацію матеріалізму, тобто її партійність. Знання має бути справою не лиш теоретичною, але “цілої людини, екзистенціальною”, справою не лиш індивідуальної людини, але цілої людскости, що в ній поодинокі людина є лише членом та моментом в діалектичному розвої. Так Хом’яков. І пролетарський філософ не задовольється тим, щоб набути про об’єктивну дійсність чисто теоретичне знання, але він має оцінювати кожну подію із становища даної суспільної групи, а саме пролетаріату. Автор цитує при тому соціалістичного рецензента в італійському журналі “*L’Umanità*” на свою попередню книжку “*Il materialismo dialettico sovietico*,” який прирівнює душевний стан

воюючого католика до наставлення “містичного” большевицького агітатора підчеркуючи у воюючого католика саме внаслідок того своєрідного споріднення особисту здібність глибше, як хто інший зрозуміти большевицьку філософію. До тої точки сподіємося повернути в осібній статті Логосу, щоб краще залізати наших читачів з дуже оригінальними й влучними думками автора.

Всім, що цікавляться проблемою “духової” підбудови большевицького руху дуже поручаємо основну студію автора про діалектичний матеріалізм большевизму. З тої студії вони зрозуміють чому той рух—хоч підбудований еkleктичною мішаниною різних, навіть собі противних поглядів, частинно правдивих, а в більшій часті таких, що не витримують здорової критики, зрозуміють чому большевицький комунізм саме тою “духовою, ексистенціальною” підбудовою dokonує такий несамовитий вплив на пересічну сучасну людину, яка в практичному житті не признає Бога. Комуністичний атеїзм являється тепер завершенням вже сторічча триваючого процесу відвороту західньо-європейського духа від Церкви, Христа, Бога. В тому лежить історична сила сов’єтського атеїзму. За нею криється динаміка вікового “духового” руху. Для загамовання тої несамовитої динаміки не вистарчають засоби абстрактної філософії та демаскування логічних недоречностей в комуністичному думанні. Большевизм являється в своїй найглибшій істоті не лиш як соціяльна доктрина та політична потуга, але як потворна відбитка християнства в своїй послідовній формі католицтва, як псевдорелігійний рух духовий. По словам Достоевського “Наші стають не лиш атеїстами, вони вірують в атеїзм, гей в якусь релігію.” Поміж всіми історичними видами християнства католицтво виказує найбільше формальних схожостей з большевизмом, але в зовсім протилежному значенні. Це вказує на те, що й противенство між большевизмом і католицькою Церквою є найбільш акутне, радикальне, та що католицька Церква є найкраще покликана, щоб успішно побороти всесвітний комуністичний рух.

о. д-р В. Маланчук, ЧНІ.

F. GALTIER, S.J., *Le Mariage. Discipline Orientale et Discipline Occidentale. La Réforme du 2. Mai*, 1949. Université St. Joseph de Beyrouth. Faculté de Théologie. Publications du 75 anniversaire. 1950. XXIII—456 p.

Ця книжка це найповніший до тепер виданий коментар східнього подружнього права. Автор переходить усі канони подружнього права за порядком і пояснює їх історично й правно. Така книжка є неабияким здобутком науковим і тому всі, що інтересуються східнім правом повинні познакомитися з цією важною працею о. Гальтіє Т.І. Крім пояснення автор

подає порівняння східнього права з західнім, щоб його представити в кращому світі.

Багато причин склалися до того, що Церква прогосила східне подружнє право: як положення поодиноких Церков на Близькому Сході, що по розвалі турецької держави знайшлися в дещо прикріших обставинах, як інші східні католицькі Церкви, а також бажання бачити однастайність в подружній дисципліні східніх католицьких Церков. Проголошуючи нове подружнє право каноністи скористали з довгого досвіду Церкви, як рівнож з досвіду, що його Церква набула відколи проголосила СІС. Це можна завважити на деяких канонах, які в новому східньому праві виходять докладніші та ясніші. Подружнє право зроблено відповідним до духа східньої традиції та літургії. Східні мусять з великою радістю привітати це дбання Риму, щоб надати тривалости і звести до одности те, що продовж довгих століть було занедбане. При цьому мусимо завважити, що Рим старався, якнайбільше заховати давні звичаї і традиції Сходу, так, що нове подружнє право є дійсно східнім правом.

На самому початку автор обговорює суть подружжя, опісля переходить до *заручин*, кан. 6 і 7. Підчас коли в західній Церкві суцню річ у заручинах становить підписаний документ, у східній Церкві заручини відбуваються перед священником або Єпископом і перед двома свідками. Що більше священник, що перед ним відбуваються заручини мусить зарученим уділити благословенства, якщо цього вимагає помісне право. Здається, що така форма заручин є подекуди нова навіть для самих Східніх, тому, що заручини вправді всюди існували на Сході, одначе практика не була всюди та сама. Деякі східні Церкви розрізняли подвійні заручини себто урочистості, яким приписували майже ці самі наслідки, що подружжю, й прості, що не мали тих самих наслідків канонічних.

Практика також не була завше однакова на всьому Сході. Нове право старається якнайлучче заховати стару східню дисципліну. Четвертий Лятеранський Собор 1215 р. приписав оповіді для церков у Франції і Англії. Опісля Тридентський Собор поширив цю практику на всю західню Церкву. На Сході Європи Вірмени запровадили цю практику в себе на Соборі, що його мали в Єрусалимі 1651 р. Мароніти прийняли цю саму практику на соборі 1736 р. На слов'янському Сході оповіді були впроваджені Петром Могилою 1646 р. і з Києва ця практика поширилася на другі Церкви. Вкінці Синод у Замосцю 1720 р. наложив цю практику українській католицькій Церкві. Нове подружнє право каже: "Парох має оголосити прилюдно, якщо так приписує помісне право, хто з ким заміряє заключити подружжя (кан. 12).

Автор широко пояснює подружні перепони взагалі (ст. 55—104). Цікавим є пояснення автора на ст. 62—64, як повстали подружні перепони, що їх установила Церква, зокрема в східній Церкві, де більше права мали Собори й Єпископи. Довго задержується автор над поясненням канону 32,

що ним з'ясовані широкі власті Єпископів і Патріархів. СІС не має подібного канону.

З черги переходить до *забороняючих перепон* (ст. 105—121). До цих перепон належить обіт, опікунство й мішана релігія. Важне є завважити: коли в західній Церкві при заключуванні подружжя мішаного віровизнання, священник не міг сповняти жадного церковного обряду ні благословення і тому такі подружжя могли бути заключені в канцелярії чи в захристії. В новому східньому праві не можна ніколи відмовити церковного благословення при заключуванні подружжя мішаного віровизнання і тим самим не можна дозволити на це, щоб таке подружжя було заключене в захристії або в канцелярії священника. У нас *церковне* благословення є суцною частю форми подружжя. Таке подружжя заключене в канцелярії або захристії є недозволене.

Науку відносно *розриваючих перепон* виложив автор на ст. 121—188. До цих перепон належить найперше:

1) *Вік*: Автор подає історію цієї перепони в західній і східній Церкві, як і в поодиноких східніх Церквах. Що до числення років нема жадної різниці між СІС і новим подружнім східнім правом.

За це знаходимо різницю між СІС і новим подружнім східнім правом у перепоні:

2) *Нерівного Богопочитання*: Кан. 60 каже: “Ніяким є подружжя нехрещеної особи, заключене з хрещеною особою.” З цього канону слідує, що подружжя східніх некатоліків заключене з особами нехрещеними є неважне, тому, що той канон відноситься до східніх Церков, зате подружжя західніх некатоліків заключене з неохрещеними особами є важне. Нове право може потягнути неважність деяких подруж, одначе законодавець не вважав, щоб зарядити інакше. Здається, що в цей спосіб законодавець наблизився більше до первісного східнього права, як рівнож старався наблизити східніх некатоліків до правдивої Церкви.

3) Що до перепони *кровного споріднення* то різниця між СІС і новим східнім правом показується найясніше в численні ступнів у бічній лінії. Східне право повернуло до давнього юстиніянського способу рахування ступнів. Щоб знати скількість ступнів, треба порахувати всі особи, що є між одною і другою кровноспорідненою особою і відкинути пень. Нове право подало одностайний спосіб рахування, означуючи, що подружжя є неважне, аж до шостого ступня включно. В деяких східніх Церквах раховано до 7 і 8 ступня.

4) *Перепона посвоячення* є більше ускладнена в східньому праві, чим у праві західнім задля партикулярного права поодиноких Церков. Загальне східне право різниться від СІС способом рахування ступнів, тоді коли партикулярне право задержало свої східні особливості. Крім посвоячення, що признає СІС і яке є рівнож признає в нашій Церкві, деякі Церкви признають ще т. зв. посвоячення з двох родів, а деякі посвоячення з трьох родів. Перепона посвоячення повстає тільки через подружжя і то через подружжя

важне, навіть коли б воно не було довершене. Автор завважує (ст. 168) що в цей спосіб Церква повернула до первісної дисципліни церковної.

5) Що до перепони *духовного споріднення*, то воно повстає між хресними батьками з одної сторони а похресником і його родичами з другої сторони. За це між хрестителем і похресником у новому праві немає жадної перепони (кан. 70).

Це найважливіші різниці між СІС і новим східним правом. Що до перепони, що повстає зо свячень, про яку говорить кан. 62—дисципліна східних Церков тепер не різниться від практики західної Церкви.

Канони 72—78 займаються *подружньою згодою*. Різниця між СІС і східним правом знаходиться також в тому, щоб означити, як страх може анулювати подружжя. Право західної Церкви анулює всяке подружжя, спричинене великим страхом, зовнішнім і несправедливим без огляду на те, чи той страх був викликаний, щоб довести до подружжя чи ні. Східне право якраз вимагає цього посліднього елемента.

Канони 79—84 трактують про *спосіб* заключення подружжя. Новою річчю являється заключення подружжя через заступника. Цього дотеперішня східня практика не знала. Одначе таке подружжя можна заключити лиш тоді, коли є до цього важна причина, а крім цього східне право вимагає кожний раз дозволу від Єпископа на письмі. Східне право вимагає ще до цього, щоб молоді ставилися в церкві, щоб одержати приписане благословення. Що до подружжя через перекладчика східне право його не признає. Заборонене є рівнож подружжя під умовою (кан. 83).

Не менше докладно та солідно студіює автор *форму* подружжя (ст. 220—285). Знаємо що на Сході не було одностайности що до форми подружжя: одні приймали СІС, інші його не узгляднювали. Тому нове право мало пожити кінець тим ваганням та непевності. Відтепер до кожного подружжя треба благословення священника, за формулою Требника. Це відноситься також до подруж мішаного віровизнання. Канон 85 каже: “Тільки ті подружжя є важні, що заключаються священним обрядом перед парохом чи місцевим єрархом...” На ст. 236 автор ось так пояснює ці слова: “Це умовина важности і треба її розуміти стисло. Тому не можна нічого додати до цього, що законодавець здефінував.” Сам кан. 85 в §2 докладніше описує та ограничує природу цього релігійного акту.

З черги автор вияснює канони 93—96 тобто ці, що відносяться до подружжя *совісти*, а дальше говорить про *час і місце* заключення подружжя. Дальше займається наслідками подружжя і розлукою подругів. Поясненням уважнення подружжя і поновним подружжям замикає автор свій важний коментар усього подружнього права Східної Католицької Церкви. Книга містить, крім цього, ще два додатки й альфаветичний спис.

Ця книга про подружжя у східній Церкві являється обширним поясненням нового подружнього права. Книга необхідна, щоб зрозуміти історично і канонічно розвій подружнього права східних Церков.

о. С. С. Шавель ЧНІ.

НАДІСЛАНІ ПУБЛІКАЦІЇ

- Orientalia Christiana, Romæ, Vol. XVIII, I, 1952.*
Byzantinische Zeitschrift, München, Sonderabdruck aus Band 44, 1951.
Bolletino... Grottaferrata, Vol. VI, 1952.
Münchener Theologische Zeitschrift, Sonderabdruck, I Heft, 1952.
Ukraine, München, N. 2, 1952.
Keryx, Stamford, N. 2, 1952.
Fear and Hope according to St. Alphonsus... Rev. C. Kramer, C.Ss.R., Washington, 1951.
Вісник, Орган О.Ч.С.У., ч. I, 1952.
Мета, укр. катол. тижневик, Торонто.
Українські Вісті, укр. катол. тижневик, Едмонтон.
Америка, укр. катол. щоденник, Філядельфія.
Шлях, укр. катол. тижневик, Філядельфія.
Українське Пресове Бюро, I-III, 1952, Едмонтон.
Euntes Docete, Romæ, A. V. Fasc. I., 1952.
Orientalia Christiana, Romæ, Vol. XVIII, I, 1952.
Periodica de re Morali... Romæ-Brugis, Tom. XLI. F. I, 1952.
Голос Молоді, кварталник, Вінніпег, I, 1952.
Обрії, місячник Літер.-Мистецтва-Критики, Нью Йорк, I-III, 1952.
Самостійна Україна, місячник, Чикаго, ч. I-III, 1952.
Католицька Акція, місячник, Едмонтон, I-III, 1952.
Der Marienbote, Battleford, Sask., I-III, 1952.
Messenger Ukrainien, Bulletin d'Information, I-III, 1952.
Vers l'Unité Chrétienne, Paris, I-III, 1952.
Les Annales de Ste. Anne de Beaupré, I-III, 1952.
Голос Христа... Лювен, місячник, I-III, 1952.
The American Ecclesiastical Review, Washington, I-III, 1952.
Ark (Ковчег), місячник в укр. й англ. мовах, Стемфорд, Кон., т. VII. I-III, 1952.
Юнацтво, місячник УКЮ, Едмонтон, Р. IX. 1-III, 1952.
The Ukrainian Bulletin, semi-monthly, N.Y. V.V., No. 22-27, 1952.
Ukrainian Quarterly, N.Y., V. VIII, No. I, 1952.
Dr. A. Ziegler, Die restlichen vier unveröffentlichten Briefe Isidors von Kiev, Roma, 1952.
G. A. Wetter, S.J., Der Dialektische Materialismus... in der Sovietunion, S. 648, Herder, Wien, 1952.
Ukrainian Commentary, Winnipeg, No. 3, 1952.
Християнський Голос, Мюнхен, тижневик, 1952.

КАТАЛЬОГ КНИЖОК

що їх можна набути в адміністрації
ГОЛОСУ СПАСИТЕЛЯ В ЙОРКТОНІ

АПОСТОЛ на неділі й свята, 5x8", друк фонетичний, м'яка оправа	.50
" на нед. й свята, 6x9", оправлений в імітацію шкіри ..	5.25
" на нед. й свята, 6x9", неоправлений	3.25
ЄВАНГЕЛІЯ на неділі й свята, 6x9", римське видання, оправлене	5.00
" на нед. й свята, 6x9", неоправлене	3.00
" 4x6", укр. переклад о. Т. Галущинського ЧСВВ.	1.50
" те саме, оправлене в імітацію шкіри	3.00
" римське церковне видання, 9x12", неоправлене	10.00
" на Великий Піст і П'ятницю, церк., неоправлене	1.00
ЛІТУРГІЯ Івана Золотоустого, оправлена, 4x6"	3.00
" Василя Великого, оправлена, 4x6"	3.00
СЛУЖЕБНИК, Літургікон, 4x6", рим. вид., оправлене, церк. друк	4.50
СЛУЖБА БОЖА під нотами на 2 голоси, рим. видання, церк. друк	.90
" під нотами М. Похмурського на 2, 3 і 4 голоси	2.00
ЧАСОСЛОВ, 4x6", римське видання, оправлене в шкіру	7.00
" римський, оправлений в імітацію шкіри	5.00
ВЕЧІРНЯ І УТРЕНЯ, 5x8", оправа в шкірі	17.00
ГОЛОВНІ ЗМІНИ У ПОДРУЖНЬОМУ ПРАВІ, о. д-р. В. Поспішил ..	1.50
ПОСЛЕДОВАНІЄ НА НЕД. ПАСХИ, римське видання, м'яка оправа ..	.25
БОЖЕ СЛОВО, проповіді, о. Е. Мацелюх, великого формату	4.00
ПРАЗНИЧНІ НАУКИ, о. П. Олексів	1.50
ВЕЛИКОПОСНІ ПРОПОВІДІ, о. П. Олексів	2.00
ПАМ'ЯТКИ УКР. АРХІТЕКТУРИ, В. Січинський (ілюстрована) ...	.75
ПРОПОВІДІ, о. Н. Вояковський	4.00
ПОХОРОННІ ПРОПОВІДІ, о. М. Кінаш	1.20
АЛЬМАНАХ КАНАДІЙСЬКИХ УКР. ВОЯКІВ, о. І. Шпитковський ..	1.00
БЕН ГУР, Лю Валес	1.25
ПРОПАМ'ЯТНА КНИГА—50-ліття поселення укр. народу в Канаді ..	2.50
ДЕВ'ЯТНИЦЯ до Найсвятішого Серця Христового, о. З. Золотий ..	1.25
РЕЛІГІЯ І ЦЕРКВА В ІСТОРІЇ УКРАЇНИ, В. Липинський	.70
КАТОЛ. ЦЕРКВА в Минулому і Сучасному України, о. І. Нагаєвський	1.00
ІСТОРІЯ ВСЕЛЕНСЬКОЇ ЦЕРКВИ, о. М. Дядько	.50
ЗА ХРИСТА І УКРАЇНУ, І. Сулима-Малнівський	.75
КАТОЛИЦЬКА ВІРА, Катехизм у прикладах, о. А. Г. Трух	1.75
МОЯ НЕБЕСНА НЕНЬКА, о. Й. Схрейверс	.60
ВЕЛИКИЙ ЧЕРНЕЦЬ І НАРОДОЛЮБЕЦЬ, І. Б.	1.20
ПОЄДИНОК З ДИЯВОЛОМ, Ол. Гай-Головко, в двох томах	2.00
СОЙМ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ, С. Росоха	1.00
ОГНИЩЕ УКРАЇНСЬКОЇ НАУКИ, В. Дорошенко	1.20
МАРІЯ Й ТИ, о. д-р. І. Назарко ЧСВВ.	1.00
ЩО ДАЛИ гр.-католи. Церква й Духов. Укр. Народові, о. І. Сохоцький	1.00
ЗВІДКИ РУСЬ-УКРАЇНА ПРИНЯЛА ХРИСТІЯНСТВО?, д-р П. Ісаїв	1.00
СЛОВО о Полку Ігореві, ювіл. вид. 1950 в пол. опр., С. Гординський	13.00
UKRAINE AND ITS PEOPLE, I. Mirchuk	3.00
TWENTIETH CENTURY UKRAINE, C. A. Manning	3.50
UKRAINIAN CATHOLICS, Rev. M. Schudlo, C.Ss.R.	.50
КНИЖКИ "СЛОВО ДОБРОГО ПАСТИРЯ"	

THE REDEEMER'S VOICE

Yorkton, Sask., Canada

ГОМІЛЕТИЧНИЙ ДОДАТОК ДО ЛОГОСУ

SUPPLEMENTUM HOMILETICUM AD LOGOS

Всеч. о. Н. Вояковський

Rev. N. Woyakovsky

ОБРИЗАННЯ ГОСПОДА НАШОГО ІСУСА ХРИСТА І ПРАЗНИК СВ. ВАСИЛІЯ ВЕЛИКОГО

(Продовження)

милі слова: О, Ісусе, Ти мій Бог і моє все! Або: О, мій Ісусе, я хочу любити Тебе, аж до останнього віддиху могого життя! Або: Ісусе, для Тебе я живу!,—для Тебе вмираю! Твоїм хочу бути живим і мертвим!

в) Вкінці: ми повинні мати *беззглядне довір'я* до імени Ісуса, бо воно є іменем могучим і багатим в благодаті. Ісус—це є ім'я Божого Сина, ім'я цього, що поконав диявола. Цим іменем уздоровив св. Петро розслабленого від уродження, кажучи: “Срібла та золота нема в мене; що маю, це тобі даю. В ім'я Ісуса Христа Назорея встань і ходи.” (Дії III. 6.). Цим іменем зломил апостоли могучість поганства і на його руїнах збудували Боже Царство на землі. Бо не маєтвими чи значінням чи вченістю, ані земським оружжям вони при цьому покористувалися, а тільки силою імени Ісуса вони доконали це величезне діло. В ім'я Ісуса робили святі великі і подивугідні чуда, й неодну перемогу віднесли над диявольськими покусам.

Один старий письменник оповідає про якогось магометанина, якого він особисто знав. Порушений Божою благодаттю постановив цей магометанин стати християнином. Але в його вітчизні це не було можливим до виконання. Тому вибрався він в дорогу через велику піскову пустиню в один християнський край. По дорозі спека, спрага і змучення так сильно його виснажили, що він не міг уже далше йти. Та пригадав він собі, що християни радо в своїх потребах вимовляють ім'я Ісуса. І він зробив так. Але з глибоким довір'ям і надзвичайною набожністю. І нараз він почув себе зовсім відсвіженим, свобідним від спеки і спраги, сили йому повернули і він далше міг йти в свою путь. А якже ж часто неодного бідного земського паломника, солодке й могуче ім'я Ісуса скріпило в утяжливій вандрівці до неба! Як часто тяжко спокушуваним допомогло це святе ім'я до перемоги! Як часто вмираючим у їхній смертній боротьбі це святе ім'я пільгу принесло!

Так повинні й ми з найбільшим довір'ям побожно вимовляти це могутнє ім'я. Ми повинні це робити ранком і вечером, а також деколи і в часі дня, а особливо тоді, коли покуса хоче нас довести до гріха. Ми повинні з євангельським сліпородженням безнастанно і з найбільшим довір'ям кликати: “Сину Давидів, Ісусе, змилуйся надо мною!” (Мар. X, 47). Або: Ісусе, всемогучий Боже, не допусти до цього, щоб я згрішив. Будьте пере-

вонані, якби ми в покусах і душевних потребах з правдивою набожністю вимовляли ім'я Ісуса, ми відкинули б від себе всі диявольські напасти і захоронили б себе перед гріхами.

—Отже, ми повинні ім'я Ісуса почитати, любити, йому довіряти. О, якби сучасні християни почитали ім'я Ісуса з такою набожністю, з якою це робили християни перших сторіч! Ім'я Ісуса повинно бути стало в нашому серці і часто на наших устах. Тоді стане воно колись і на нашій смертній постелі розрадою і силою.

2. Милі браття і сестри! Нині святкуємо ще одно торжественне свято, а саме: *пам'ять св. Василя Великого*, Архiepіскопа Кесарії Кападокійської. Св. Василій Великий уродився около 331 року в місті Понті, умер 379 року. Задля його великої вчености, чеснот і мужества названо його Великим. Св. Василій Великий, покінчивши тодішні високі науки, пішов в Понтійську пустиню, щоби молитвами, постами і богоугодними ділами дійти до найбільш совершенного життя. В пустині zorganizував пустинників в одну монашу громаду і написав для них монаші правила, від того й монахи, що заховують правила написані ним, називаються Василіянами. В 370-ім році покликано його на архiepіскопський престол в Кесарії. Аж до смерти боронив він неустрашимо святу Христову Церкву, особливо перед аріянами. Він написав багато аскетичних книг, св. Літургію, що й зветься Літургією св. Василя Великого і відправляється 10 разів в році. Св. Василій Великий дав нам своїм життям прекрасний взір совершенного життя.

а) В першій мірі св. Василій Великий дав нам взір християнської *святости*. Великі природні дари, що ними Господь Бог наділив св. Василя, знаменитість його роду, земське багатство, знамените формування духа у всіх галузях тодішнього знання, все це віддав св. Василій Великий на службу Господу Богів. Для цієї самої цілі піднявся тяжких подорожей до Африки, Мезопотамії і Сирії, щоби побачити, як стримлять до святости побожні пустинножителі. Для цієї цілі сам, як сказав я це перед хвилиною, замешкав на пустині в Понті, щоби віддатися совершенно подвигам християнської досконалости. Для цієї цілі роздав свій маєток і всю свою спадщину убогим. Для цієї цілі все своє життя перевів в найстрогіших умертвленнях, постах і молитвах. Св. Дух натхнув св. Василя, щоби він своє глибоке знання християнської досконалости і свій всесторонній досвід Божих доріг до святости передав своїми писаними творами потомним вікам. Через це стався він вогняним стовпом, як його при Службі Божій бачив св. Єфрем, і дороговказом для всіх, що бажають прямувати до совершенства.

І нам, милі браття і сестри, не бракує знання, якими середниками доходиться до совершенства, до святости. Божі заповіді, проповідь, яку так часто чуєте, а передовсім молитва і умертвлення, ось це способи, якими доходиться до совершенства. А чому ж неодному з нас ще так далеко до святости? Чи не для того може, що не один з нас молиться остигло, легко-

важить собі словом Божим—проповідями, та що всяке умертвлення видається осоружним.

б) Св. Василій Великий дав нам *взір монашої совершенности*. Провіщений Божим світлом, перший св. Василій Великий списав основно правила чернечої совершенности. Св. Церква устами Христових намісників і вселенських церковних соборів затвердила і похвалила чернечі устава, списані св. Василієм, через що став він патріархом чернечого життя в цілій Східній Церкві, і невичерпаним джерелом чернечих уставів для цілої Церкви.

Устава чернечої досконалости св. Василія зродили для неба безчисленне множество святих Божих слуг. Радуються з цього св. Законодавець, радуються і всі його святі монаші сини і доньки, і в його славою на небі і на землі.

А яку ж радість св. Василієві приносимо ми своїм життям? А особливо ці, що мають честь бути названим його святим іменем. Який наш поступ в основних чеснотах покори, терпеливості, любови до ближнього? Часто роздумуймо про це надзвичайно побожне життя св. Василія, про чесноти, якими він відзначався тут на землі та запитуймо себе: Як то св. Василій міг поступати в совершенному житті, відзначаючись так високими чеснотами, а чи ж він не був такою самою людиною, як я? Хай така гадка буде для нас заохотою у поступі на дорозі совершенности, на дорозі чеснот.

в) Св. Отець Василій Великий дав нам *взір апостольської ревности*. Він жив в часах великих релігійних замішань у цілій східній Церкві і серед завзятої боротьби, з якою еретики і відступники від святої віри переслідували вірних, маючи по своїй стороні можних цього світу, ба й навіть самих грецьких цісарів. Серед тих замішань, боротьби і переслідувань св. Василій Великий стояв непохитно при чистій науці католицької Церкви і як вогняний стовп, був наче другим Мойсеєм, світлом серед тьми для цілої Церкви. Його посвята для Христа і для Церкви, його ревність для спасення душ не знала границь. Жиючи дуже строго, і умертвляючись, не уставав до кінця життя проповідувати Боже Слово, душпастирювати, опікуватися з особливішою любов'ю дітьми і убогими. Він навіть не відмовлявся послугувати хворим і, як добрий пастир, обходив свою простору єпархію, до якої належало більше, як 50 єпископів. Він приходив з поміччю і сусіднім єпархіям, zagrożеним у вірі, і своїм широким апостольським серцем обіймав всю Христову Церкву. Доказом цього є його численні листи до Церков в Африці, Італії, Єспанії і Галлії. Апостольські труди і ревність принесли йому найвищі похвали св. Церкви, яка причислила його до числа учителів і отців Церкви, а християнський світ назвав його Великим.

Милі браття і сестри, чи маємо ми в душі гаряче бажання наслідувати св. Василія Великого в його ревності для спасення душ? Милосердні діла зглядом душі ближнього наказують нам грішника направити, невіжого навчити, сумніваючому добру раду дати, сумуючого потішити, кривду терпеливо зносити, обиду з серця прощати, та за живих і вмерлих молити-

ся. Чи виконуємо ми ці милосердні діла взглядом душ наших ближніх? Якщо ні, то постановім собі, наслідуючи життя св. Василя Великого не тільки пам'ятати про себе, але й ревно старатися про спасення душ наших ближніх. Молімся рівнож щиро про помноження і поширення чернечого Чина св. Василя Великого, що живе по правилам того ж святого. Той Чин положив багато праці для добра нашої Церкви і безнастанно у місіях працює для добра і спасення душ наших вірних. Молімся рівно ж за навернення Сходу до єдності у вірі та за помноження совершенного життя поміж нашими земляками на чужині.

Закінчення: Вкінці, милі браття і сестри, мушу ще згадати, що сьогодні обходимо *горожанський Новий Рік*. Пам'ятаючи чудесну обнову цілого світу, яку спричинило велике таїнство, що святкуємо його нинішнього дня та можливість поступу в совершенствах, яке дає нам нинішнього дня своїм життям св. Василь Великий, постановім собі оновити наше серце і душу постійним поступом в ревності та великодушності в службі Богові. Нехай цей рік стане для нас роком ревності та поступу на дорозі совершенного життя. Він так скоро минеться, як і попередній рік. А як Господь Бог дасть нам, милі браття і сестри, ласку діждатися його кінця, як же ж будете вдоволені, що пережили його добре та свято. Та, щоб легше було нам поступати на дорозі совершенства, берім собі приклад життя св. Василя Великого, якого Церква сьогодні почитає. Стараймося наслідувати його чесноти, щоб вкінці удостоїлись ми почути слова нашого Спасителя: "Гаразд, слуго добрий і вірний! у малому ти був вірний, над многими тебе поставлю; увійди в радість Господа" (Мат. XXV, 21). Амінь.

НЕДЛЯ ПЕРЕД БОГОЯВЛЕННЯМ

Про приготування до цього празника.

“Готуйте дорогу Господеві, рівняйте стежити йому” (Марко I. 3).

Вступ: Сьогоднішнє Євангелія приготує нас до великого празника, св. Богоявлення. Іменно, Євангеліст Марко оповідає про виступ св. Івана Хрестителя, що, на пів року перед публічним виступом Ісуса Христа, виступив з силою пророка Ілії. Його виступ зробив нечуване враження. Просвічений Божим духом, проповідував він покаєння, взиваючи: “Готуйте дорогу Господеві, рівняйте стежити йому.” Тими словами хоче він сказати: Відложіть усі грішні нахили, щоб грядучий Спаситель знайшов дорогу до Ваших сердець. З покаєнною проповіддю лучив св. Йоан хрещення.

Так приготував св. Йоан Предтеча людей на прихід Спасителя. Приготовім ми себе на празник св. Богоявлення, по якому вкортці слідує публічний виступ Спасителя, і ось-ось вже вкортці застукає Він і до нашого серця. А ціль публічного виступу Спасителя: зробити нас ліпшими, зробити нас повновартними людьми і спасти нас. Хто ж може найбільше користи осягнути з цих благодатей, які Христос wraz з своєю наукою приніс людству на землю? Тільки ті, що є дійсно покійного серця, як про це ми чули в сьогоднішньому св. Євангелію про св. Йоана Предтечу, ці будуть мати найбільше користи, найліпше скористають з Христових благодатей. Про це буду сьогодні проповідувати, іменно, представлю Вам, милі браття і сестри, цю науку в світлі розуму і в світлі віри. І так:

1. Розважмо отже *в світлі розуму*, хто може найбільше скористати з благодати, які Христос разом з своєю наукою приніс з неба на землю? Я думаю, що кожний з нас це знає, що Христос при роздаванні своїх благодатей має в першій мірі на увазі Божу славу. Бо на це ми живемо на землі, щоб Бога почитати. А щоб ми цю ціль якнайбільш совершенно осягнули, спомагає нас в тому Спаситель своєю благодаттю. Чим більше при Його помочі узискаємо пановання над нашими змислами і чим більше узискаємо сил поконувати покуси, тим рідше і менше засмучуємо і зневажаємо Господа Бога і тим видатніше і основніше вправляємося в християнських чеснотах, і тим більше причинюємося до почитання слави Божої.

А тепер, милі браття і сестри, якщо така внутрішня переміна і такий поступ в добрім не виконується в покійнім серці, але серце людини позістає горде—невзрушимо, чи може таке горде серце належито почитати Господа Бога і пам'ятати на Божу славу? Ах, як легько люди гордого серця впадають в глибоку зарозумілість і вмовляють в себе, що посідають

незнати які великі чесноти і уважати себе за побожніших і ліпших від інших і строго осуджують слабі сторони своїх ближніх. В кого отже Христос бачитиме своїм всевидючим оком такий стан душі, такому не уділить скарбів своїх благодатей. Отже тільки правдива покора серця—найкраще приготування до св. празника Богоявлення.

2. А тепер розважмо *в світлі віри*, хто може найбільше скористати з благодатей, які Христос разом з своєю наукою приніс з неба на землю? Щоб вірно відповісти на це питання, запитаймо про це самого “Ісуса, Творця і звершителя віри” (Євр. XII. 2). Чи в цьому взгляді Божественний Спаситель не висказав зовсім ясно і недвозначно, що “кожен, хто виносить себе, буде понижений” (Лк. XVIII. 14). Таким прегарним взором правдивої покори є саме св. Іван Предтеча. Ви чули в нинішньому св. Євангелію, яке велике враження зробив на людей св. Іван Хреститель своєю покайною наукою та своїм строгим життям. Всі думали, що саме він є Христом Спасителем. Однак св. Іван, пізнавши блудну гадку народу про себе, почав проповідувати, кажучи: “Потужніший над мене йде вслід за мною, що йому я не гідний, нахилившись, розв’язати ремінь обуви. Я хрестив вас водою, а той хреститиме вас Духом Святим” (Мр. I. 7-8). Ось це взір правдивої покори, гідний наслідування. І тому Христос публічно дав велике признание св. Іванові Предтечі, кажучи: “Поправді кажу вам, що між народженими з жінок не було більшого від Івана Хрестителя” (Мт. XI. II).

Коли отже хочемо, милі браття і сестри, гідно святкувати празник св. Богоявлення, що так скажу, гідно вийти Ісусові на зустріч на Йорданську ріку, то треба нам прикрасити своє серце в прегарну чесноту покори. Не вільно нам чванитися нашим добрим і побожним життям, не вільно нам думати, що ми вже доволі побожні, і повні доброго життя чеснот. Бо тоді напевно відвернеться від нас Христос Спаситель. О, як же ж дуже треба нам помимо всяких перешкод засвоїти собі почуття убожества, милосердя й недостатку. Бо Христос не сказав: Блаженні ситі, вдоволені; а тільки: “Блаженні голодні, й жадні справедливости” (Мт. V. 6). А отже ж і після науки св. віри тільки правдива покора серця—найкраще приготування до св. празника Богоявлення. Тільки правдиве покірне серце є залорукою, що зможемо спасенно скористати з благодатей, які Христос Спаситель, виступивши після свого хрещення в ріці Йордані, публічно з своєю наукою, що приніс її з неба на землю, обильно роздавав тим, що були гідні цих Його благодатей.

Закінчення: Милі браття і сестри! Св. Євангелист Матей оповідає, що коли Ісус Христос виступив був уже публічно з своєю наукою, прийшов до свого родинного міста. Він прийшов там зі щирою любов’ю до мешканців цього міста і повнотою сили чудес та однак “не зробив там багато чудес за їх невіру” (Мт. XIII. 58). Так рівнож Спаситель і відносно нас поступить. Якщо наша віра буде жива, сильна, постійна, якщо наше серце буде прикрашене дорогоцінною чеснотою покори, тоді уділить нам обильно своїх

благодатей. Але якщо не буде в нас правдивої живої віри, якщо наше серце буде горде, о, тоді Спаситель відвернеться від нас, бо як каже св. Письмо: “Бог противиться гордим.”

А отже ж стараймося і вправляймося залюбки в цій прегарній чесноті покори, прикрасім нею своє серце, а тоді ми гідно приготуємо себе до цього великого празника Богоявлення. Тоді наше гідне приготування до цього св. празника зробить нас спосібними якнайбільше скористати з Христових благодатей, якими Він напевно обильно збогатить нашу душу.

Ідім, отже, за покликом св. Івана Хрестителя: “Готуйте дорогу Господеві, рівняйте стежки йому!” Відкиньмо отже усі наші грішні нахили, щоб грядучий Спаситель знайшов дорогу до наших сердець. Амінь.

БОГОЯВЛЕННЯ ГОСПОДНЄ

6. січня ст. ст. (19. І. н. ст.)

“З нами Бог, розумійте язици.”

Вступ. Великий й торжественний празник святкуємо сьогодні. Св. Богоявлення—це свято дуже давнє, бо вже в перших віках християнства святкували його дуже урочисто. Наша св. Східня Церква аж десь до 376 року святкувала разом і свято Христового Рождества. Це знаємо з проповіді св. Івана Золотоустого, котрий в р. 386 в день Христового Рождества ось так проповідував: “Ще не минуло 10 літ, відколи ми почали святкували Празник Христового Рождества в день 25. грудня...” Так отже сьогоднішнє свято Богоявлення, яке святковано в Церкві вже від II. століття, є установлене на пам’ятку Хрещення Ісуса Христа в річці Йордані, звідки називають в нас ці свята також Йорданські свята. Богоявленням називається це свято dlatego, що в день Хрещення Ісуса в річці Йордані об’явилась ціла Пресвята Тройця. Бог Отець об’явився голосом із неба, промовляючи: “Це мій Син любий, в нім моє благовоління” (Мт. III. 17). Святий Дух об’явився в виді голуба, що злітав над головою Божого Сина, Ісуса Христа, стоячого в річці Йордані.

В церковних книгах називається це свято також празником Просвіщення. А це тому, що в той день хрестилися катехумени, звідси й на св. Літургії співається замість Святий Боже, “Єлици во Христа хрестистися...” В цілім тім часі т. зв. Різдвяного Круга, котрий завершується нинішнім святом Богоявлення, неначе заспівом-рефреном понад усіми радісними святочними піснями домінує пісня пророка Ісаї: “З нами Бог, розумійте язици і покарайтеся, яко знами Бог!” Хто з нас не знає цієї пісні, що на Великому Повечер’ї співається так торжественно, кого ця пісня не підбадьорувала в часі духового опущення? Бо чи не доповненням її змісту є слова св. Апостола Павла, котрий сказав: “Коли Господь зо мною, то хто ж проти мене?!” Власне ця свідомість і розуміння слів св. Апостола Павла зроджує в нас розраду, надію, радість, коли співаємо той урочистий заспів пророка Ісаї: “З нами Бог, розумійте язици.”

—Ось бачимо, милі браття і сестри, якою важною річчю є для нас, щоб ми завсіди мали цю живу свідомість, що з нами є Бог.

1. Бо світ без Бога—є світом без моральности. Життя без захованого морального закону тільки сповидно видається чарівним, імпонує, але в дійсності є тільки звіринним тілесним вдоволенням. Чоловік, котрий не признає моральних законів, думає, що скидає з себе якийсь немилий тягар, але незабаром переконується, що моральна сваволя і беззаконня вносять в

Його життя порожнечу; переконується, що моральна сваволя і беззаконня відбирають йому зміст життя та що він іде неправою дорогою. Жити по-людськи, значить виконувати обов'язки, а чим менше обов'язків, тим більша порожнеча в житті. Іспанський філософ Хозе Ортега з Гассет пише, що “внедовзі настане час, коли мільйони людей будуть просити Бога про заповідь виконання обов'язків.” Мені здається, що цей час уже настав... Ми є свідками до чого докотилися всі народи, які хотіли без Бога, без Христа уложити нове життя на землі. Ми бачили своїми власними очима, як без Христа зникали у цих народів усі об'яви морального життя. Брак пошанування родичів, родичі не бачили чару краси в семейному житті, уважали стан численної родини за невиносимий тягар, в подружжях забувалося на присягу любови й вірности, а це спричиняло розводи, невірність, подружню зраду і т.п.

Чи отже дивно нам, що в світі стільки нужди, зла і нещастя? І не може інакше бути, бо хто в житті забуває про Христовий закон, хто хоче життя укладати після своїх власних уподобань, а не після Божих заповідей, цей надармо очікує кращої долі, хочби й як зворушував його заспів Різдвяного Круга—пісня пророка Ісаї: “З нами Бог, розумійте язици”... До таких людей можна б віднести слова св. Письма: “Цей нарід устами мене почитає, але серце його далеко від мене.” Без морального життя не може бути надії на кращу долю, на силу, на волю, ні! Без морального життя нема Христа поміж нами, а Він же-ж виразно сказав: “Без мене нічого не зможете!”

2. “З нами Бог розумійте язици!”... Сьогодні лунала ця пісня у всіх наших церквах. Вона з-під похилих дерев'яних храмів і з величних мурованих соборів линула ген-ген в широкі простори і наповняла серця вірних розрадою, надією, радістю, бо коли Господь з нами, то хто ж проти нас?... Милі браття і сестри! Направду дуже важною річчю є для нас, щоб ми завсіди мали цю свідомість, що з нами Бог. Бо світ без Бога є світом без всякого ладу, спокою і порядку. Історія людства є дуже трагічна. Коли нам добре ведеться, не маємо границь в уживанні, а як нас стрічають невдачі, зараз падаємо на дусі. А однак треба би бути направду сліпими, щоб не добачувати в історії людства, що кожний упадок, заломання суспільного життя, є наслідком не що іншого, а тільки браку знання основних правд віри. Ми є свідками, що спроба творення нової цивілізації, яка мала б ґрунтуватися тільки на т. зв. “правах людини”—завалилась. Показалося, що чоловік є ослабий, щоб міг бути одиноким авторитетом для творення нового ладу в світі. Наніщо не придадуться “права людини,” які не будуть ґрунтовані на Божих законах, котрі об'явив нам Христос і котрі проповідує нам Його св. Церква. Уже в Старому Завіті сказав це св. пророк: “Коли не Господь збудує дім, надармо трудилися будівничі Його”... Чи ж не потвердив тих слів сам Христос, висказавши ці пропам'ятні слова: “Без мене нічого не зможете!”... Стараймося отже, щоби дійсність нашого життя відповідала змістові прегарного заспіву Різдвяного часу: “З нами Бог, розумійте язици”..., щоби відгомін цього заспіву залишився назавсіди

в нашій душі в хвилях захитання рівноваги духа, був для нас розрадою і свідомістю, що не страшний нам ніякий ворог, неприятель, коли з нами Бог. Стараймося, щоб у нашому житті була свідомість, що ми живемо по Божому, та щоб ми ніколи не забували слів св. Апостола Павла: “Коли Господь з нами, то хто проти нас!?”...

Закінчення. Милі браття і сестри! За хвилину доконаємо Йорданського Водосвяття. Мимоволі пригадуєте собі, де ви останній раз брали участь у цьому торжественному Богослуженні. Але мимоволі насувається й думка, де ми в слідуєчому році будемо брати участь в Йорданському Водосвятті. Напевно багато з нас діждуться цього великого свята і будуть святкувати так святочно, як і сьогодні ми святкуємо. Але не один з нас може буде святкувати ці Йорданські свята вже не на землі, але в іншому житті, з Божими угодниками в небі. Використовуймо отже час нашого життя на поглиблення нашої релігійної свідомости, щоб ми своє життя основували на св. правдах віри і моральних законах, про які вчить нас Ісус Христос через нашу св. Католицьку Церкву. Розбудім свідомість совісного виконання наших обов'язків, а саме: наших обов'язків супроти Господа Бога і нашої св. Католицької Церкви, супроти свого народу і супроти себе самого.

Тільки цей чоловік на правду відчуває радість життя, хто уміє вив'язатися з цих усіх вичислених мною обов'язків. Тільки цей чоловік має право бути свідомим, що він не змарнував часу, який дав йому Господь Бог на цім світі до ужитку. Тільки цей чоловік вже в цьому житті відчуває радість будучого щастя у вічності...

Нехай Святий Дух, який зійшов на наші душі в день, коли нас охрещено, запалить наші серця до єдності й любови. І такої єдності, щоб поміж вами була свідомість, що ми всі є дітьми одної неньки—України. І тому не слід в політичному житті піддержувати ворожнечу поміж політичними поділеними поглядами, пам'ятаючи слова прегарної нашої пісні-молитви: “В єдності сила народу, Боже, нам єдність подай!”... Треба нам розпалити вогонь любови, щоб не було поміж нами непотрібної ворожнечі; особливо маю тут на думці цю ворожнечу, яку вороги щастя нашого народу хотіли б викликати поміж нами, а саме—викликати недовір'я селянства і робітництва до своєї таки власної інтелігенції. Таких людей, що хотіли б ширити таку ворожнечу поміж нами, треба геть проганяти від себе. Це вовки в овечій шкірі...

Хай отже ж ця свячена Йорданська вода прожене з-поміж нас злих духів ненависти, гніву, роздору, а благословить вас, милі браття і сестри, на щасливе і добре життя в цім році і у всі роки вашого життя. Дай Боже, щоб ваше життя йшло згідно з Божим законом, щоб ви вірно стояли під прапором Христа і Його св. Церкви, щоб заспів Різдяного Круга: “З нами Бог,” був джерелом сили, поконати все, що стоятиме на перешкоді осягнення правдивого щастя і тут на землі і там в Царстві Небеснім. Амінь.

НЕДІЛЯ ПО БОГОЯВЛЕННІ

Ісус Христос—світло світа.

“Народ, що сидів в темряві, побачив велике світло” (Мат. IV. 16).

Вступ: Сьогоднішня неділя—це неділя після св. Богоявлення. В цю неділю св. Церква наказує нам читати в Євангелії про те, коли Ісус Христос довідався, що видано св. Івана Хрестителя, пішов в Галилею, та поселився в приморському Капернаумі, в околицях Заволона і Нефталіма, щоб сповнилося предсказане пророком Ісаєю пророцтво: “Народ, що сидів в темряві, побачив велике світло.”

Відповідно отже до нинішнього св. Євангелія, буду проповідувати Вам про це велике світло, яке є ніщо інше, але сам Ісус Христос.

1. На світі є тільки одно одиноке світло, одно одиноке сонце правди—Ісус Христос. Тому і Спаситель сказав сам про себе з найбільшим підкресленням: “Я світло для світу; хто йде слідом за мною, не ходить в темряві, а матиме світло життя.” І св. Євангелист Йоан на початку свого Євангелія зазначає, що це світло просвічує кожну людину, що приходить у світ. Та, на жаль, не всі люди приймають це світло. Тільки ці живуть в світлі правди, котрі сильно вірять в Ісуса Христа і в Його науку, яку Він проповідував.

Що це однак є це чудесне світло, це світло, що його Спаситель засвітив в нашій душі? Це світло—це свята віра, це наука Ісуса Христа. Христос учить нас, що Господь Бог є нашим найліпшим батьком, що знає число нашого волосся на голові, як каже св. Євангеліє, і що звертає увагу на кожне наше зідхнення і кермує кожним нашим кроком. Далше Спаситель учить нас, що ця земля не є нашим сталим місцем і що багатства і достатки цього світа—це тільки другорядна річ. Вкінці Христос учив, що найбільша дорогоцінність людини, це та прецінна одіж, освячуюча благодать, яку людина одержує в св. тайні хрещення і яку мусить заховати несплямленою. Якщо в годині смерті людина може виказатися тією несплямленою одіжжю, то перед нею відчиниться брама до правдивої Батьківщини, до вічного щастя в небі.

В нагорній проповіді проголосив Спаситель численно зібраним людям блаженства. “Блаженні вбогі духом, блаженні миротворці, блаженні чисті серцем, блаженні переслідувані за справедливість” (Мт. V. 3. 12). Ці блаженства мають велике значення в нашому житті. Якщо ми віримо в ті блаженства й приймаємо їх так, як Христос навчав, то в нашій душі сяє негасиме світило, і ми самі живемо осяяні Світлом Правди. Але й інші правди віри засвітив Ісус Христос у нашій душі.

2. Через посідання світла Христової правди ми ще не стаємо дітьми світла, але аж тоді, коли кермує нашими ділами, нашим практичним життям, це світло правди Христової науки. Тому і Спаситель сказав: “Хто йде слідом за мною, не ходитиме в темряві.” Отже тільки ті є у властивому значенні дітьми світла, що йдуть слідом за Христом, що, у своєму практичному житті заховують науку Христову. Тому св. Апостол Павло наминає нас: “Бо ви були колись тьмою,—тепер же світлом у Господі. Як сини світла ходіть!” (Еф. V. 8).

Милі браття і сестри! Це безсумнівна правда, що дуже багато католиків живуть справді в сяйві того світла. Але й дуже багато християн-католиків, що в своєму практичному житті поступають так, наче б не були призначені для світла, але для темряви.

Візьмім, напр. тих християн-католиків, що так мало дбають про молитву; тих, що з маловажних причин, ізза спорту, прогульок, або якогось малого недомагання опускають Службу Божу в неділю і урочисті свята; тих, що так рідко, може тільки раз у рік приступають до святих Тайн Покаяння і Евхаристії. Чи вони перебувають у світлі Ісуса Христа? Адаже ж Христос навчав: “Шукайте перш Царства Божого і Його справедливости, а те все додасться вам” (Мт. VI. 33). Серед молоді багато таких, що зарання в’яжуться особливою приязню, віддаються легкодушно різним розвагам, виставляють себе на небезпеку тяжких упадків, живучи в найближчій нагоді до гріха. Чи перебувають вони в сяйві світла Ісуса Христа? Проте Христос, упоминаючи, навчав: “І коли око твоє гіршить тебе, то вибери його і кинь від себе. І коли рука твоя або нога гіршить тебе, відітни її і кинь від себе! Краще тобі увійти хромому в Царство Небесне, як маючи всі члени тіла, бути вкинутим до пекла”. —Погляньмо в таємниці подружнього життя. Скільки сьогодні таких подруж, де дитина небажана. При тім не перебирають у засобах, щоб устерегтись дітей. Ах, скільки нещасних дітей, заки змогли побачити світ Божий, згинули з руки власної матері. Скільки надужиття в подружніх правах, розводів, подружньої зради... Чи ті люди, ті подруги, жінки й чоловіки, перебувають в сяйві світла Того, що дитину і подружжя цінить і стереже як найбільшу дорогоцінність?—Погляньмо вкінці на тих многих підприємців, торговців, купців, ремісників, що шукають несправедливої користи, ошукуючи ближніх, і використовуючи їх недостаток. Чи можуть вони перебувати в світлі Ісуса Христа, який сказав: “Що pomoже чоловікові, коли б і світ увесь набув, а занастив душу свою?” (Мт. XVI. 26). І так багато, багато людей, що не перебувають у сяйві світла Ісуса Христа. Навіть хворі, що не здаються на Господа Бога, ті, що їх Господь Бог досвідчує, а вони противляться Божому провидінню. Ті наставники, що не виконують своїх обов’язків і прочі і прочі, яким, здається, нема числа. В Євангелії св. Йоана читаємо слова, що повинні зробити на нас велике враження: “І світло в темряві світиться, і темрява не обгорнула його.” (Ів. 1. 5). Значення тих слів пояснюють слідувачі опісля стихи св. Івана, а саме: “До своїх

прийшов і свої не прийняли його” (Ів. I. 11). Послухайте розв’язки тих слів. В часах Ісуса Христа ізраїльтяни були переконані, що найбільше добро в світі, це бути дитиною Авраама. Тому також думали, що через своє походження мають абсолютно заповнене посідання Царства Небесного. Чи сьогодні нема подібних людей, що думають, що вистарчить бути католиком, щоб мати заповнене спасення? Але так не є. Спаситель навіть нічого не хоче знати про таких людей, що не виконують його волі, що не живуть за його наукою. Бо якже ж інакше зрозуміти слова Христові до тих євангельських дів, що кликали до Нього: “Господи, Господи! Відчини нам!” Він же озвався, кажучи: “Поправді кажу вам: не знаю вас.” (Мт. XXV. 11-12). Отже тільки до тих, що дійсно перебувають через ціле своє життя в сяйві світла Христового, тобто живуть по науці Христовій, тільки до них колись справедливий Суддя вискаже запрошення, щоб увійшли до хоромів вічного світла. Тільки вони будуть дітьми світла. А це вічне світло, це сам Господь Бог в авреолі своїх безчисленних досконалостей. В нашому житті колись надійде чудесний схід сонця. Це буде тоді, коли наша рідня і наші знайомі будуть ридати над нашим гробом. Та наша душа стоятиме в цьому часі на порозі Царства Небесного. І якщо ми ціле своє життя провадили за наукою Христа Спасителя, тоді Господь Бог об’явиться нам як властиве світло, а ми будемо себе почувати дітьми світла. О, як радісно буде тоді нашій душі, коли її осяють щасливі проміння вічного світла!

Ті промені Божественного світла будуть так блищати, що ціле наше тіло під їх впливом переобразиться і буде сяяти наче сонце. Ті промені Божественного світла будуть так ясні, що наш розум у їхньому сяйві буде всілі зрозуміти і глибокі божественні таємниці й досконалості. Перед нашим розумом розкриється тайна людського буття, таїнство найсвятішої Евхаристії, таїнство пресвятої Тройці. І наше серце буде жевріти любов’ю і почувати себе одуховленим щастям, так що свідомість наша буде жити тільки для Божественного Світла. Про це говорить нам Псалтиря (Пс. 35, ст. 9): “Бо в Тебе джерело життя; в Твоєму сяйві побачимо світло.” І вкінці, найкраще, найщасливіше і найрадісніше почуття, що того Божественного Світла ніхто ніколи нам не відніме, ніколи воно не стемніє, ані не загасне. Воно світитиме всю нашу вічність.

Закінчення: О, як справді глибоко зворушаючі є слова Спасителя: “Хто йде за мною, не перебуває в темряві.” Багато людей думає, що це відноситься тільки до теперішнього життя. О, ні! Ці слова будуть сповнені на тамтому світі у вічності. Дбаймо отже пильно про це, щоб ми всі завжди були вірні Спасителеві, щоб ми завжди перебували в сяйві світла Христа. А нагорода очікує нас дуже велика. Вступ у хорони вічного світла, в Царство Небесне. Там, де будемо ясніти і веселитися, як діти світла через цілу вічність. Амінь.

ПРАЗНИК ТРЬОХ СВЯТИТЕЛІВ:

св. Василя Великого, Григорія Богослова і Івана Золотоустого.

30. січня ст. ст. (12. II. н. ст.)

Про непроминаємість Христових слів.

“Поки минеться небо та й земля, як одна буква або одна рисочка з закону пропаде” (Мат. V. 18).

Вступ: Сьогодні святкуємо урочисте свято Трьох Святителів: св. Василя Великого, Григорія Богослова і Івана Золотоустого. Почитателі цих трьох великих ерархів нашої східної Церкви сперечались поміж собою, хто з них більш заслужений, більш учений, та більший богоугодник. Тоді, як оповідає старе передання, всі три святителі з'явилися у сні митрополитові Іванові Євхаїцькому і сказали: Нема в Церкві важнішої справи як єдність, тому нехай почитателі наші заперестануть сперечатися, хто з нас більший богоугодник, бо ми всі три однакові перед Богом. То ж подбайте, щоб у нашу пам'ять установлено спільне свято, яке святкували б вірні в одним і тим самим дні. І так установлено свято Трьох Святителів в 1084 році. Годі було б в одній проповіді висказати великі заслуги Трьох Святителів, які вони здобули собі проповідуванням Божого слова, працею для розквіту і скріплення Христового Царства на землі і поширенням віри Христової. Великі мусіли бути і заслуги Трьох Святителів, коли супроти св. Церкви вся вселенська Церква почитає і називає св. Василя Великого, Григорія Богослова і Івана Золотоустого вселенськими учителями Церкви, так як і ми їх називаємо в ектеніях на Литії і в Утрені та на Проскомидії Літургії.

Та я хочу сьогодні задержати вашу увагу над тими сильними і могутніми словами Христа, що ви чули сьогодні в св. Євангелію, і якими я почав оцю мою проповідь. “Поки минеться небо й земля, як одна буква або одна рисочка закону пропаде”, і в їх світлі розважити деякі інші Христові слова, що в християнському житті дуже помітні і важні.

1. Ісус Христос сказав до своїх апостолів і учеників: “Кому відпустите гріхи, тим відпуститься; а кому задержите, задержаться” (Ів. XX. 23). Тими словами установив Христос св. Тайну покаєння. Ця св. Тайна є безперечно внеслим висловом Божого милосердя, що приносить велику втіху і мир бідній людськості і тому повинні ми Господу Богові навколішки дякувати за неї. Але годі заперечити, що ця Тайна вимагає від людей жертви, якої декотрі лякаються, а саме: точного виповідження гріхів. Ах, як буриться людська гордість проти тієї жертви! Як буряться всі пожадання проти сповіді, бо вони відчувають, що саме в сповіді прикладається

сокиру до їхнього коріння. Тому також так часто проти цієї святої Тайни підношувано спротив. А скільки злоба людська висмівала ту Тайну і клила собі з неї! Чи не можна б припускати, що при таких спротивах в короткім часі Христові слова установи св. Тайни Покаяння повинні були б втратити своє значення?

Все це так не сталося. Для Спасителя і Його слів немає ніяких перешкод. Св. Тайна Покаяння вдержалася і існує ще й сьогодні. І сьогодні приступають мільйони християн, жадні освячення душі, до сповідальниці і покійно оскаржують себе перед священником щодо своїх гріхів. Скільки десятків тисяч вірних по різних молитовницях і церквах, розвинених по всіх частях світа, приступило хоч би в цьому році до св. Тайни Сповіді! Чи й далі не будуть спішити безчисленні ряди християн до цієї св. Тайни, щоб очистити свою совість, скріпити себе до боротьби проти гріхів і спокус? Дійсно, слова Христові: “кому відпустите гріхи, тим відпустяться; а кому задержите, задержаться” — посідають помимо всіх спротивів майже після двох тисяч літ ту саму силу і ту саму ціль. Бо ж це слова Христові, отже Божі, всемогучі, сильніші від усього, що на світі, бо “минеться небо та й земля, як одна буква або одна рисочка закону пропаде” . . .

2. Ісус Христос на Тайній Вечері взяв у свої руки хліб, поблагословив і сказав до своїх апостолів оці слова: “Прийміть, споживайте, це тіло мое.” Потім узяв чашу з вином, віддав хвалу і подав їм, кажучи: “Пийте з неї всі, бо це Кров Моя нового Завіту, що за многих проливається на відпущення гріхів.” (Мт. XXVI. 26-28). Після того, як зазначує св. Євангеліст Лука (XXII, 19), сказав Ісус Христос: “Це чиніть на спомин про мене.”

Словами: “Це Тіло мое”, “Це Кров моя”, “Це чиніть на спомин про мене” установив Господь наш Ісус Христос найсвятішу Тайну Евхаристії, Службу Божу і св. Тайну Священства. Це є ті слова, що вкриті незрозумілою таємничістю, це слова, що зі сторони гордого розуму знаходять найбільш труднощів. Де в світі, хто і коли вимагав такого покійного піддання людського духа? Хто після десятих літ по соромній смерті Того, що ті слова сказав, зважав би на них? Чи хоч один одинокий чоловік піддав би вповні свій розум таємничості тих слів? Це можна б вважати за зовсім неможливе.

А все ж таки, як же ж у чудесний спосіб ті слова заховали свою силу! Які чудесні наслідки видали вони впродовж майже 2000 літ і на наших очах видають щоденно. Ті таємничі слова знищили жертви старого завіту, збурили поганські святині, побудували безчисленні католицькі церкви, а ще більше спорядили престолів, де збираються один нарід по одному, і, принавши навколішки, почитають Бога Спасителя під видом хліба і вина. Чи це не чудо понад усі чуда? Подумайте тільки, по так многих сторіччях, ті таємні слова далі задержують свою силу. Щоденно на безчисленних престолах приносять священники пресвяту жертву. Силою цих таємних слів ще тепер, рік-річно, вступають тисячі молодих людей до духовних семі-

нарів, щоб стати священиками, вступають тисячі молодих людей до різних чернечих новіціятів, щоб опісля місіонарями працювати в душпастирстві над поширенням Царства Христового на землі. Часом поміж тими юнаками є діти багатих, знатних родин. Вони могли б у світі, як кажеться, мати своє щастя і в легкий спосіб досягнути визначне становище. Однак вони відрікаються того всього і в духовному стані великодушно жертвуються для добра своїх ближніх, для людства. Певне, тайне слово майже 2000 років тому вимовлене, надхнуло молодечі серця таким жертвеним духом. Чи це не подивугідне? О, так, бо Той, що ті повні таємничости слова сказав, сказав сам про себе, що “поки минеться небо та й земля, як одна буква або одна рисочка закону пропаде...”

3. Ісус Христос сказав: “Ти—Петро (скеля) і на цім камені збудую мою Церкву й ворота пекельні не переможуть її” (Мт. XVI. 18). Здається, немає на морі такої скелі, щоб кругом неї більше шаліли нагальні бурі, як кругом цієї скелі, на якій побудував Ісус Христос свою Церкву. Здається, що не має такого корабля, яким видали б розбурхані хвилі тає, як кораблем св. Петра. Хто зможе зчислити всі змови проти Церкви, які укладали її вороги на протязі соток років? Хто зможе почислити всі рани, яких св. Церква зазнала впродовж свого існування? Хто зможе описати ту їдку ненависть, що майже 2000 літ підбурювала многи серця і запалювала їх до переслідування Церкви? Чи не лучилися разом проти Церкви і могутчі цього світа і знання, безбожність і підступ, високе і низьке, ізраїльтяни і погани, пекло і світ, щоб остаточно знищити її? А помимо того Церква і дальше стоїть, сильна й могутча і не зважаючи на клини й очернювання зі сторони ворогів, йде до своїх цілей посеред людства, приносячи йому разом освячення і благословення. Царські престоли, на яких сиділи могутні царі, розсипалися в порошок. Держави, що про них думали, наче б вони мали вічно тривати, пропали з лица землі. А Церква, що її безнастанно ненавидять і переслідують, живе, терпить і дальше буде непереможною. Ніяка влада світа, ані пекло не змогли її дотепер поконати, бо Господь Ісус Христос виразно сказав, що “*ворота пекельні не переможуть її.*”

4. Вкінці сказав Ісус Христос: “І як буду піднесений з землі, всіх притягну до себе” (Ів. XII. 32). Ці слова і їх сповнення є чи не найбільшим чудом з усіх чудес, які Христос зробив на землі. Божественний Спаситель показав себе тут володарем людських сердець, які він чудесною силою притягає до себе, над ними панує, і захочує до найбільших жертв. Бо, подумайте тільки, чи за 100 років буде нас хтось любити? Навіть наші нащадки, не то хтось незнаний, десь в Азії чи в Африці. Подумайте тільки про славних мужів минушини. Як вони під оглядом любови забуті! Хто сьогодні живе для Александра Великого чи для талановитого і гідного пам’яті Цезаря, хто для Наполеона I., того великого генія? Хто ще в який-небудь спосіб жертвується для них? Ніхто; вони сьогодні є тільки темою для шкільних завдань.

А як же ж зовсім інакше під тим оглядом мається справа з Ісусом Хри-